

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 78.

Onsdagen den 24 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda jordbruksutskottets utlå-
tanden nr 90—93 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts
utlåtanden nr 14 och 15.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens tredje tillfälliga ut-
skotts utlåtande, nr 8, i anledning av dels herr Pålssons motion, nr 29, *Ang. ändrin-*
angående frihet från avgift för telefonsamtal till länets residensstad *gar i gällande*
från apparater i länet, dels herr Sommelius' motion, nr 51, om skri- *telefonregle-*
velse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot obilligt begränsande *mente m. m.*
av telefonsamtalens avgiftsfrihet, dels herr Söderbergs i Hobbarn mo-
tion, nr 52, om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att förslag
till ändringar i gällande telefonreglemente eller till nytt sådant må
till prövning föreläggas riksdagen, dels herr Magnussons i Skövde
motion, nr 200, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utjämning
av kostnaderna för anslutning till rikstelefonnätet, dels ock herr Cla-
sons inom första kammaren väckta motion, nr 66, angående skriveise
till Konungen med begäran om ny uppdelning av telefontaxeområ-
dena inom riket.

Uti inom andra kammaren väckta, till utskottet för förbere-
dande behandling hänvisade motioner hade yrkats:

1:o) uti herr *Pålssons* motion, nr 29, att riksdagen måtte besluta,
att i tillämplig § under avdelningen IV telefonsamtal i telefonregle-
mentet av den 29 november 1915 skulle insättas meningen: »för sam-
tal från länets alla abonnemangapparater till länets residensstad ut-
går icke samtalsavgift»;

2:o) uti herr *Sommelius*' motion, nr 51, att andra kammaren för
sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att
såväl i allmänhet åtgärder måtte vidtagas till förekommande därav, att
telefonsamtalens avgiftsfrihet obilligt begränsades genom olämplig
uppdelning av taxeområdena, som särskilt att linjen Lund—Malmö
måtte komma att utgöra fritt telefonsamtalsområde;

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

3:o) uti herr *Söderbergs* i Hobborn motion, nr 52, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t för riksdagen framlägga förslag till ändringar i gällande telefonreglemente eller vid utfärdande av nytt sådant, på det att riksdagen måtte bliva i tillfälle att efter prövning göra de erinringar, vartill sådana förslag kunde giva anledning; samt

4:o) uti herr *Magnussons* i Skövde motion, nr 200, att riksdagen för sin del måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes snarast möjligt utreda, i vad mån en utjämnings av kostnaderna för anslutning till rikstelefonnätet kunde genomföras, så att avlägset boende personer måtte helt eller delvis befrias från skyldighet att bygga och underhålla abonnentledning samt från avgifter till växelstationer, samt att Kungl. Maj:t tacktes vidtaga de åtgärder i övrigt, som vore erforderliga för genomförande av en sådan omläggning av rikstelefontaxan.

Sedan första kammaren i anledning av en utav herr Clason inom sistnämnda kammare väckt motion, nr 66, vari motionären hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes i enlighet med i motionen angivna grunder föranstalta om en ny mera rättvis uppdelning av telefontaxeområden inom riket särskilt Skåne, på hemställan av sitt tillfälliga utskott nr 1, beslutat att hos Kungl. Maj:t i underdånig skrivelse anhålla det Kungl. Maj:t tacktes föranstalta om sådan jämkning av nu gällande indelning i telefontaxeområden, att vissa i motionen påvisade missförhållanden i möjligaste mån undanröjdes, samt andra kammaren genom protokollsutdrag erhållit del av första kammarens omförmälda beslut, hade jämväl ifrågavarande ärende hänvisats till andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Utskottet, som företagit sistberörda ärende till gemensam behandling med samtliga ovan nämnda inom andra kammaren väckta motioner, hemställde,

1) att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t tacktes dels omedelbart låta landets indelning i telefontaxeområden undergå en förnyad granskning samt med ledning härav vidtaga ändringar beträffande sådana taxeområden, varest yppade missförhållanden vore särskilt framträdande och erforderliga ändringar borde kunna utan genomgripande rubbning av gällande telefonreglementes allmänna grunder vidtagas,

dels ock, sedan vidare erfarenhet vunnits rörande verkningarna av nämnda reglemente, upprätta och för riksdagen framlägga förslag till förändringar därutinnan med hänsyn till vissa av utskottet framhållna synpunkter; samt

2) att förevarande, av herrar Pålsson, Sommelius, Söderberg i Hobborn, Magnusson i Skövde samt Clason väckta motioner, i den mån de ej blivit genom den under punkt 1) gjorda framställning besvarade, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

Herr Sommelius, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är i dag fullt fyra månader sedan jag frambar min motion rörande revision av den nuvarande telefontaxan. Utskottet har icke kommit längre än till sitt utlåtande nr 8, och det synes mig vara en ofantlig tid, varunder denna avhandling låtit vänta på sig. Men jag ber att få säga ordföranden i utskottet, att jag uttalar icke något klander mot honom för detta. Däremot tror jag, att den utredning, som av telegrafstyrelsen blivit presterad, är väl lång och diger. Den är kanske onödigt lång och i vissa avseenden för mångordig, så att den helt säkert kunde hava utförts på mycket, mycket kortare tid. Jag har emellertid icke någon anledning att beklaga mig över utskottet, utan tvärtom. Min önskan är uppfylld, ty den avsåg endast att få till stånd en revision, som omfattar icke blott Skåne, utan hela Sverige. Jag är nämligen övertygad om att både Norrland och mellersta Sverige lida av den telefonreform, som blev genomförd den 1 sistlidne januari. Den goda sidan, besitter reformen, att därigenom infördes ett system, enligt vilket betalningen för telefonen regleras efter antalet samtal, inom frisamtalsområdena, ett mycket förståndigt och klokt system enligt min mening. Däremot har man utöver betalningssystemet efter antalet samtal, icke lyckats fånga någon bestämd och absolut princip att hålla sig till. Nu säger emellertid generaldirektören för telegrafverket i en intervju i Stockholms Dagblad, vilken jag sett upprepade gånger i andra tidningar, att det är icke meningen att genom reformen tillgodoföra telegrafverket större inkomster — det upprepas ständigt och jämnt — utan meningen är endast att åstadkomma rättvisa. Vi i Skåne ha icke varit missbelåtna, vi ha icke hittills förnummit att vi blivit orättvist behandlade, utan vi skulle tvärtom varit belåtna med att betala ytterligare något mera, om så påfordrats. Jag anser sålunda, att hela historien om en större och bättre rättvisa förefaller mig litet konstruerad. Även med avseende å ökade inkomster för telegrafverket är det dock ett faktum, att man uppdelar frisamtalsområdena speciellt i södra Sverige på ett sätt — ett mycket skickligt sätt — som vittnar om, att huvudsyftet därmed varit att förtjäna pengar på reformen. Därom vittnade också den tilltänkta skatten. Jag kan emellertid icke följa telegrafstyrelsen i dess långa uttalande till utskottets utlåtande, och jag trodde att denna långa utredning skulle lämna en klar och tydlig förklaring i ärendet, men därav vart intet. Jag fick ingen uppfattning om några fasta principer, när jag efter en dags strävan lyckats genomläsa hela detta väldiga arbete, som sannerligen icke behövt vara tredjedelen så långt. Jag menar icke utskottets utan telegrafstyrelsens framställning. I Norrland borde, oberoende av ledningarnas längd varje frisamtalsområde vara lika

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

folkrikt som varje frisamtalsområde i det övriga landet, och om områdena icke kunna regleras efter folkmängdssiffran, så böra de ock kanske allra lämpligast regleras efter telefonantalet. Det vore mycket betydelsefullare, ty det är icke sagt, att 100,000 människor hava 10,000 telefoner inom alla områden av vårt land. Det torde vara den rättaste grunden att bestämma områdena efter telefonernas antal.

Jag skall be att få erinra om några särskilda fall, varom jag hört klagomål uttalas. 1) klagas det i Skåne över de alltför begränsade taxeområdena. Förr fanns det fyra, nu är det fjorton. Jag ber att få erinra om att telegrafstyrelsen slår mig på fingrarna, därför att jag lämnat en felaktig uppgift, att Landskrona och Hälsingborg blivit skilda åt i frisamtalsväg. Jag erkänner misstaget, men då telegrafstyrelsen uppgiver att taxeområdena äro tretton, så påstår jag, att de äro fjorton. Jag har senast i dag räknat och numrerat dem, så att vi kunna kvitta. Vidare klagas det över 2) att intet avseende fästas vid de från korporationer och myndigheter landet runt gjorda framställningarna; 3) att vid indelningen av taxeområden man icke alls tagit hänsyn till landets affärsliv, utan tvärtom sökt ordna telefonreformen oberoende av detta intresse; 4) att lägsta avgiften 40 kronor plus inträdesavgiften icke kan ekonomiskt bära sig, utan att differensen för denna demokratiska åtgärd får betalas av näringslivet; 5) att på grund av de skickligt upprättade frisamtalsområdena köpmän och näringsidkare nödgas inlåta sig på stjärnabonnemang, som göra telefonens användande alltför dyrbar; samt 6) att periodräkningen av samtalen, fjorton dagar i sänder, icke anses kunna lämna ett rättvist resultat, och 7) att Lund ej längre har frisamtalsrätt med Malmö och vice versa.

Vad först angår de begränsade taxeområdena, så får jag erinra om, att de i Skåne äro fjorton, och att i regel invånareantalet icke i något torde överstiga 40,000, i somliga icke över 25,000 personer. Man behagade iakttaga skillnaden mellan Stockholms stad med omgivningar, med helt säkert 450,000 invånare inom frisamtalsområdet och exempelvis Lunds stad med frisamtalsområde med väl endast omkring 25,000 invånare. Då kunna herrarna själva räkna ut, vad Stockholms stads invånare rätteligen skulle betala för sina telefoner. De skulle betala c:a aderton gånger mer än invånarne i Lund, ty man har i huvudstaden, ett frisamtalsområde, som är aderton gånger så stort som Lunds. Det är icke för att förtjäna pengar, säger telegrafstyrelsen, utan för att åstadkomma och skipa rättvisa, som man inrättat det så. Detta kallar kungl. telegrafstyrelsen för rättvisa.

Enligt den andra punkten klagar man, att intet avseende fästas vid de från korporationer och myndigheter landet runt gjorda framställningarna. Det förefaller mig, att detta påstående icke är alldeles riktigt i ett eller annat fall, men i de flesta fall hava framställningarna lämnats utan avseende. Det framgår av kungl. telegrafstyrelsens utlåtande i dag, att telegraf-

styrelsen icke har någon synnerlig medkänsla med gamla kunder. Dessa gamla kunder hava dock byggt upp telefonväsendet i landet och lagt grunden till detsamma.

Telegrafverket har icke samma känsla för sina kunder som en enskild affärsman, vilken alltid tar hänsyn till sina affärsvänner och visar dem uppmärksamhet, vänlighet och tillmötesgående. Telegrafstyrelsen har icke någon varsam hand i sådana saker; den förstår synbarligen icke denna sida av det gemensamma arbetet. Jag tar ett fall från Skurup. Man skriver därifrån och beklagar sig över att de, som hittills haft sin handelsförbindelse med staden Malmö, nu blivit avskurna därifrån; men telegrafstyrelsen har dekreterat, att de skola hava sina affärer med Ystad. Det är icke så fruktansvärt lätt för en affärsman att göra en sådan omkastning i sin verksamhet, men jag tar för givet, att telegrafstyrelsen anvisar de vägar och medel, som skola användas.

Så ha vi frågan om den låga avgiften av 40 kronor. Denna inrättning har ju särskilt betonats vara av demokratisk natur. Jag vet, att det finns förmögna fruntimmer, som anse sig ha tillfälle att använda telefon numera, när de kunna få den för så billigt pris. När telegrafstyrelsen kastade ut denna demokratiska metkrok, så gjorde styrelsen det för att få småbrukarne till kunder genom 40-kronorstelefonerna hellre än att understödja frisamtalen för industriidkare och stora godsägare, som styrelsen i sin inlaga anför. De senare tycker telegrafstyrelsen synbarligen icke om.

Nu är det emellertid så, att dessa frisamtalsområden i Skåne äro i hög grad begränsade. Köpmännen, industri- och handelsidkarna hava mer än andra behov av telefon, och de betala den största delen av telefonvinsten, men nu bör jag tala om, att telegrafverket har anvisat det sätt, varpå dessa skola kunna reda sig med de små frisamtalsområden, och hemligheten ligger i det inrättade stjärnabonnemanget. Jag känner en köpman, en manufakturhandlare i Hälsingborg, och jag skall anförä huru telefonförhållandena ställa sig för honom för att visa vad den nya telefonreformen, som anses verka så billigt, kostar köpmannen i fråga och även andra affärsmän. Man kan erhålla stjärnabonnemang för 120 kronor med rätt till frisamtal inom de orter, som gränsa närmast till det frisamtalsområde där man är abonnent. Hälsingborg har 3 närgränsande frisamtalsområden och köpmannen i fråga har skaffat sig 3 stjärnabonnemang; jämte eget blir det 4 till ett pris av kr. 120 pr telefon, således 480 kronor. Han har vidare två växlingsapparater, som kosta 30 kronor stycket eller tillsammans 60 kronor. Så betalar han 75 kronor extra för långsamtal. Alltså 615 kronor tillsammans. Och likväl är han icke tillfreds med detta, ty han kommer icke längre än till Hälsingborgs närmaste omkrets för en kostnad av 540 kronor. Långsamtalen behöver han under alla förhållanden. Liknande fall finnas många, och kostnaden kan icke undvikas om man i sin

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

verksamhet vill bibehålla sina affärsvänner och ej överflyglas av konkurrenter.

Jag övergår nu till frågan om taxeområdena. I Hotagen i Norrland finnas endast fyra stationer inom taxeområdet, i Hudiksvall 12 och i Hjo 3, då det däremot på vissa andra ställen är ofantligt många sådana, och särskilt inom Stockholms frimantalsområde finnas icke mindre än 98 stycken stationer. Man får väl säga, att detta ingalunda är ett lyckligt arrangemang, trots det att kungl. telegrafstyrelsen påstår, att det är rättvisa. Men faktum är väl dock, att landsorten betalar Stockholms telefoner, och jag tycker, att den förkättrade landsorten borde vara befriad från sådana uppoffringar för huvudstaden.

Telegrafstyrelsens kritik tar jag med ro. Man har rätt att klandra mig, när jag förtjänar det, men icke, när jag gör befo- gade anmärkningar.

Jag skall be att få nämna några ord om ekonomin. År 1914 uppgick hela vinsten för telegrafverket till 9,286,000 kronor, varav från Skåne erhöles nära en femtedel eller 1,680,000 kronor. Det är denna summa, som kungl. telegrafstyrelsen icke anser vara för stor för Skåne att döma av den nya reformens innebörd. Styrelsen anser, att Skåne skall betala mera, ty eljest finge stockholmarna betala mera för sina telefoner, och så har man funnit på den utvägen, att dela in Skåne i fjorton stycken telefondistrikt. Det står i utskottets utlåtande, att telegrafverkets inkomst per apparat inom Stockholm var 1913 4 kronor 18 öre, under det att medeltalet för hela riket var 17 kronor 9 öre. Nu vet jag icke, vad som menas med denna inkomst, om det är nettovinst eller bruttovinst. Är det nettovinst så är det uselt, och är det bruttovinst så är det ännu sämre, så vitt det avser Stockholm.

Jag skall icke upptaga herrarnas dyrbara tid allt för länge, men jag skulle vilja säga, att skall en skrivelse till Kungl. Maj:t avlätas i överensstämmelse med utskottets framställning, så blir det nödvändigt att arrangera en fullständig undersökning av frågan, om och i vad mån 40-kronorstelefonerna bära sig och om alla andra förhållanden rörande telefonväsendet samt med huru mycket varje provins bidrager till telefonverkets ekonomi.

Till sist skall jag be att få yttra något om den mycket märkvärdiga slutkläm, med vilken kungl. telegrafstyrelsen avslutar sin långa utredning, som kostat mig mycken möda att genomläsa. Det står här, att styrelsen anser, att statens telefonrörelse med de nu i telefonreglementet fastställda avgifterna icke kommer att lämna större inkomst, än om de förutvarande avgifterna varit gällande. Jag frågar: huru vet man detta, och huru kan man bedöma det ekonomiska resultatet av en telefonreform, som först innevarande år börjat? Den person i Helsingborg, som jag nyss talade om, fick ju betala för sina telefonsamtal 540 kronor, oberäknat långsamtalen, och då det är många, som få vidkännas sådana utgifter, så kunna herrarna

förstå, att detta blir en lukrativ affär för telegrafverket. Jag missunnar icke verket dessa inkomster, tvärtom, jag unnar det att göra en god affär, men fördelningen bör vara rättvis och uppgöras med hänsyn till innevånarna i den mån, de använda telefon. Kungl. telegrafstyrelsen fastslår att en ändring i reglementet skulle få till påföljd att verket icke skulle komma att lämna någon vinst. Den slutar sitt utlåtande med att framhålla, att om telefonreformen förändras, detta endast kommer att resultera i en betydlig minskning av telefonverkets inkomster. Detta liksom överallt är också här A och O, begynnelsen och ändan. Man vill icke godkänna något, utan man förklarar, att några förändringar icke kunna genomföras, några förändringar vilja vi icke ha, säges det. Det förefaller mig under sådana omständigheter vara onödigt att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, då några förändringar icke kunna genomföras. I varje fall anser jag dock, att vi kunna hemställa om bifall till utskottets hemställan i ärendet.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Vidare anförde

Herr Lübeck: Herr talman! Herr Sommelius har med stor värme och jag tror med rättvisa fört den skånska bygdens talan i denna telefonfråga, som tycks ha tilldragit sig kammarens uppmärksamhet i särskild grad. Jag skall be att få nämna några ord, men förutskickar, att detta icke sker i egenskap av stockholmare, utan komma nog många i stället att göra den reflexionen, att jag talar som en, den där icke har sina intressen förlagda i Stockholm.

Jag vill då först säga, att jag icke har något yrkande att framställa beträffande utskottets kläm i första punkten och icke heller i den andra punkten, ehuru det är med största tvekan, som jag för min del mottagit det förslag, som utskottet där framlagt, nämligen att sedan vidare erfarenhet vunnits rörande verkningarna av reglementet, för riksdagen skulle framläggas förslag till en omläggning av detsamma. Jag skulle kunna förstå kravet bättre, om jag vågade lita på, att det icke bleve annat än huvudprinciperna, som då komme att framläggas för riksdagen, sedan frågan utretts, men jag är rädd för — och jag finner stöd för detta i utskottets motivering — att det även blir åtskilliga detaljer, som komma att göras till föremål för överläggning här, och detta tror jag icke vara till sakens fromma.

Emellertid är det nu en särskild punkt i utskottets motivering, som jag fäst mig vid, och det är utskottets ställning till frågan om telefonerna i Stockholm. Utskottet har lagt sitt betänkande så — och däremot anser jag inga invändningar kunna göras — att telefonaffärerna äro ett allmänhetens intresse, som måste tillgodoses i första hand, så att statens intressen icke skjutas fram i första planet. För att möjliggöra den utjämning av telefonavgifterna, som utskottet funnit vara angelägen, och som

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

jag för min del också finner vara en mycket viktig sak, har utskottet två olika metoder att föreslå. Den ena är, att man skall beskatta de många samtalen på samma apparat — ett utan tvivel riktigt förslag. Den andra metoden, som jag ställer mig mera tvivlande inför, är att göra vissa omregleringar i telefonförehållandena i Stockholm.

Jag vill emellertid säga, att när man granskar rikstelefonnätets i Stockholm affärer, så kommer man ovillkorligen till den uppfattningen, att saken är ur affärssynpunkt mycket besynnerligt skött. Telefonstyrelsen redovisar för det lokala telefonnätet ett driftöverskott av 4 kr. 18 öre per apparat för 1914. Om jag icke tager miste, har man emellertid här räknat för lågt, ty man måste lägga till de allmänna omkostnaderna för förråd och förvaltning, uppgående till 7 kr. 78 öre per apparat. Då har man genast ett driftunderskott för Stockholmsnätet av 3 kr. 60 öre för apparat räknat, varvid man, väl att märka, icke räknat ränta på de i Stockholmsnätet nedlagda penningarna, och icke heller såvitt jag kan förstå, medräknat avskrivningar, åtminstone icke i den omfattning, som man inom dylik affärsrörelse bör räkna med. Räknar man rätt, så tror jag, att man kommer till det resultatet, att det lokala telefonnätet arbetar med en förlust, som torde röra sig mellan 25 och 30 kr. per apparat, vilket på Stockholmsnätet torde göra sammanlagt mellan 700,000 och 1,000,000 kronors årlig förlust. Nu kan man naturligtvis resonera som så, att den förlust, som rikstelefonens Stockholmsnät gör, får den interurbana telefontrafiken vara med om att täcka. Det kan låta säga sig, men den interurbana trafiken torde bära betraktas som den redovisas, nämligen som en affär för sig, och efter den normen synes man betrakta lokalnäten i det övriga Sverige. Och jag tror att, även om man lägger till inkomsterna från den interurbana trafiken, man icke skall kunna visa, att Stockholmsnätet är en räntabel affär.

Vad är förklaringen till, att man låter stockholmarne få så billig rikstelefon, jag kan säga på bekostnad av det övriga landet? Ja, såvitt jag kunnat finna, gives ingen annan förklaring till detta, än att man icke vågar höja rikstelefonens stockholmsavgifter på grund av konkurrensen, den för allmänheten välsignelserika konkurrensen med det enskilda telefonbolaget i Stockholm.

Då vill jag emellertid först framställa den frågan: skall icke den omständigheten, den trumf, som rikstelefon har gent emot allmänna telefon, nämligen att kunna sätta sina abonnenter i förbindelse med hela rikets nät, en förmån, som man ju förmenat det enskilda bolagets abonnenter, skall icke den vara tillräckligt stark för att kunna möjliggöra skäliga avgifter för rikstelefonens abonnenter? Nu är förhållandet sådant, att man i Stockholm får betala blott 50 kronor för en apparat med fri samtalsrätt, medan motsvarande avgift i landsorten är 120 kronor. Under tiden kan allmänna telefonbolaget i Stockholm trots att det ar-

betar endast på ett lokalt nät, sätta motsvarande avgift för apparat med fri samtalsrätt till 100 kronor.

Men, som sagt, telegrafstyrelsen synes anse, att man icke kan våga sig på en höjning av avgifterna här i Stockholm, trots att man avbrutit samtrafiken mellan riks och allmänna. I stället tillgrep man förra året, som bekant, förslaget att åstadkomma en telefonskatt. När detta förslag framkom, var det uppenbart, att, ehuru förslaget var inmantlat i principen att skatten skulle läggas på alla telefoner i riket, så var det dock huvudsakligen avsett att drabba det enskilda Stockholmsbolagets apparater, och det skulle också kommit att verka på det sättet i mycket hög grad.

Nu har utskottet upptagit denna ur synpunkten av rikstelefons affärsintresse mycket sköna tanke att lägga en skatt på det enskilda telefonbolaget. Det har skett i mycket försiktiga ordalag; utskottets uttalande har följande lydelse: »Det kan sättas i fråga, huruvida detta tillstånd lämpligen bör få fortfara tills Stockholmstelefonens koncessionstid utlöper eller rimlig överenskommelse kan träffas med det enskilda bolaget. Anses detta icke få ske, kan ifrågasättas, huruvida ej, i likhet med vad som förra året föreslogs, en telefonskatt borde tillgripas som medel för möjliggörande av tillämpning av för det övriga riket gällande bestämmelser även i huvudstaden med omnejd.»

Såvitt jag här tolkat utskottets avsikt rätt, så har nu, även om utskottet icke gått så djupt in i saken, dock det täckelse, som låg över förslaget förut, då man avsåg att beskatta alla apparater, fallit för telegrafverkets intresse av att i sin konkurrens med det enskilda bolaget i Stockholm få lägga en skatt på enbart detta bolag. Jag kan icke finna annat än att denna lilla vink i utskottets utlåtande är något, som riksdagen i frågans nuvarande läge icke borde lämna sitt stöd åt.

Man frågar sig: Vad har detta allmänna telefonbolag försynat, för att staten, som ju en gång lämnat koncession åt detta bolag, nu skulle utöva en sådan påtryckningsåtgärd? Såvitt jag kunnat inhämta — jag måste bekänna att jag icke vidare ingående känner till det allmänna telefonbolaget i Stockholm, och personligen har jag haft mycket liten användning för dess apparater — ligger saken så, att det allmänna bolaget i sin Stockholmskrets har ett apparatantal av 87,000, vilket är mer än hälften av samtliga rikstelefonapparater i hela Sverige. Det är således redan av denna siffra tydligt, att det i hög grad är ett allmänhetens intresse, som detta bolag företräder. Det är vidare så, att detta bolag icke ser ut att vara något företag, som är stätt på upphällningen, vilket framgår redan av de ansträngningar, som från rikstelefons sida göras för att få fram ett beskattande av bolaget. Efter de upplysningar jag fått direkt från bolaget, har under första kvartalet i år det allmänna bolagets apparatantal ökats med 2,800 netto mot 1,000 under samma kvartal i fjol, siffror som synas tyda på, att bolaget fortfarande

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

är stätt i mycket kraftigt framåtgående. Detta torde också vara välförtjänt, ty bolaget har, såvitt jag erfarit, tillgodosett allmänhetens intresse på ett utmärkt sätt. Bolaget har också sänkt sina taxor efter hand som abonnentantalet vuxit och möjliggjort detta. Men bolaget har samtidigt, som väl var och en vet, varit en god affär, och det tror jag att bolaget väl förtjänat, då det hela tiden haft en god administration och sökt hålla sig på teknikens höjdpunkt.

Nu skulle jag kanske icke sagt så mycket om den lilla passus, som utskottet i slutet av sin motivering kastat in angående telefonskatten, om utskottet i den övriga delen av sin motivering gjort något som helst försök att förklara, varför utskottet kommit till en sådan ståndpunkt. Det kan jag emellertid icke finna, att utskottet gjort. Man kunde väntat sig, att kammaren exempelvis skulle fått någon framställning om de kapital, som äro bundna i det ena eller andra nätet i Stockholm, hur driftkostnaderna ställa sig för de olika näten och hur organisationen av det allmänna bolaget är lagd; man skulle önskat få veta vad som över huvud taget varit orsaken till, att det allmänna bolaget gått så kraftigt framåt även under de senaste åren. Sådana upplysningar saknas emellertid fullständigt. Det finnes ingenting annat än denna lilla passus av innebörd att, för att kunna klara rikstelefans Stockholmsaffär, måste man, om intet annat hjälper, se till, att man får en telefonskatt på allmänna telefonbolaget i Stockholm.

Det är min övertygelse, att det syndats åtskilligt ifråga om telefonpolitiken i landet, och den som icke har de minsta synderna på sitt samvete torde vara riksdagens andra kammare, som åtminstone ett par gånger avslagit framställningar från Kungl. Maj:t om inköpande av allmänna bolagets nät, vid tidpunkter, när detta skulle varit en klok och framsynt åtgärd, något som telegrafstyrelsen också framhållit, jag tror senast 1906. När nu detta icke skett, vill jag hemställa, om det kan vara riksdagen värdigt, att nu söka pressa ned värdet av detta bolags affärsrörelse genom att tillgripa en särskild skatt på bolagets verksamhet, en verksamhet som koncessionerats både av staten och staden till 1940.

Jag har således icke något emot att man söker utreda, hur man skall komma till rätta med telefonförhållandena i huvudstaden, men då jag å andra sidan icke kan finna, att vad som föreslagits här är en riktig åtgärd, ber jag för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, men att sista meningen i utskottets motivering måtte utgå och utbytas mot följande sats: »Under alla förhållanden synes det förtjäna undersökas, huruvida icke de för riket i övrigt gällande bestämmelser böra snarast möjligt tillämpas även för rikstelefonen i huvudstaden med omnejd.»

Herr Rönning: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke låta

herr Sommeli ord stå oemotsagda i dagens protokoll. Herr Sommeli yttrande var en svag genklang av de kraftiga inlägg som gjordes från skånska näringsidkares sida vid sista handelskammaremötet i Malmö. Jag liknar närmast dessa herrars uppträdande vid en massa uttalanden som gjordes, då den s. k. sokerstriden stod som allra hetast. Man tog på denna fråga, som om den hade någon alldeles särskilt stor betydelse för Sveriges näringsliv.

På vilka grunder är då det nuvarande reglementet fotat? Är det fotat på rättvisa och billighet? Ja, mina herrar, grunden för detta reglemente är, att staten icke skall beskatta den telefonerande allmänheten i större utsträckning än förut, och att den nu gällande taxan icke får ge större inkomst än den förutvarande. Det är den enda riktiga grunden att bygga på. Att man sedermera inom den ramen gör sådana ändringar, att vi näringsidkare, som i stor utsträckning, kanske praktiskt taget från morgon till kväll, använda telefonen för att göra affärer och förtjäna pengar, få betala något högre avgift än förut, för att folk som lever under mindre goda ekonomiska förhållanden och endast behöver använda telefonen ett fåtal gånger under dagens lopp, skall slippa undan med en mindre avgift av 40 kronor, är det icke överensstämmande med rättvisa och billighet? Jag kan åtminstone icke finna annat, och handelskammaremötet i Malmö fann sig icke föranlåtet att på grund av det uttalande, som förelåg från skånska näringsidkares sida, göra något som helst uttalande eller protest mot den nu genomförda telefon-taxan. Att denna i sina detaljer kan behöva något revideras, sedan man vunnit någon erfarenhet på området, det är sant och visst, men grunden för densamma är enligt min uppfattning den enda riktiga.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman! I och med inrättandet och utvecklingen av rikstelefonen har ju telegrafstyrelsen blivit ett av vårt lands större affärsdrivande verk, och man räknar nu detta verk som en kraftig inkomstkälla för staten. Men naturligtvis har rikstelefonen också en annan uppgift. Man bör enligt min mening i främsta rummet se till att allmänhetens intressen tillgodoses så, att människor på ett bekvämt sätt kunna komma i förbindelse med varandra, ty säga vad man vill, så är detta kommunikationsmedel en kraftig hävstång, då det gäller att närma olika individer i ett samhälle till varandra, och vare sig det är fråga om att göra affärer eller i övrigt komma till tals med varandra, så har ju telefonen en mycket stor uppgift att fylla. Det är ju klart, att ett verk som endast räknar några tiotal år, ännu icke hunnit komma in i de rätta spåren för sin verksamhet, utan det lider naturligtvis ännu mycket av vissa brister, som erfarenheterna från telefonväsendets utveckling ännu icke lyckats undanröja. Denna fråga har upprepade gånger

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

varit på tal, och för några år sedan anmärkte statsrevisorerna, att en rättvisare fördelning borde ske beträffande telefonavgifterna. Riksdagen har ju också flera gånger haft denna sak på dagordningen, senast 1912, då denna kammare uttalade sig för en revision i sådant syfte. Riksdagen uttalade därvid tillika, att det förslag, som tilläventyrs kunde komma att utarbetas, borde föreläggas riksdagen. Första kammaren godkände emellertid icke detta beslut fullt ut, såsom synes av handlingarna, utan ansåg, att detta förslag skulle lämnas åt en större kommission för överarbetning. I höstas förelåg detta förslag färdigt. Då man tager del av detsamma, kan man icke undgå att finna, att man sökt hafsa ifrån sig det hela i en handvändning. Förslaget har visserligen skickats ut till Konungens befallningshavande, men därvid föreskrevs, att dessa skulle vara färdiga med sitt utlåtande efter blott några få dagar. Vi minnas, att Kungl. Maj:t blev färdig med sitt förslag den 29 november i fjol, och den nya telefontaxan skulle tillämpas från den 1 januari i år. Man kan förstå den villervalla, som måste bli en följd av detta.

Därmed är jag inne på en fråga, som telegrafstyrelsen med några ord berört i sitt yttrande angående en motion, som jag tillåtit mig att väcka i denna fråga. Där säger nu telegrafstyrelsen, att de kontrakt, som abonnenterna hade förut, för många eller i allmänhet voro en olägenhet, och att det vore lämpligare och bättre att endast ha ett reglemente att gå efter. Då kunde förhållandena klaras ut på en kortare tid än genom kontraktsbestämmelser, som kunde draga mycket längre tid. För oss lantmän och landsortsbor ställer sig saken emellertid annorlunda än för befolkningen i städer och större orter. För den, som hyr bostad i ett hus i en stad och har en bostadstelefon, är det ju bekvämt att t. ex. kunna säga upp sin telefon på en månad o. s. v. Jag vill erkänna, att det kan vara så i många fall. Men för oss, som bo på landet, ställer sig saken helt annorlunda. Från början var det så, att under fem år var man alldeles säker på att det icke skedde någon förändring, och sedan hade man alltid ett år att draga på, under vilket kontraktet fortfarande gällde, om det icke blivit uppsagt, o. s. v. Men med detta reglemente av den 29 november i fjol kan det inträffa på landet, att om vissa omständigheter stöta till och telegrafverket t. ex. anser, att en station bör flyttas från en ort till en annan, emedan det anses, att de och de abonnenterna vålla telegrafverket olägenheter, så kan verket helt enkelt stänga av apparaterna, och det t. o. m. mitt under kvartalet. Därför har man infört bestämmelse om att abonnenten skall återfå den del av kvartalsavgiften, som belöper sig på den återstående delen av kvartalet, men med erläggande av de avgifter, som tillkommit för ett interurbansamtal o. s. v. Därvidlag ser man, huru telegrafverket sökt på allt sätt skydda sitt intresse, på samma gång abonnenterna icke alls ha någon möjlighet att kunna göra sina anspråk och sitt intresse gällande.

Sedan är det en annan sak, som varit på tal här under diskussionen, och det är vad utskottet föreslagit här och som riksdagens andra kammare uttalat sig för, nämligen att när en gång telefonreglementet skall undergå revision — och jag hoppas, att det icke skall dröja länge, förrän en ny revision kommer till stånd — den saken måtte föreläggas riksdagen. Det har talats mycket om, huruvida det kunde vara lämpligt, att riksdagen yttrar sig om ett reglemente i alla dess detaljer. I den punkten ber jag få säga som min mening, att vad som bör föreläggas riksdagen är endast grundbestämmelser, principbestämmelser, som skola gälla i allmänhet för hela riket, men att sedan smärre detaljbestämmelser, som röra de olika orterna och de olika intressen, som äro säregna för olika orter, måtte fastställas av Kungl. Maj:t. Jag kan icke komma ifrån utan att det måste ske på det sättet. Ty man kan icke lämpligen tänka sig, att ett reglemente i alla detaljer skall kunna prövas och antagas av riksdagen. Men som sagt, över grundbestämmelser, principbestämmelser i det stora hela anser jag det bör vara självklart, att riksdagen bestämmer. När riksdagen skall bestämma över allt annat såsom löner, pensioner, tjänstgöringstider o. s. v. för verkens tjänstemän, då bör också riksdagen ha rätt att bestämma över de grundbestämmelser och principbestämmelser, som skola ligga till grund för telefonpolitiken i vårt land.

Herr talman, jag skall icke uppehålla tiden längre, utan jag ber att nu med de erinringar, som jag här i all korthet velat framställa, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kaijser: Herr talman, mina herrar! Med anledning av herr Sommelius' yttrande, att man i hela Sverige vore missbelåten med detta reglemente, så ber jag få meddela, att vad Härnösandstrakten beträffar, är icke missnöjet så stort. Åtminstone enligt vad jag hört av handelsföreningens i Härnösand ordförande, äro de där snarare belåtna än missnöjda med det nya telefonreglementet. Enligt detta är det ju så, att den som telefonerar mindre, han får mindre avgifter, och den som telefonerar mera, han får större avgifter. Och det får man väl säga är rättvist.

Vad telefonsamtalen på de interurbana linjerna beträffar, så är det ju så, att dessa linjer kosta pengar. De, som använda sig av dem, skola väl då betala åtminstone räntan på de pengarna, men de, som icke använda sig av dem, skola väl slippa betala något härtill. Man skall väl icke höja telefonavgifterna på alla apparater, därför att en del skall få tillfälle att använda de interurbana linjerna, utan det bör väl vara de, som använda dem, som skola betala åtminstone räntan på dem.

Beträffande avgifterna för rikstelefonapparaterna så har det, åtminstone vad Härnösandsdistriktet angår, i de flesta fall blivit nedsättningar. I några fall har det blivit förhöjning, i många fall är det samma avgift som förut; men i ett

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

stort antal fall ha som sagt rikstelefonavgifterna sänkts. Att man i Skåne, som förut varit den allra mest gynnade provinsen i Sverige, kan tycka, att det är litet tråkigt att bli ställd i samma läge som andra rikstelefonabonnenter i Sverige, är ju förklartligt, men de få väl finna sig i att betala lika mycket som andra.

Vad för övrigt denna sak beträffar, kunna vi finna av ett av telegrafstyrelsens yttranden, att den har skött denna sak, så att telegrafverket lämnar en något så när god inkomst. Men jag skulle vilja göra den anmärkningen, att det lämnat för liten inkomst och att därför man borde höja avgifterna. Ty en vinst av 7 % på det använda kapitalet är väl bra litet på denna affär, då man icke avsätter någon förnyelsefond och icke gör kapitalavskrivningar.

Att ett nytt telefonreglemente skulle dragas inför riksdagens prövning, kan jag icke finna lämpligt. Om riksdagens olika ledamöter skulle föreslå olika ändringar här och var, så skulle följden bli den, att i Skåne vill man ha en ändring, i Norrland en o. s. v., och det skulle således icke bli någon helhet alls. Såvitt jag kan finna, är det telegrafstyrelsen, som bör sköta om detta, och såvitt jag kan finna, har telegrafstyrelsen försökt göra det på bästa sätt och även gått den rätta vägen. Skulle nu riksdagen fastställa telefonreglementet, så funnes ingen möjlighet att ändra detta utan riksdagens medgivande, och om någon liten misshällighet skulle uppstå, så kunde den icke avhjälpas, förrän man gått in till riksdagen. Detta till besvär och stort förfång för abonnenterna och för det hela.

Jag ber sålunda att få yrka avslag å såväl samtliga motioner som utskottets hemställan.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Då det kommit ett rent avslagsyrkande från den siste talaren, skall jag nu be att få taga till orda. Han resonerade som så, att det är bra i Härnösandstrakten, och därmed är allt gott och väl. Han ansåg vidare, att då de interurbana avgifterna äro så lagda, att de i viss mån gynna de långa avstånden, varigenom allt blivit gott och väl i Härnösand, så är allt gott och väl även för andra, och de ha då bara att vara tacksamma och belättna med det hela. Det är dock icke den uppfattningen man får av läget, då man hör och ser, hur det ställer sig i olika delar av vårt land. Även i Norrlands mera oobeyggda trakter tror jag, att klagomål framställts, och att det alldeles bestämt gjorts så i mellersta delarna av vårt land, liksom också — fastän jag tycker mera oberättigat — sådana framkommit från Skåne, därom tror jag alla kunna vara eniga. Att det vore önskvärt, att något gjordes och att vi även ha rätt klart för oss, i vilken riktning det skall gå, hoppas jag kammaren har funnit genom det utlåtande, som nu föreligger till avgörande.

Jag tror, att man får försöka se denna fråga något i stort. Må-

let för statens telefonväsende bör vara att åstadkomma samhörighet över hela landet, en enhet i hela telefonväsendet, till gagn för de olika orterna och alla medborgare, de må bo i norr eller söder, i öster eller väster. Om man bara ser till de olika lokala näten, så kan det ju på platser, där en livlig telefontrafik råder, för många synas egendomligt, att avgifterna där skola ställas lika höga och att frisantalsområdena där skola inskränkas, då man väl ser, att inkomsten av denna lokala rörelse blir relativt stor. Men hur är det i själva verket? Får man icke betrakta hela rikets telefonnät som en enhet, i vilken de olika näten ingå? Staten har icke anlagt olika från varandra skilda lokala nät, utan den har anlagt ett stort nät över hela landet. Om en abonnent formellt är ansluten till ett visst lokalt nät, så är han i själva verket ansluten till hela rikstelefonnätet. För honom finns möjlighet att komma i förbindelse ej blott med sin stad och huvudort, utan även med alla andra abonnenter i hela landet. Därför böra också avgifterna göras enhetliga. Därför kan ej heller den ena abonnenten på det ena stället begära att få mer valuta för sin avgift än den andre på det andra. Denna större valuta skulle han erhålla, om han, som från en del håll föreslagits, skulle få ett frisantalsområde, som hade samma geografiska utsträckning såväl i de tätt bebyggda delarna som i de glest befolkade delarna av vårt land. Det är otvivelaktigt en stor förmån för den, som bor i ett tätt befolkat samhälle med ett stort antal abonnenter, att komma i förbindelse med alla dem, som han behöver daglig samtrafik med. Han har en stor fördel framför alla dem, som vi höra beklaga sig över, att de icke komma i förbindelse med sina affärer, med sin läkare, med sin järnvägsstation o. s. v. Därför är det en oavvislig rättvisa, att områdena inskränkas geografiskt i de trakter, där folktätheten är störst. Därför får man naturligtvis icke gå till de ytterligheter, som herr Sommelius gjorde. Det är att ställa saken alldeles på huvudet. Den teori, som han i dag framförde, tyckes visserligen stå i skarpaste motsats till hans motion, men faktiskt är, att han i dag yttrade, att den högsta rättvisan skulle vara uppnådd, om frisantalsområdena vore så bestämda, att de alla omfattade ett lika stort antal abonnenter. Härigenom skulle man ju också komma till det resultat, att Skåne icke skulle indelas i tretton eller fjorton områden, utan — jag vet icke i huru många hundra. Lund och Malmö skulle indelas i många områden. Malmö har 6,000—7,000 abonnenter, och vi veta, att det finns taxeyråden i vårt land, som ha under 100 abonnenter. Om detta skall vara ett utslag av en politik, som skulle innebära en medkänsla med de gamla kunderna, vilken, enligt vad herr Sommelius velat säga, telegrafstyrelsen icke visat, då kan jag verkligen icke finna annat, än att det är anledning att befara, att den genomläsning av telegrafstyrelsens utlåtande, som herr Sommelius säger sig ha företagit, verkligen haft de sorgliga påföljder, som han själv förklarar vara fallet.

Jag tror därför, att man får försöka att jämka sig på något sätt till rätta. Man måste vid taxeyrådenas indelning taga hänsyn till antalet abonnenter inom desamma, varigenom områdena bli mindre

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

i tätare befolkade trakter, och i stället tillväxa i de trakter, där folk-mängden och följaktligen abonnentantalet är mindre.

Den andra anmärkningen, som har framkommit mot detta utlåtande och dess hemställan, är ju den, som givits till känna av ett par talare, dels herr Lübeck, dels den siste ärade talaren, och som går ut på att det förslag, som vi begära få utarbetat, icke bör framkomma och föreläggas riksdagen. Jag tror, att på denna punkt de särmeningar, som sålunda framkommit, icke äro delade av ett så stort antal medelemmar av denna kammare, att jag behöver närmare ingå på desamma. Den uppfattningen torde väl inom denna kammare vara allmän, att det dock innebär en oförmilighet, att så pass viktiga avgöranden som dessa, vilka beröra vårt dagliga liv så intimt, helt och hållet skola vara berövade möjligheten att bli föremål för riksdagens prövning. Jag förbigår den rent ekonomiska sidan av saken, att dessa stora statsinkomster, som numera från de affärsdrivande verken uppgå till 35 miljoner kronor, icke på något sätt skola, då det gäller att bestämma över dem, vara föremål för riksdagens behandling. Redan detta måste vara en oegentlighet, ehuru väl jag gärna medger, att svårigheter måste yppa sig, då det gäller att avgöra, huru dessa angelägenheter skola komma under riksdagens prövning — det är jag den förste att erkänna. Däremot möter väl ingen svårighet att få frågan om grunderna för telefonreglementet — i vilken riktning de nu må gå — framlagda för riksdagen, så att riksdagen blir i tillfälle att uttrycka sin mening. Jag vill erinra om att på ett annat område, nämligen ifråga om postverkets inkomster, det genom 60 § regeringsformen är stadgat, att dessa direkt skola bero av riksdagens avgörande, och vi ha härvidlag icke funnit någon svårighet att verkligen bibehålla riksdagens avgörande och inflytande i huvudsaken, under det att man åt Kungl. Maj:ts prövning och avgörande överlämnat de detaljer, som med större fördel kunna av Kungl. Maj:t prövas och avgöras. Jag tror därför icke, att kammaren behöver hysa någon av de farhågor, som framhållits av föregående talare i ifråga om denna punkt.

Herr Lübeck har sedermera gjort en anmärkning och gjort ett yrkande, att en del av utskottets utlåtande, i den mån som det berör statens förhållande till Stockholmstelefon, eller rättare den speciella del av denna fråga, som berör en eventuell telefonskatt, skulle ryckas ut ur utlåtandet. Herr Lübeck säger sig icke tala som stockholmare, han säger sig stå på ett stort avstånd från Stockholmstelefonen. Men han har dock varit i tillfälle att lämna mycket ingående uppgifter om denna Stockholmstelefons nuvarande ståndpunkt och utveckling, under framhållande av dess förtjänster. Det är givet, att, om man ser frågan från den synpunkt, som jag vill göra, nämligen att det här är fråga om ett kommunikationsmedels samhörighet mellan alla landets olika delar, så bör man utgå från den synpunkten, att för delaktighet i denna samhörighet böra ungefär lika stora uppoffringar göra av de enskilda medborgarna, på samma gång som dessa icke kunna ha rättighet att få större valuta för sina avgifter på det ena stället än på det andra. Från en sådan

ståndpunkt framträder därför också med full tydlighet, att det nuvarande tillståndet inom Stockholmsrayonen näppeligen är så beskaffat, att riksdagen eller statsmakterna över huvud i längden kunna vara belåtna med detsamma. Vi ha sett, hur rikstelefonen så småningom utvecklats, hurusom den alltmer tenderar att erhålla en faktisk monopolställning med de förmåner, som detta på kommunikationsväsendets område ofta innebär. Att denna tendens skulle motverkas av riksdagen, kan väl näppeligen vara med dess intresse förenligt, och jag tror knappast, att ett enskilt bolags tillvaro kan i längden få utgöra ett verkligt hinder för denna tankes slutliga genomförande. Därmed har jag icke sagt, att man skulle framgå med en sådan häftighet, så att man underkänner de förtjänster, som detta bolag har, eller de förmåner, som det har kunnat bereda stockholmarna. Men det ekonomiska tillstånd, som har skapats för telegrafverket genom denna konkurrens, är dock så beskaffat, att jag tror, att det från statens synpunkt kan ge anledning till berättigad anmärkning.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Anmärkningar ha nu riktats mot telegrafstyrelsen, att den icke förstår att sköta konkurrensen och att ekonomiskt reda sig, som den hade kunnat, om skötseln varit bättre. Jag kan naturligtvis icke ingå i något bemötande på denna punkt — därför saknar jag naturligtvis nödiga förutsättningar. Men man får dock erinra sig, att telegrafstyrelsen uppträdde som den senare på platsen, varigenom Stockholmstelefon naturligtvis hade en förmånligare ställning från början. Det ekonomiska resultatet av rikstelefonen här i Stockholm är, såsom vi sett, synnerligen ogynnsamt, och den summa pr apparat, som inkomsten representerar, synes verkligen, såsom herr Lübeck trodde få lov att reduceras med avdrag för vissa allmänna omkostnader; det äger nog sin riktighet. Detta gör, att slutresultatet blir ännu sämre och ännu mera påkallar, att riksdagen ägnar saken sin uppmärksamhet.

Jag har i dag fått några uppgifter, som belysa det nuvarande tillståndet. Det finns — det kan man se i 1914 års statistik — en inkomst i fråga om Stockholmsnätet på 136,000 kronor — om man nu icke medräknar de allmänna omkostnaderna, vilket dock borde vara det riktiga. Denna inkomst skall förränta och amortera anläggningskostnaderna för Stockholmsnätet, som gå på en summa av 12,220,000 kronor, d. v. s. det blir en ränta om 1,11 %. På samma sätt blir det för Stockholmsrayonens 70 kilometer och med hänsyn till detta näts kapitalvärde av 14,760,000 kronor en behållning, som jag antar får på samma sätt reduceras, av 230,000 kronor, vilket gör en ränta av 1,58 procent. Om man nu inte resonerar om, huru detta belopp uppkommit, utan blott ser på själva faktum, så måste man erkänna, att förhållandena ligga så, att hela det övriga landet, med dess glesare befolkning och med dess mindre möjligheter till kommunikationer, får lida stora ekonomiska uppoffringar för att uppehålla tillgången på billiga telefoner för Stockholm med omnejd. Att under sådana omständigheter riksdagen och Kungl. Maj:t verkligen måste se till, vilka medel som lämpligen kunna användas för

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

att komma ur denna situation, är uppenbart. Om därvidlag en eventuell telefonskatt skulle tillgripas, så vill jag icke säga, att det vore idealet, men vi påpeka detta som ett eventuellt medel. Och ha vi upptagit detta medel, utan att, som herr Lübeck säger, hava att stödja oss på någon tillfredsställande föregående utredning, så synas vi dock ha skäl härtill, när vi i alla fall icke tagit taken i någon bestämdare form, än här skett, och icke minst då vi ha att stödja oss på det utlåtande och det förslag, som framkommit från ingen mindre än den nuvarande regeringen förra året. Det är visserligen sant, att detta framgått såsom ett förslag från finansministern för att fylla de gapande hålen i budgeten. Att det nu skulle, om jag så får säga, komma såsom en åtgärd på civilministerns konto, kan väl icke rubba grunderna för förslaget och möjligheten för dess genomförande. Huruvida man skall använda dessa inflytande skattemedel för allmänna budgetsbehov eller om de icke hellre böra användas för att underlätta möjligheterna för det övriga landet att erhålla tillfredsställande telefonkommunikationer, det blir en senare fråga.

Jag tror därför, i motsats till herr Lübeck, att kammaren icke bör stryka dessa rader i utskottets utlåtande, utan fastmer såvitt möjligt kraftigt understryka desamma.

På grund av vad jag här yttrat ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag ber blott att få yttra några få ord.

En ärad talare på Göteborgsbanken meddelade kammaren, att mitt förra uttalande endast var en svag genklang från handelskammarmötet i Malmö. Jag ber med anledning därav att få erinra, att jag aldrig deltagit i handelskammarmötet i Malmö, och att mitt anförande således icke kunde sättas i samband med detta mötes diskussioner och resolution i detta ämne. Visserligen hörde jag några dagar efteråt, att ett sådant möte hade hållits, och att den ärade Göteborgsrepresentanten då varit närvarande, men det upplystes också, att han denna gång icke varit så alldeles inne i detta ärende, som han annars plägar vara i alla andra. Han yrkade emellertid på några högre avgifter. Jag ber då att få betona, att jag i mitt första anförande förklarade, att man i Skåne i allmänhet var mycket tillfreds med höjningen av telefontaxan och att man gärna ville bära denna höjning. Men varför den ärade Göteborgstalaren icke kan vara med om en likformig frisamtalsfördelning, beror helt enkelt därpå, att Göteborgs frisamtalsområde inrymmer icke mindre än ett par hundra tusen personer, vilket ju är något helt annorlunda än t. ex. Lund med kanske 25,000 invånare och telefonabonnenter i proportion därtill.

Gentemot herr Kaijser vill jag nämna, att vi tyckas vara alldeles överens. Det enda, vari vi skilja oss åt, är det, att han ville, att norrlänningarna icke skola ha det så bra, som jag önskat att de skulle få. Men vi äro åtminstone överens i den frågan, att tele-

fonen skall betalas efter dess användande inom frisantalsområdet. Detta har jag nämligen sagt. Däremot har jag icke vågat — om nu också kanhända en annan mening kunnat utläsas ur mitt anförande — på något vis framkomma med något recept för, hur telefonreglementet skall anordnas för att tillfredsställa alla lika. Jag har endast uttalat, att jag hyser den uppfattningen, att samma skyldigheter och samma rättigheter borde tillerkännas alla telefonabonnenter i vårt land. Att det kan bli precis lika härvidlag, förstår jag nog är omöjligt, men det har åtminstone varit min önskan att framföra en sådan åsikt. Jag skulle således visst icke kunna åtaga mig uppgiften att anordna ett praktiskt telefonreglemente. I det avseendet har jag alltför litet kunnat tänka mig in i, huru det borde anordnas, även om jag tillåtit mig utöva en viss kritik över det sätt, varpå det verkar på olika ställen.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Herr Lindman: Jag ber först att få säga några ord angående den sida av saken, som utskottet i början av sitt utlåtande berört, då det anmärker, att riksdagens medverkan vid fastställande av det nya telefonreglementet icke blivit begärd. Efter min uppfattning förelåg icke för Kungl. Maj:t något skäl att begära riksdagens medverkan i detta fall. Visserligen är det sant att andra kammaren en gång skrivit till Kungl. Maj:t och uttalat önskvärdeheten av att riksdagen bleve hörd, men det finnes intet tvivel om att det tillhör Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet att själv avgöra ett sådant ärende som detta utan riksdagens hörande, och efter min uppfattning bör riksdagen icke heller höras häröver. Det är klart, att om detta skall bli ett ärende, som avgöres av Konung och riksdag gemensamt, böra statsmakterna besluta, att så skall ske; men det ha de icke gjort. Det finnes åtskilligt, som talar för min här uttalade uppfattning. Sålunda fastställas järnvägarnas biljettpris och telegramavgifterna etc. utan riksdagens hörande. Vad beträffar det utskottets ordförande nyss sade, att han icke på denna sak ville spilla många ord, därför att kammaren tydligt uttalat sig i frågan, tror jag visst, att det förhåller sig så, att flertalet i denna kammare önskar, att riksdagen skall bliva hörd i ärendet, men detta är icke något skäl för mig att dela den uppfattningen. Jag har därför velat uttala, att jag har en annan uppfattning, nämligen att Kungl. Maj:t icke behövt hänskjuta frågan till riksdagen.

För övrigt klagar man över, att Kungl. Maj:t icke berett allmänheten tillfälle att framföra sina önskemål. Det är emellertid kanhända icke värt att nu ingå på den saken. Jag fick alldeles nyss i min hand ett konstitutionsutskottets betänkande, av vilket det synes, som om anmärkning i den delen blivit riktad mot chefen för civildepartementet, och därför är det kanske lämpligt att uppskjuta frågan, tills den föreligger till behandling i annat sammanhang. Jag vill dock säga, att man gör sig skyldig till stor överdrift, om man säger, att ärendet icke blivit tillräckligt utrett även med allmänhetens medverkan, ty såvitt man icke går så långt, att man fordrar, att varje telefonabonnent skall tillfrågas, utan man nöjer

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

sig med att allmänheten blir anmodad att inkomma med sina önskemål och anmärkningar, så synes det mig, att tillräckliga åtgärder blivit vidtagna i detta fall.

Om jag ett ögonblick skulle återkomma till frågan, huruvida saken borde dragits inför riksdagen, så föreligger ett starkt praktiskt skäl, varför icke riksdagen bör befatta sig med en sak sådan som denna. Visserligen har en talare sagt — jag tror, att det var utskottets ordförande — att grunderna skola fastställas av riksdagen men naturligtvis icke detaljerna, men vi ha här hört ett anförande av herr Sommelius, vilket efter min uppfattning gick mycket djupt in i detaljerna i denna fråga. Och tro herrarna verkligen, att, om det skulle komma därhän, att riksdagen finge yttra sig över principerna i telefontariffreformen, det skulle kunna inträffa, att vi, som sitta här, och av vilka nästan var och en har en telefon och personligen är berörd av saken, kunde underlåta att vid bedömande av frågan taga hänsyn till förhållandena på vår egen ort och våra egna önskemål? Jag tror icke, att det vore möjligt, utan att i detta fall detaljerna ovillkorligen skulle inverka på principerna och att desamma skulle komma att spela in på ett sätt, som efter mitt förmenande icke vore välgörande. Jag har därför den uppfattningen, att icke någon annan kan åstadkomma en telefontariffreform för hela landet än en myndighet, som står mera utanför alla de olika personliga önskemålen och de olika landsändarnas strävanden. Fördens skull anser jag, att utgången rent praktiskt sett blir den bästa, om ärendet ligger i händerna på Kungl. Maj:t med telegrafstyrelsen som beredande myndighet.

Jag vill sedan ge det erkännandet åt utskottet, att detta enligt min mening har en mycket förståndig syn på det reala i denna fråga. Utskottet delar i mångt och mycket telegrafstyrelsens uppfattningar, vilka synas mig vara i all huvudsak fullkomligt riktiga. En huvudprincip har ju för telegrafstyrelsen varit att försöka lägga avgifterna på själva samtalen och draga av mera än förut på abonnemangen, och detta är ju en riktig princip. Den, som upptager ledningarna och använder materielen och betjäningen på stationen, skall betala mera än den, som mindre tar dem i anspråk. Jag nämner som exempel ett stort kontor och en enskild person, låt oss säga en hemmansägare, vilka båda ha telefon. Den ene abonnenten har ett eller två telefonsamtal om dagen, den andre har kanske 30 eller 40 samtal; den sistnämnde bör naturligtvis betala mera. Detta är en princip, som jag alltid anslutit mig till.

En annan princip är, att man naturligtvis måste göra friområdena mindre å tätt befolkade platser eller rättare sådana platser, där en mängd telefonapparater finnas. I detta fall är herr Sommelius' åskädning alldeles oriktig. Det skulle vara utomordentligt angenämt för oss norrlänningar, om den av honom förordade grundsatsen bleve tillämpad, ty säkerligen skulle då Norrland bli indelat i mycket stora frisantalsområden. Men det går icke, därför att man måste taga hänsyn till kostnaderna. Det kostar någonting att göra en telefonledning, och det kostar någonting att hålla en telefonstation. Det

är vad man så ofantligt ofta förbiser. Man tror, att sedan väl en telefonledning blivit uppsatt på en plats, går allting av sig självt — man bara ringer och så kommer man fram. Men vart samtal kostar pengar. Därför anser jag, att det vore principiellt riktigtast, att avgiften för alla samtal utginge per samtal. Härvid uppstår emellertid den praktiska svårigheten, att kostnaderna för registrering av alla lokalsamtalen icke skulle stå i proportion till den inkomst, som kunde uttagas för varje sådant samtal.

Om jag sålunda erkänner, att utskottets uttalanden i de av mig sist berörda avseenden äro fullkomligt riktiga, har jag trots detta vissa anmärkningar att göra emot utskottets betänkande. Utskottet tar med tillfredsställelse emot sänkningen av inträdesavgifterna från 50 till 15 kronor och ser likaledes med tillfredsställelse, att minsta abonnentavgiften blivit sänkt till 40 kronor, men så riktar utskottet sin kritik mot de inskjutna taxeområdena, och det är denna kritik, som skulle motivera klämman i dess andra del. Utskottet har emellertid härvid förbisett de ofantligt växlande förhållanden, som äro rådande i vårt land. Städerna äro icke placerade likformigt i landets skilda delar. När utskottet på sid. 39 och 40 i motiveringen talar om de abonnenter, som skulle känna sig orättvist behandlade, därför att de icke ha samma fördel av telefonen som andra abonnenter, vilka bo närmare centralorten, utan få betala extra avgift för vissa samtal, medan de senare tala fritt, så vill jag säga, att det är precis samma förhållande, som gäller med avseende på avgifterna för biljetter på järnvägarna. Man kan resa från, låt oss säga, Eslöv till Lund eller Malmö eller Landskrona för en viss avgift, men på annat håll, i Värmland eller annorstädes, kommer man icke alls fram till en stad genom att betala samma avgift. Det är på det sättet, att gränserna måste någonstädes dragas, och utskottets hela resonemang är därför i denna del principiellt oriktigt. Det kan ju hända, att en person endast har några steg att gå till en ångbåtsbrygga, där han kan stiga ombord och betala sin biljett, medan däremot en annan får taga skjuts för att komma till bryggan. På samma sätt är det med telefonen. En telefon kommer icke till av sig själv lika litet som en järnväg. Järnvägen är en anläggning och telefonen är en anläggning. Denna kostar pengar, som skola förräntas genom abonnentavgifter och samtalsavgifter. Därför har icke utskottet rätt, när det tar emot nedsättningen av abonnentavgifterna och likväl fordrar för mycket eftergifter av telegrafstyrelsen beträffande samtalsavgifterna. Man talar så vackert om att de förutvarande enskilda telefonnäten drivit fram telefonväsendet — de funnos förut och skola behandlas hänsynsfullt. Det är sant, dock endast till viss grad, ty de voro inrättade efter enskilda förhållanden, och hurudana voro dessa nät? De voro understundom mycket illa skötta, ledningarna voro illa underhållna, och betjäningen var dålig. Men man nöjde sig med detta, därför att det var ens eget. Nu när det blivit statens, äro kraven större, och dessa ha också blivit bättre tillgodosedda. Skulle man göra en återgång i den reform, som blivit påbörjad,

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

skulle den gå ut på att höja abonnentavgifterna, men det förmodar jag, att utskottet icke vill vara med om.

Lika godtyckligt är talet om att staten skulle i större utsträckning bidra till växelstationernas underhåll. Ty dessa växelstationer måste vid en viss punkt bli så små, att abonnentavgifterna icke förslå till att betala desamma. Det måste därför finnas en viss gräns, men var denna skall dragas, kan jag icke uttala mig om, utan vill endast påpeka, att om man skall göra någon större förändring av det nuvarande systemet, kostar det ganska mycket pengar, och att man får vara beredd på att från annat håll ersätta minskningen i inkomster från telegrafverket.

Vad sedan beträffar den fråga, som beröres i första delen av utskottets kläm, framgår av motiveringen härför på sid. 40 och 41, att frågan om vissa telefonstationers förläggande till ena eller andra taxeoMRådet redan medfört stora svårigheter vid den förberedande behandlingen. Det har icke varit så lätt att säga, vart de skulle höra, och vi ha sett, att Kungl. Maj:t gjort ändringar härutinnan, vilket säkerligen skett efter grundlig undersökning. Då menar jag, att det är ganska mycket begärt av utskottet, att Kungl. Maj:t nu skulle göra ändringar i denna sin egen reform genom att »omedelbart låta landets indelning i telefontaxeoMRåden undergå en förnyad granskning», såsom det heter i klämman. I stället synes det mig, att den nu införda ordningen borde tills vidare få bestå, så att man finge se, hur den verkade. För övrigt har jag i den saken uttalat mig förut och sagt, att det bästa är, att Kungl. Maj:t får avgöra sådana saker, och jag tvivlar mycket på, att det skulle vara nyttigt, om det vore så, att om man från det ena eller andra hållet vore missbelåten, såsom här beträffande tagandet av avgift för samtal mellan Malmö och Lund, man genast skall draga detta i form av en motion fram till riksdagen. Riksdagen skulle då taga hand om detta och avgöra hur det skulle vara med avseende å avgifterna. Det synes mig vara oriktigt att gå tillväga på det sättet.

Jag vill för övrigt säga, att dessa avgifter verkligen icke äro så farliga som man förmenar, tvärt om tror jag, att de av många hälsas med stor tillfredsställelse, därför att de från ledningarna avlägsna en mängd s. k. okynnessamtal och göra det möjligt för människor att komma fram på telefon, vilket icke alltid är så lätt på en linje, där det är fria samtal.

Sedan blott ett par ord till, en anmärkning, som även blivit gjord av herr Lübeck, nämligen angående den s. k. telefonskatten. Vad menar utskottet egentligen med detta? Utskottet menar, såvitt jag kan förstå, att man skall lägga en skatt på telefon, som skall drabba den enskilda telefonen och försvaga den i konkurrensen med statens telefon. Om utskottet hade menat, att man skulle lägga en skatt på alla telefoner, såväl statens som enskildas inom ett visst område, det s. k. sjumilsområdet, hade jag förstått utskottet. Då hade man förbättrat inkomsterna för staten inom stockholmsområdet liksom även för det enskilda bolaget. Så menar nog icke utskottet, utan utskottet menar, att man skall lägga en skatt på de all-

männa telefonerna inom stockholmsområdet för att stäcka konkurrensen. Men är väl detta rättvist? Man bör väl framför allt se till, om man genom en sådan åtgärds vidtagande handlar fullt rättvist. Jag ber i det sammanhanget att få erinra om, att detta enskilda telefonbolag var det första på platsen. Ingen kan säga annat än att det gått ofantligt mycket framåt och varit till synnerlig stor nytta. Rikstelefonen kom efteråt och den har legat under i konkurrensen, därför att den icke haft så många abonnenter som det enskilda bolaget. Det har emellertid, mina herrar, vid tre olika tillfällen förelagat förslag om att inköpa detta enskilda bolag, sista gången 1906. Jag vågar för min enskilda del påstå, att man begått en stor oklokhets var och en av de tre gångerna, när man icke tagit de föreliggande förslagen. Men riksdagens andra kammare har sagt nej. Vid sista tillfället sade riksdagens andra kammare: nej, vi vilja icke köpa den. Nå, därmed var saken avgjord. Nätet växte och växte, och svårigheten till förvärv har blivit större och större undan för undan. När vi nu icke velat köpa telefonen, kommer man från utskottet och säger, att nu skola vi söka om icke precis slå ihjäl företaget så åtminstone göra det så pass mycket svagare, att det icke orkar streta mot i konkurrensen. Jag finner icke detta vara riktigt och icke heller vara förenat med rättvisa och billighet, och därför anser jag, att detta uttalande om telefonskatt bör försvinna. I det fallet har jag samma uppfattning som herr Lübeck.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

Herr Pålsson: Herr talman! I likhet med den motionär, som förut yttrat sig, vill jag, då utskottet i stort sett tillmötesgått de väckta motionerna, egentligen icke göra någon anmärkning mot utskottet, om också jag personligen anser, att man möjligtvis skulle kunna ha varit litet mera bestämd i utskottsutlåtandets olika punkter.

Då jag sålunda icke vill framställa några anmärkningar mot utskottets utlåtande, har jag emellertid åtskilligt att invända mot de telegrafstyrelsens bilagor, som äro bifogade detta utlåtande. I den bilaga, som skulle utgöra ett svar på min motion, förklarar telegrafstyrelsen, att de ledande principerna vid telefonreglementets tillkomst varit »likformighet, enhetlighet och rättvisa». Jag undrar, om dessa vackra uttryck verkligen tillämpats i det förslag, som här föreligger. Största grad av rättvisa skulle man väl nå genom att taga samtalsavgiften för varje gång telefon användes. Det yttersta måttet av rättvisa uppnås givetvis endast genom att efter varje knutet samtal låta debitera en av gift så stor eller liten som behövdes för telefonens anläggning och underhåll, men man kan kanske icke ordna den saken på det sättet, utan man får hitta på en annan väg. Om man nu, som skett, går andra vägar, är det klart, att det huvudsakligen blir godtycket och icke rättvisan och billigheten som komma att vara bestämmande. Av telegrafstyrelsens behandling av frågan att döma, tyckes styrelsen verkligen vilja uttala som sin åsikt, att landets centralpunkt är Stockholms Stor-

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

torg, varifrån styrelsens välvilja sträcker sig utåt, blivande allt mindre och mindre ju längre den kommer ut i bygderna. Området (3½ mil) runt Stockholms Stortorg har ju den billigaste avgiften; den är betydligt billigare än för alla andra områden i landet. Här i denna tätbebyggda del av Sverige har man ett område av 7 mils radie, inom vilket man kan få samtala fritt, men då man kommer längre utåt, till mera avlägsna delar av landet, tycks det verkligen som om telegrafstyrelsen gäve rättvisa och billighet mer och mer på båten. När man nu vet, att taxeområdena i Skåne ökats från 4 till 13 — enligt herr Somelius' åsikt till 14, telegrafstyrelsen vill emellertid icke gå med på mer än 13 — så är det väl tydligt, att vi där nere i Skåne få lida mest av taxeändringarna. Det vore väl också lämpligt att herr Kaijser med detta som bakgrund tittade litet på vad som finnes att läsa på sid. 14 i utskottets utlåtande, där det talas om de skånska bidragen till telefonväsendet. Behållningen per apparat utgjorde i Landskrona kronor 21:30 per apparat, Kristianstad 23:72, Lund 24:33, Eslöv 26:54, Ängelholm 35:45, Höganäs 36:84, Hälsingborg 38:91, Simrishamn 40:02, Hörby 40:83, Ystad 40:89, Hässleholm 41:01, Malmö 42:14, Trälleborg 46:88 och Klippan 47:19 under det att Stockholm endast når 7 kr. och Haparanda 50 öre. Det är klart, att man under sådana förhållanden har vissa skäl att yttra misshag över det läge, i vilket frågan nu befinner sig. Nu värjer sig telegrafstyrelsen manligen mot våra påståenden, att missförhållandena äro stora och hårt kännas ute i landet. Särskilt har detta missnöje gjort sig gällande i Skåne, men vederbörande hava för sig, att där rakt icke förefinnes något missnöje, och för att riktigt få dementerat att något sådant skulle finnas citerar telegrafstyrelsen ett yttrande av — »Hallandsposten». Jag vill icke påstå, att detta behöver vara något slags uttryck för telegrafstyrelsens geografiska kunskaper, denna tanke, att Hallandsposten skulle representera Skåne, utan det torde nog vara svårigheter att uppleta skånska tidningsorgan med samma uppfattning som Hallandsposten, att det skulle råda idel belåtenhet. Nej, det är tydligt, att här en ändring behöver göras, och då nu utskottet har föreslagit en taxecomredigering, är det att vänta att bättre förhållanden skall kunna **erhållas**.

Det återstår sålunda, vilket är nödvändigt för att få »likformighet, enhetlighet och rättvisa», att för Stockholm införa högre medlemsavgifter och taxeområden. Denna åtgärd tillstyrktes, såvitt jag hörde rätt, även av herr Lübeck. Det var dock några egendomliga konsekvenser herr Lübeck kom till. Såvitt jag kunde förstå, skulle en sådan ökad kostnad för Stockholm medföra, att även det allmänna telefonbolaget där skulle höja sina abonnenters årsavgifter. Men det är klart, att behållningen för detta enskilda bolag då skulle bli ändå större, och på det viset skulle allmänheten beskattas även för det bolagets räkning. Då måste, anser jag, staten på andra vägar taga ut

detta, nämligen genom telefonskatt. Det är fullt klart och tydligt, att då ett företag genom koncession fått dispositionsrätt över en sådan fet bit, som Stockholm nu ur telefonsynpunkt är, det icke är rätt att höja telefonavgifterna så att detta enskilda bolag skall få ännu större inkomst. Det är icke »allmänna telefonbolagets» förtjänst, att utvecklingen i Stockholm rör sig i så hastigt tempo som den gör. Staden har växt och växer, den inkorporerar det ena området efter det andra, och belysning och andra stadens fördelar sträckas allt mer och mer ut i bygderna, vilket gör att människor dragas till Stockholm. Om nu detta förhållande skulle ur beskattningssynpunkt användas av enskilda bolag, därför att de fått koncession för många år fram, vore det väl orätt. Kan nu icke staten med billiga abonnement och avgiftsfria samtal inom sjumilsradieområdet, då samtidigt man i andra delar av Sverige har högre avgifter, hålla sin telefon uppe i konkurrensen, kan denna sak lämpligast ordnas genom att på det allmänna telefonbolaget lägga något slags skatt.

Jag har intet annat yrkande att göra, herr talman, än om bifall till utskottets förslag.

Herr Lübeck: Herr talman! Jag ber att få upptaga tiden med en kort replik till utskottets ärade ordförande. Denne fällde ett uttalande, mot vilket jag måste göra en stillsam gensaga. Han sade ungefär så, att »herr Lübeck säger sig stå på avstånd från Stockholmstelefontelefons intressen men har dock varit i tillfälle lämna ganska ingående uppgifter om detta bolags verksamhet». Ja, mina herrar, jag vet att det alltid är ömtåligt och i regeln otacksamt att över huvud taget föra s. k. bolagsintressens talan i andra kammaren, men jag undrar, om vi ändå icke kunde låta detta vara detta. Min förbindelse med telefonbolaget är helt enkelt den, att jag, efter att ha läst utskottets betänkande och där funnit det enligt min mening synnerligen omotiverade, lösryckta inlägget angående telefonskatten, vände mig till detta bolags direktör och begärde upplysningar angående abonnentantalet och dess utveckling m. m., vilket är vad jag sedan här i kammaren omnämnt. Jag skulle tvärtom vilja fråga, om det icke varit riktigt, att tredje tillfälliga utskottet, när det gick att göra ett uttalande om telefonskatten, gjort såsom jag och vänt sig till det allmänna bolaget i Stockholm med begäran om nödiga sakupplysningar i stället för att utan motivering komma fram med ett uttalande av så stor principiell räckvidd som det av mig klandrade. Jag tror därför, att jag står på rätta sidan, när jag påyrkar, att detta synnerligen omotiverade uttalande — jag har icke uttalat mig om huru förhållandena lämpligen böra ordnas i framtiden — måtte utgå ur betänkandet. Jag vet icke, om utskottets ärade ordförande ville antyda, att herr civilministern skulle vara be-

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

någen att upptaga utskottets projekt, men jag förmodar att den uppfattningen i så fall beror på något missförstånd.

Herr von Sneidern yttrade vidare, att när det gäller att genomföra den stora sköna monopoltanken i fråga om telefonväsendet i landet, så får ett enskilt bolag icke stå i vägen. Nej, det låter säga sig, men då vill jag endast svara, att den saken få vi taga upp till övervägande år 1940, när detta bolags koncession utgår. Dessförinnan får det bli en frivillig överenskommelse, om nämligen fortfarande rätt skall vara rätt här i landet.

Herr Pålsson nämnde i detta sammanhang, att om rikstelefon höjde sina avgifter i Stockholm, det allmänna bolaget också skulle komma att höja sina avgifter, och följden skulle bli en stor extra vinst, som detta bolag skulle inhösta, vilket staten icke kunde finna sig i. Jag tror för min del icke, att det enskilda bolaget vill höja sina taxor, utan att de såsom hittills i mån av ökad spridning kunna sänkas. Det är ju tvärtom så, att rikstelefonabonnentnätet har oskäligt låg taxa. Fördelen för det allmänna telefonbolaget av att rikstelefon höjde taxan för Stockholm, vilket jag anser vore riktigt, skulle väl bestå i ökad spridning, något som rikstelefonnätets vederbörande kanske också äro rädda för. Dessutom ber jag att få påpeka för herr Pålsson, att, om jag icke är oriktigt underrättad, Stockholms stad vid medgivandet åt allmänna telefonbolaget av rätt att draga fram ledningar i Stockholms gator förbehållit sig rätt att kontrollera bolagets taxor och träffat bestämmelse om att dessa icke skola höjas.

Jag vill vidare fråga, om de konkurrensmetoder kunna vara lämpliga, som rikstelefonen för närvarande utvecklar gent emot det allmänna bolaget. Detta bolags telefonapparater äro som nämnt 87,000, under det att rikstelefonens apparater i Stockholmskretsen endast torde vara c:a 37,000, men det allmänna bolagets telefoner få likväl icke insättas i kronans hus utan medgivande av Kungl. Maj:t. Detta leder bland annat till att våra postkontor i Stockholm icke få använda allmänna telefonbolagets apparater. Om man sålunda i postalt syfte vill komma i förbindelse med personer, som det kan vara nödvändigt att träffa för att erhålla upplysning om adresser m. m., så finnes icke tillgång till allmänna bolagets telefon, utan då får man skicka bud i stället för att använda ett lämpligt kommunikationsmedel. Jag tillåter mig fråga, om det kan vara ett statsintresse att anlägga så småsinnade konkurrenssynpunkter.

För min del kan jag icke finna annat än att det här gäller en principfråga av största vikt, nämligen om staten vid utövan- det av sin affärsdrivande verksamhet skall använda lojala medel eller om den skall använda tvångsmedel gent emot enskilda företagare, vilkas verksamhet staten själv koncessionerat. Jämförelsepunkterna i fråga om statens affärsdrivande verksamhet i övrigt skulle kunna vara ganska många och ganska belysande. Till exempel, vad tror utskottets ärade ordförande, att den val-

krets, han företräder, skulle säga om ett resonemang isådant som följande. Om en person skall resa från Göteborg till Karlstad, så är det för staten fördelaktigare, om han reser på statsbanan än om han reser på Bergslagsbanan; skillnaden i väglängd är ju icke så stor. Skulle vi då tillgripa den metoden att lägga skatt på Bergslagsbanans biljetter för att därigenom befordra statens affärsintressen? Även om en sådan jämförelse kan synas halt, så tror jag dock att skillnaden mellan de förhållanden, som jag sålunda jämfört, icke är så stor.

Mitt yrkande är, att utskottets löst påklustrade tillägg om en telefonskatt måtte ur motiveringen utgå.

Herr Winberg: Herr talman! Jag hade närmast begärt ordet med anledning av att vissa delar av utskottets utlåtande varit föremål för herrar Lindmans och Lübecks anmärkningar. Men efter som jag har ordet, skall jag be att få säga några ord om frågan i övrigt, och då skall jag först uppehålla mig vid vad man kallat frågans konstitutionella del.

Jag kan icke alls dela herr Lindmans uppfattning, när han anser, att riksdagen icke bör höras i en fråga av den art, som den föreliggande; tvärtom anser jag, att det är en tvingande nödvändighet, att vi få sådana ändringar i grundlagens bestämmelser, att frågor av sådan räckvidd, i ekonomiskt avseende, som den ifrågasvarande måtte komma under riksdagens slutliga avgörande. Men jag vill gärna medgiva, att det givetvis är riksdagens fel, att icke sådana ändringar hittills blivit genomförda, att man bestämt kan peka på, att det är Kungl. Maj:ts oavvisliga plikt att framlägga sådana ärenden för riksdagen, innan de avgöras. Därföre har jag utan betänkande kunnat vara med om utskottets uttalande, att det varit önskvärt och behövt det frågan om nytt telefonreglemente förelagts riksdagen innan den avgjordes. Även om jag medger, att ur strängt konstitutionell synpunkt Kungl. Maj:t icke har någon *oavvislig skyldighet* att förelägga riksdagen ärendet, så hade det dock ur ren lämplighetssynpunkt, icke minst för Kungl. Maj:ts egen del, varit klokt, om ärendet framlagts för riksdagen, ty jag har den bestämda föreställningen, att har riksdagen sagt ett ord i en fråga, så är det lättare för allmänheten att finna sig i konsekvenserna av det beslut, som fattats, än om Kungl. Maj:t avgjort ärendet utan vidare och riksdagen icke fått yttra sig.

Vad sedan beträffar den föreliggande frågans rent praktiska sida, så är det klart, att vid genomförandet av en så pass omfattande omändring rörande vårt lands telefonförhållanden, som nu ägt rum, man icke, även om riksdagen fattat beslut i dess detaljer, kunnat undgå att en del missnöje uppstått. Men jag vill säga, att därvidlag får man giva utskottet rätt, när det i huvudsak ställt sig på telegrafstyrelsens ståndpunkt, och jag medger det riktiga däri, att, när man skall ordna telefonförhållandena definitivt, man anlägger samma synpunkt, som gjort sig gällande inom övriga kommunikationsområden, nämligen att betrakta detta som en gemensamhetsfråga.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Och så pass mycket allmänanda tror jag vara till finnandes inom de olika orternas befolkning, att icke en ort, som lever i gynnsamma förhållanden — med hänsyn till befolkningstäthet och dylikt — skall kräva att få fullt ut utnyttja dessa gynnsamma förhållanden, och icke anse sig böra bidra till, att befolkningen å mera ogynnsamt ställda orter få något drägligare förhållande än de eljest skulle få. Jag föreställer mig, att våra vänner i Skåne också skola vara i besittning av så mycken allmänanda, att de icke därför protestera mot genomförandet av denna reform. Men jag medger villigt, att även om man lägger denna av mera allmänanda präglade uppfattning på saken, det ju alltid vid en så genomgripande reform uppstår svårigheter och missförhållanden. Det praktiska ordnandet av dessa saker torde icke kunna till fullo åstadkommas förrän man fått se verkningarna av den genomförda reformen, och därför framhåller också utskottet, att sedan man sett, huru reformen verkar, telegrafstyrelsen må för att praktiskt kunna ordna förhållandena se efter, var det är nödvändigt att vidtaga sådana åtgärder, att man icke onödigtvis betungar vissa orter genom restriktioner, som icke alls äro nödvändiga.

Jag skall be att särskilt få upptaga en detaljfråga, som framförts av herrar Lindman och Lübeck. Jag är villig att instämma med herr Lindman, då han beklagar, att riksdagen vid ett föregående tillfälle, då enligt hans mening det varit möjligt att inlösa det allmänna telefonväsendet, icke gjorde detta. Jag skall icke ingå på frågan, huruvida det då framlagda förslaget var fullt acceptabelt eller icke, men jag vill säga, att om priset då också var mer än skäligen högt, så tror jag, att det för utvecklingen av landets telefonväsende varit lyckligt, om man tagit detta steg. Men den omständigheten, att riksdagen för 10 eller 15 år sedan icke gjorde detta, är väl icke tillräckligt skäl för att vi nu ovillkorligen för all framtid eller till 1940, som herr Lübeck framhöll, skola anse, att här finnes intet annat att göra än att i 25 år till låta dessa missförhållanden vara sådana de nu äro. Jag skall också gärna medgiva, att den åtgärd, som utskottet mera i förbigående pekar på för att i någon mån rätta till missförhållandena, visst icke är den enda som kan vidtagas. Jag vill säga, att jag icke ens i första hand kan förorda den, ty det som jag i första hand ville förorda är en utväg, som jag i en motion i kammaren påpekat, nämligen att man borde försöka att med alla till buds stående medel träffa en uppgörelse med det allmänna bolaget i Stockholm, så att man kunde på ett praktiskt och rättvist sätt ordna vårt lands telefonväsende. Jag tycker, att det är ett fattigdomsbevis från statens sida, om man, därför att ett enskilt kapitalbolag kommit till stånd för 25 år sedan, icke kan utfinna någon möjlighet att få denna sak ordnad förrän 25 år längre fram i tiden, trots de påvisbara missförhållandena, som detta medför icke bara för staten utan för allmänheten. Ty, mina herrar, det är här icke bara fråga om den svårigheten, att det är omöjligt för staten att på ett rationellt sätt ordna telefonväsendet, utan förhållandet är också det, att allmänheten i Stockholm i mycket hög grad

dubbelbeskattas, därför att den ju måste hålla sig med dubbla telefonledningar. Om detta förhållande komme bort och staten höjde avgifterna i vissa fall, skulle allmänheten ha ganska stor behållning kvar då den icke vidare behöfve på något sätt dubbelbeskattas.

Nu säger herr Lindman, och herr Lübeck instämmer, att det icke är lojalt att gå så tillväga mot ett enskilt bolag, och herr Lübeck frågar, vad det allmänna bolaget egentligen försyndat sig, då det behandlas på detta sätt. Jag skulle enklast kunna uttrycka detta så, att det finnes förhållanden, då det är en försyndelse att man överhuvud existerar, och sådana förhållanden föreligga här. Redan det att denna konkurrens förefinnes gör det omöjligt för staten att ordna sina telefonförhållanden på ett tillfredsställande sätt och så att dubbelbeskattning av allmänheten undvikas. Detta är en fråga av så allvarlig beskaffenhet, att det icke går an att utan vidare avfärda den genom att säga, att bolaget fått sin koncession till 1940, och att det därför icke finnes något att göra. I förbigående vill jag säga, att frågan om rätta innebörden av denna koncession är något, som jag icke vill nu inlåta mig på. Vi få väl utgå ifrån, att denna koncession fortfarande gäller och måste respekteras. Men det kan väl i alla fall icke vara omöjligt, att, även om denna koncession skulle gälla till 1940, vidtaga åtgärder för att komma till en uppgörelse med ett enskilt bolagsintresse på sådana grunder, att man icke, som annars så ofta brukar vara fallet, utgår från att det enskilda intresset skall klå det allmänna. Men om denna möjlighet till uppgörelse icke finnes, så återstå endast två möjligheter. Den ena är den utväg, som herrar Lindman och Lübeck resonerade om, nämligen att här finnes intet att göra. Den andra är att undersöka, om man icke ändå på något sätt skulle kunna komma därhän, att det bleve en möjlighet för staten att reglera avgifterna för dess telefonväsen även inom Stockholms rayon. Vi hörde, hurusom herr Sommelius fordrade svar på denna fråga: varför skola vi i landsorten betala en stor del av kostnaderna för telefonväsendet i huvudstaden? Ja, mina herrar, jag medger att det är galet, och ehuru jag är stockholmare eller kanske *just därför att jag är stockholmare*, känner jag det nästan som något kränkande, att stockholmarna i detta fall skola leva på landsortsbornas bekostnad. Men, huru åstadkomma en förändring av detta missförhållande? Jo, säger herr Lübeck — eller åtminstone kunde jag utläsa den andemeningen ur hans anförande — det är mycket enkelt, staten skall tillämpa samma bestämmelser rörande avgifter för telefon inom Stockholm, som tillämpas inom andra delar av riket, och intet vidare. Ja, det är ett förslag så enkelt, att det nästan är omöjligt att antaga det, ty det är för enkelt. Jag medger, att det vore en synnerligen lycklig lösning av frågan — från det enskilda bolagets synpunkt nämligen, ty därigenom, att rikstelefonen måste höja sina taxor i Stockholm till jämnhöjd med taxorna i landsorten, skulle man lämna bolaget en sådan fördel, att det kunde inom Stockholmsrayonen konkurrera ut rikstelefonen och bli ensam herre på täppan. Men nu är det väl ej på det sättet, man skall tillgodose det allmänna

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

intresset, att detta nästan uttränges av ett enskilt, och den lösningen anser jag för min del därför under alla förhållanden otänkbar för statens telefonväsen i huvudstaden.

Då återstår den utväg, på vilken utskottet pekat, ehuru jag ej heller anser den vidare smaklig. Men ibland måste man tillgripa en sådan åtgärd för att få bort något större ont. Då frågar jag: Är det så märkvärdigt, om man ålägger det enskilda bolaget en viss beskattning, som möjligen kan göra, att bolaget i sin tur höjer abonnemanget för abonnenterna? Detta kan inte medföra något värre, än att abonnenterna inom denna gynnsamt belägna rayon bli ålagda att med en liten skärv bidraga till, att befolkningen i de mera ogynnsamt ställda delarna av landet också kan få telefonförbindelse till någorlunda skäligt pris och icke behöver betala betydligt högre avgift för denna fördel än de, som äro bosatta i den gynnsammast belägna landsdelen, där befolkningen även har andra fördelar.

För min del anser jag, att, om man har någon allmänanda i sig, kan ett sådant förfaringsätt ingalunda vara något så förfärligt att tänka sig, som herrar Lübeck och Lindman tyckas vilja göra gällande. Man får visserligen lov att på tvångets väg låta dessa människor bidraga till att skaffa sina olycksbröder i andra landsdelar bättre förhållanden, men detta anser jag för min del ej vara så upprörande, och i varje fall kan jag under inga förhållanden vara med om att, när det är fråga om ett statens verk, man skall taga så stor hänsyn till ett enskilt konkurrerande företag, att man ej för statens del inrättar sig så, som är nödvändigt för en planmässig, rationell och ekonomiskt tillfredsställande drift. Man får här alltför ofta höra de tonerna, att hänsynen till det enskilda intresset skall vara störst och staten komma i andra hand och att, om en rationell anordning från statens sida skulle medföra obehag för ett enskilt intresse, staten ej skulle ha rätt att vidtaga den. Jag kan ej gilla denna åskådning, och därför anser jag för min del bäst, om kammaren här tager utskottets utlåtande såväl beträffande klämman som motiveeringen, ty där har man ej i någon bestämd form angivit de vägar, på vilka man skulle kunna komma till bättre förhållanden, utan endast pekat på en del, mellan vilka man har att välja.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Helger: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att fästa uppmärksamheten på en detalj i föreliggande fråga, en detalj, som visserligen är av stor betydelse för avlägsna bygder, där man inrättat mindre växelstationer under senare år.

Som herrarna finna, har den nya telefontaxan åstadkommit åtskilliga fördyringar för dem, som begagna sig av telefon, men dessutom en och annan lättnad, och en av dessa lättnader består däri, att abonnenterna vid centralstationer få samtalsfrihet med växelstationer av den på senare år inrättade typen. Man skulle då kunnat hoppas, att även abonnenterna vid dessa mindre växelstationer fått samtalsfrihet med sina centralstationer, men så har

ej skett, utan dessa få fortfarande erlägga avgift för alla samtal.

För att belysa detta skall jag lämna ett exempel från den trakt, där jag bor. Där ha vi en centralstation i Filipstad och en växelstation något över två mil därifrån, nämligen i Lesjöfors. Nu få abonnenterna i Filipstad samtalsfrihet till Lesjöfors, men abonnenterna i Lesjöfors få erlägga 10 öre för varje samtal med Filipstad. Man tycker då, att, när man från Filipstad får fritt samtala med Lesjöfors, borde man även få samtalsfrihet från Lesjöfors till Filipstad, eftersom det är lika långt mellan Filipstad och Lesjöfors som mellan Lesjöfors och Filipstad. Men så resonerar tydligen ej telegrafstyrelsen, ty den tar avgift av abonnenterna vid denna växelstation. Detta är så mycket mer betänkligt, som abonnenterna där fått vidkännas ganska dryga utgifter för långa abonnentledningar.

Jag har fäst uppmärksamheten på denna sak, för att den möjligen skall kunna komma under utredning, när denna fråga i sin helhet skall utredas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Karlsson i Mo: Herr talman, mina herrar! En ärad talare har förut framhållit, att den grund, på vilken telefontaxan är uppgjord, är den, att abonnenterna ej skulle behöva betala högre avgifter än förut. Det förutsätter i alla fall, att ortsammanhanget bibehålles så mycket som möjligt och att bygderna verkligen lägges dit där de ha sina förbindelser. Att så ej skett vid indelningen av de telefontaxeområden vi nu ha, därpå skulle jag kunna anföra flera exempel, men jag skall inskränka mig till att endast anföra ett, nämligen från Hallens socken i det län, där jag är hemma.

Kommunalstämmans ordförande där skriver, bland annat: »Som bekant genomskäres Hallens socken av en vik av Storsjön (Kvittsleviken). Nu hava vi en växelstation på södra sidan av denna vik, vid kyrkan, (Hallens växel) och en på norra sidan, i Arvesund (Arvesunds växel). Nu har man lagt Hallens växelstation till Gärdsta taxeområde, men Arvesunds till Näldens, varigenom vi alltså få betala alla samtal till Hallens abonnenter med samma avgift som t. ex. till Östersund, under det vi hava fritt t. ex. till Offerdal, Rödön o. s. v. Nu förstås det ju av sig själv, att man inom egen socken har det huvudsakliga av sina samtal. Avståndet mellan Arvesunds och Hallens växelstationer den kortaste vägen överstiger icke 8 kilometer. I Hallen hava vi kyrkoherden, kommunalnämndens ordförande och barnmorskan, bland andra, som abonnenter och i Arvesund kommunalstämmans och fattigvårdsstyrelsens ordförande som abonnenter. Att dessa olika funktionärer behöva snart sagt varje dag träffa varandra i telefon, liksom ock att den övriga allmänheten behöver oupphörliga samtal till nämnda tjänste- och förtroendemän, torde icke behöva bevisas, utan torde lätteligen inses.»

Han påvisar sedan i fortsättningen, hurusom de hava sökt att

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m. få rättelse angående detta missförhållande, men dock utan resultat.

(Forts.) Trots av att Härnösand med omnejd nu i detta fall har det så bra ställt, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lübeck: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag upptager tiden ännu ett ögonblick.

Jag vill säga, att herr Winbergs utredning nog ej var vidare grundlig, när han ej hittade på andra utvägar att kunna komma överens med allmänna telefonbolaget och det särintresse, det enligt herr Winbergs uppfattning representerar. Den höjning av Stockholmsnätets taxor, som herr Winberg ansåg absolut omöjlig, kan jag ej tänka mig vara så omöjlig, när man har fördelen av riksmonopolet. Då Stockholmsabonnenterna å rikstelefon ha fördelen att komma ut över hela landet, skall det då ur konkurrenssynpunkt vara så farligt att här i Stockholm höja abonnementsavgiften?

Vidare har herr Winberg förbisett den tanken, att man under den återstående koncessionstiden skulle kunna återinföra samtrafiken. Frågan därom var före för några år sedan, men den föll då, därför att rikstelefonverket begärde, att samtrafiksavgiften skulle sättas till 5 öre, medan allmänna telefonbolaget höll på en avgift av 10 öre, något som bolagets abonnenter ej hade något emot, efter vad jag tror. Jag vill ej yttra mig om dessa avgifter, men från möjligheten att i berörda avseende komma till samförstånd får man ej bortse, som herr Winberg gjorde, då han franhöll, att här icke syntes vara annat att göra än att införa telefonskatt. Vidare vill jag erinra om en liten detalj, som synes mig icke böra förbises, nämligen att allmänna bolaget till stat och kommun betalar skatter, som ej äro att förakta.

Herr Winberg talade om, att det här gällde ett enskilt bolags intresse. Men det är ej främst fråga därom, utan det är fråga om att skydda den rätt, staten en gång givit detta enskilda bolag genom koncessionen, och den allmänanda, herr Winberg talade om, får ej gå fram över vad som är rätt.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag nödgas ånyo upptaga kammarens uppmärksamhet ett par minuter för en replik, som jag anser mig böra rikta mot herr Lindman.

Herr Lindman gick in på det konstitutionella området, men jag vill ej dröja därvid, ty, som herr Lindman anförde, har i dag på kammarens bord inkommit ett utlåtande från konstitutionsutskottet om dechargen, där denna fråga upptages till behandling. Men jag tror — att döma av det intryck jag fått vid en hastig genomläsning av utskottsutlåtandet — att det ej gäller någon anmärkning, att något konstitutionellt fel enligt grundlagen blivit begånget, utan att det gäller, att Kungl. Maj:t åsidosatt de önskingar rörande frågans behandling, som fram-

ställt från riksdagens olika kamrar. Detta är en fråga om det förflutna och ett ärende, om vilket kammaren får möjlighet att yttra sig om några dagar.

För framtiden framhöll emellertid herr Lindman, att det vore olämpligt, om kammaren eller riksdagen finge att göra med dessa frågor. Jag tycker, att det är för dåligt betyg åt riksdagen, att den bör sakna befogenhet och rätt och ej vara lämplig att yttra sig rörande vare sig den ekonomiska sidan av saken eller de allmänna principer, som bära vara gällande för telefontaxsystemet. Herr Lindman yttrade, att det vore beklagligt, om här skulle kunna i framtiden komma motioner rörande taxeområdenas utformning, men det är ju just sådana, som nu föreligga till behandling. Man har ju i dessa motioner just föreslagit, att riksdagen skulle begära, att taxeområdena i Skåne skulle förändras och Malmö och Lund slås ihop till ett. Att framställa sådana önskemål är ju redan en riksdagens rätt, som genom bifall till detta utlåtande ej kommer att utvidgas.

Sedermera tillkännagav herr Lindman rörande sakfrågorna sin anslutning till flera av de åtgärder enligt den nya telefon-taxan, som av oss gillande framhållits, nedsättningen av inträdesavgiften till 15 kronor och sänkandet av lägsta abonnentsavgiften till 40 kronor. Däremot anmärkte herr Lindman mot vårt yrkande på telefontaxeområdenas förändring. Han anmärkte att detta skulle medföra sådana ekonomiska verkningar, att därigenom en höjning av abonnentsavgifterna skulle nödvändiggöras, och det kunde vi väl icke vara med på, menade han. Jo, det är just det vi tänkt oss, en höjning för de större abonnenterna. Vi hava påpekat, att abonnenterna i vissa taxeområden voro mycket ogynnsamt ställda därigenom att de ej fritt kunde komma fram till sina huvudorter. Detta är ett missförhållande, som vi vilja hava undanröjt, och då vi inse, att detta skulle medföra kostnader, så peka vi på några sätt att erhålla erforderliga pengar. Vi peka dels på möjligheten, att den nya taxan skulle kunna medföra ökade inkomster, vilka skulle användas för detta ändamål, dels på en annan möjlighet, nämligen att abonnemang-avgifterna för de större abonnenterna skulle kunna höjas, såsom ju också föreslogs i telegrafstyrelsens i februari 1915 avgivna förslag, vari två högre abonnemangsklasser till respektive 140 och 160 kr. voro medtagna. Emellertid slopades dessa klasser i det slutliga förslaget, något som vi finna mycket märkvärdigt, ty avgifterna per samtal för de större abonnenterna äro ju så ofantligt mycket mindre, att vi anse, att en större rabatt än skäligt är lämnad åt dessa abonnenter.

Så peka vi på en tredje möjlighet att få pengar — men det är naturligtvis där, skon klämmer — det är från telefonabbonenterna i Stockholm. Vi anse, att större inkomster böra erhållas ifrån dem. Såsom det påpekats från alla håll, så föreligga de mest uppsesdeväckande siffror, vilka visa, att den övriga delen av landet faktiskt får upprätthålla trafiken i Stockholm på de

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

nuvarande billiga villkoren. Det övriga landet får alltså betala stockholmarnes telefoner.

Vi ha ingalunda sagt, att det skulle vara den lyckligaste utvägen att tillgripa en telefonskatt och vill jag för egen del tillägga att jag gärna såge en frivillig uppgörelse med allmänna bolaget på för staten tillfredsställande villkor. Men om nu den möjligheten skulle tillgripas, att en skatt skulle påläggas, så ligger däri ingenting orimligt, ty om vi tänka oss, att rikstelefonen höjer avgifterna, så kan bolaget också höja sina avgifter, varigenom skatten kommer att vila på abonnenterna och icke på bolaget. Och med vår utgångspunkt, att valutan för erlagd telefonavgift bör vara ungefär lika i hela landet, ligger det ej något orimligt däri, att genom statsåtgärder telefonkostnaderna för Stockholmsrayonens telefontrafikanter något skulle höjas.

Det har påståtts av herr Lübeck, att illojala metoder skulle hava använts från statens sida under konkurrensen med Stockholmstelefonen. Jag undrar om det är skäl i, att vi gå in på de olika konkurrensmedel, som använts; jag är ingalunda övertygad om, att jämförelsen skulle utfalla till nackdel för statens taktik.

Herr Lindman anmärkte vidare mot den första punkten i utskottsutlåtandet, där vi begära, att vissa mindre jämkningar rörande taxeområdesindelningen omedelbart skulle vidtagas. Han säger att det vore för mycket begärt att Kungl. Maj:t skulle göra förändringar i taxeområdena, innan Kungl. Maj:t vunnit någon erfarenhet av den nya taxans verkningar. Vi måste invänta en tidpunkt, anser herr Lindman, då Kungl. Maj:t kan se det ekonomiska resultatet av dessa reformer. Denna herr Lindmans uppfattning är diametralt motsatt den, som gjorde sig gällande i första kammaren, där man ansåg, att sådana jämkningar kunde utan vidare företagas och i en utsträckning, som vi endast anse kunna ifrågakomma, när det ekonomiska resultatet av den nya taxan blir känt. Det är den omformning av taxeområdesindelningen, som vi i andra punkten av utlåtandets kläm begära att Kungl. Maj:t skall utföra, och som vi anse försiktigheten bjuda att ej företaga förrän erfarenhet vunnits om den nya taxans verkningar.

I första punkten däremot begära vi endast sådana förändringar i taxeområdesindelningen, som kunna företagas utan rubbningar av taxans ekonomiska grunder, men vilka vi finna behöfligt och olämpligt att de uppskjutas tills erfarenhet vunnits om huru den nya taxan ekonomiskt verkar. Och vi begära denna förberedande granskning ytterligare av det skäl, att Kungl. Maj:t, sedan riksdagen givit tillkänna sin önskan, i vilken riktning en slutlig reglering av taxeområdena bör ske, har ökad möjlighet att bedöma ofta tvivelaktiga fall rörande en växelstations förläggande till det ena eller andra taxeområdet.

Herr Lindman bör vidare uppmärksamma att vi tänkt oss att

denna förberedande reglering enligt punkt 1 skulle ske utan riksdagens medverkan. Alltså ett bevis på att utskottet ej tänkt sig ett sådant riksdagens fördjupande i detaljer, som herr Lindman så mycket fruktar för.

Rörande herr Lübecks yttrande, har jag förut tillräckligt ingått på, hur man tänker sig denna eventuella telefonskatt. Men då herr Lübeck slutade med ett slags vädjan till min egen nytta och försökte förmå mig till att anlägga mildare synpunkter på Stockholmsförhållandena genom att påpeka, att det skulle kunna hända, att några ingrepp skulle kunna komma att göras i de enskilda järnvägarnas taxor, särskilt Bergslagsbanans, av vilken han trodde, att jag var på något sätt beroende, så vill jag säga det, att om en dylik fråga förelägges riksdagen, så tror jag, att jag skall kunna sakligt bedöma densamma. För övrigt tror jag att herr Lübecks jämförelse är synnerligen haltande då, som vi veta, de enskilda järnvägarna stå i ett helt annat förhållande till statens järnvägar än allmänna telefonbolaget till statens telefonnät. Vi veta även, att staten har en direkt kontroll över taxebestämmelserna vid de enskilda järnvägarna, och vi veta till sist, att röster redan ha höjts för införande även av minimi-taxor vid de enskilda järnvägarna.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall icke länge besvära kammaren, men jag kan icke underlåta att yttra några ord med anledning av det sista anförandet.

Herr von Sneidern säger först vad den konstitutionella sidan av denna sak beträffar, att man bör anlita motionsvägen, såsom man ju också här gjort. Men det är just det jag icke tycker, att man skulle göra i detta fall, utan man skulle i stället gå till telegrafstyrelsen med sina klagomål, framhålla hur tråkigt man har det ställt och begära utredning. Eventuellt kan man fullfölja sitt klagomål genom besvär till Kungl. Maj:t. På så sätt anser jag, att man får en säkrare och lättare uppgörelse än om här den ena riksdagsmannen efter den andra kommer och säger: »det är så bekymmersamt för oss; vi få betala avgifter, men de andra slippa». På det sättet får man icke något till stånd. Det går bättre på den andra vägen, att gå till telegrafstyrelsen och till Kungl. Maj:t.

Slutligen vill jag säga det, att de tre olika sätt att få penningar, som herr von Sneidern påpekade, stå ju alldeles klart omtalade här i utskottsbetänkandet. Jag har visst ej förbisett detta. För det första säger utskottet, att om resultatet av den nya tariffens verkningar skulle bli det, att ett större överskott än förut erhålles — det vill säga mer än 7,9 % — så skulle detta överskott göras tillgängligt för åstadkommande av de av utskottet förordade förändringarna. Jag ber få säga, att det kan jag för min del icke vara med om. Jag varken kan eller vill underskriva det yrkandet, att om det blir större inkomst än 7,9 % på av telegrafverket disponerat kapital, så skall överskottet användas till att göra telefonen billigare.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Jag är ingalunda säker på, att andra kammaren handlar klokt, om den i en hastig vändning binder sig vid ett sådant uttalande, ty det kan inträffa sådana omständigheter, att vi skulle komma att mycket djupt ångra, att vi låtit förleda oss till något sådant.

Det andra sättet för telegrafverket att få inkomster skulle vara att ytterligare höja abonnemangsavgifterna för mycket anlitade telefoner. Det är möjligt, att detta sätt kunde tillgripas, men det skulle verka mycket litet ekonomiskt inkomstbringande. Det är ju för övrigt föga överensstämmande med den önskan, man uttalat, att hålla abonnemangsavgifterna lägre. Skulle man vara konsekvent där, så skulle samtalsavgiften göras högre, varmed man företrädesvis drabbade de större abonnenterna.

Vad slutligen det tredje sättet beträffar att inom Stockholmsrayonen tillämpa det för det övriga Sverige nu gällande reglementet, så vill jag gentemot herr von Sneiderns påstående, att vi på Stockholmsbanken tala ur stockholmssynpunkt, deklarerar, att jag visserligen tycker det är trevligt att ha så stort samtalsområde som möjligt fritt, men att jag icke för ty med den allra största tillfredsställelse skulle hälsa den — för övrigt fullt rättvisa — reformen, att det infördes samtalsavgifter. Omständigheterna äro nu emellertid sådana, att detta icke låter sig göra. Det är ingalunda så, att jag står här som stockholmare och talar i egen sak. Jag skulle mycket gärna vara med om, och jag anser att det skulle vara fullkomligt rättvist, om vi här finge samma avgifter som i det övriga landet, men jag vill icke vara med om, att vi för att vinna det målet skulle skriva under något, som enligt min uppfattning innebär en stor orättvisa, nämligen att så att säga slå till ett enskilt företag, som icke har gjort något ont, utan tvärtom gott. En sådan uppfattning, att allmänna bolaget är för stor konkurrent till rikstelefonen och därför bör beskattas anser jag innebära en orättvisa, och det är därför som jag opponerat mig mot det framlagda skatteförslaget.

Herr *Westerström* instämde häruti.

Herr von Sneidern: Jag tror, att vi ha kommit så långt vi kunna i denna fråga, så att det icke tjänar någonting till att längre uppehålla debatten, men jag kan ej underlåta att som sista ordet säga, att herr Lindman kommit därefter i denna kammare, att han yrkar på en inskränkning av motionsrätten, således en inskränkning i de befogenheter, som enligt § 89 i regeringsformen tillkomma riksdagens ledamöter. Annars har allting i riksdagen gått i den riktning, att dessa rättigheter skulle utvidgas. Men herr Lindman har nu år 1916 kommit därefter, att han anser, att denna rättighet helst bör minskas. Det bör ihäggkommas.

Herr Lindman: Herr talman! Jag ber att mot det sista anförandet blott få säga det, att jag icke kan tänka mig, att det finnes någon här i kammaren som tror, att jag önskar en minskning

i motionsrätten. Det är väl ändå icke meningen, att vi i en sådan saklig debatt som denna skola använda en sådan argumentation, som den, herr von Sneidern använde då han sade: »herr Lindman yrkar på en inskränkning i motionsrätten.» Det har jag icke gjort, och skulle jag ha gjort det, så tar jag tillbaka det, ty det har jag aldrig menat. Jag trodde icke, att mina ord skulle kunna så misstolkas. Och jag trodde verkligen icke heller, att ett yttrande skulle behöva misstolkas på det sättet. Vad jag sagt är, att de, som vilja ha ändring eller som anse sig ha blivit illa behandlade, skola gå till telegrafstyrelsen och framlägga sina synpunkter, påvisa skälen varför de anse sig ha blivit illa behandlade och begära rättelse. Då säger jag, tror jag, att de bättre få rättelse, än om vi alla här komma och motionera i andra kammaren om våra telefonbekymmer och utskottet sitter och försöker utreda det. Men var god och kom icke med sådana påståenden, som att jag därmed velat inskränka motionsrätten.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.

(Forts.)

Herr Svensson i Kompersmåla: Vissa delar av Kronobergs län ha blivit ganska styvmoderligt behandlade vid omläggningen av telefontaxeområdena. Växjöområdet är ju ganska väl situerat, men utanför det området ha Kungl. Maj:t och telegrafstyrelsen förlagt några mindre taxedområden, som äro ganska illa ställda och ha en mycket begränsad frisamtalsrätt. I ytterkanten där har det sammanförts områden, som icke höra naturligt tillsammans och som icke kommit till någon central ort. I verkligheten har man där icke någon frisamtalsrätt praktiskt taget annat än inom sitt eget växelstationsområde. Emellertid utgöres Kronobergs län till största delen av skogsbygder, där man icke bort lägga passaren med så kort radie som i andra delar av landet. I Värmland, som ju också till stor del utgöres av skogsbygder i mellersta Sverige, har man utsträckt radien vida längre, och det synes mig, att man bort göra så även i Kronobergs län. Där hade flera områden såsom Urshult, Åshedda och Målerås kunnat delas upp på de angränsande större områdena, så att de kommit dit de naturligt höra. Jag tror, att om telegrafstyrelsen tagit mera hänsyn till de anmärkningar, som gjordes innan ärendet avgjordes, så hade klagomålen icke blivit så stora. Det har visat sig, att endast ett ringa antal av de anmärkningar, som gjordes under sammarens lopp, blivit beaktade. De allra flesta eller omkring 70 stycken, tror jag, ha blivit avslagna, och endast omkring 20 biföllos vid den slutliga granskningen i telegrafstyrelsen.

Dessutom skall jag be att få nämna några ord om den motion, herr Magnusson i Skövde framburit. Han söker där påvisa de svårigheter, som finnas för dem som bo något avlägset. Det är icke allenast så, att man har de avgifter, som äro gemensamma för alla, utan där har man också de avgifter, som tillkomma mången gång för växelstationen och mången gång också för långa enskilda ledningar. Men de, som bo inom de områdena, utgöras i allmänhet icke av personer, som ha förmåga att bära några synnerligen stora och tunga avgifter, och det hämmar telefonväsendets utveckling i de bygderna. I Kronobergs län är ju detta förhållandet i stor utsträck-

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

ning, och i många avseenden har detta län icke att framvisa någon utveckling, utan synes snarare gå tillbaka. Om det då i framtiden kunde möjliggöras, att dessa bygder finge några lättnader, så tror jag, att det skulle vara mycket välbetänkt. Det har också utskottet pekat på men endast som ett framtidsperspektiv, ett önskemål som kan framföras i den mån ekonomin kan tillåta det.

Jag ber för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Svensson i Kompersmåla förenade sig herr *Lindqvist* i Kosta.

Herr *Lindhagen*: Utan att på något sätt äga någon särskild sakkunskap hur denna sak bör ordnas, anser jag mig dock böra yttra några ord med anledning av herrar *Lindmans* och *Lübecks* påstående, att det skulle vara alldeles oberättigat att beskatta ett sådant här enskilt bolag, att det skulle vara en godtycklig beskattning, som icke har något fog för sig. Jag ber att, liksom herr *Lübeck* gjorde i början av debatten, få göra en stillsam erinran häremot. Det finns nämligen inkomster av olika natur, och beträffande den inkomst, som det enskilda bolaget får här, kan man ju säga, att i den har det allmänna en viss andel. Då koncession här beviljades, hade varken det enskilda bolaget eller det allmänna den föreställningen, som man nu har, att denna koncession skulle få en så vittfamnande betydelse. Samhällets rätt till den inkomst, som kan dragas av koncessionen, hade man ingen föreställning om då. Om man sålunda här lägger en skatt på det enskilda bolaget, därför att det fått ett monopol, som går vida utöver vad man tänkt sig, då koncessionen beviljades, så är det icke någon godtycklig åtgärd, utan en åtgärd som är godtagen i alla nutida teoretiska skattesystem, där man uppställt som ett särskilt objekt för skatt den oförtjänta värdeökningen. Och man har däribland särskilt uppräknat också skatt på koncessioner och monopol, som beviljats av det allmänna. Det är således ett alldeles särskilt förhållande här, som man bör ha uppmärksamheten fästad på.

Herr *von Sneidern*: Jag tror, att kammaren är tacksam för det uttalande, som kommit från herr *Lindman*, att han ville taga bestämt avstånd från tanken att inskränka motionsrätten, ehuru jag tror, att flertalet av kammarens ledamöter fingo den uppfattningen, att han verkligen ville gå i den riktningen, som jag i mitt sista anförande antydde. Det är dock en skillnad mellan det sista anförandet av herr *Lindman* och det föregående, då han dock i det förra förklarade sig hysa den uppfattningen, att dessa viktiga frågor borde undandragas riksdagens omprövning och dess eventuella hemställan till Kungl. Maj:t, och då han ville lägga dessa saker uteslutande under

Kungl. Maj:ts och den administrativa maktens avgörande. Och det är dock en väg, som jag tycker det icke är klokt att gå.

Ang. ändringar i gällande telefonreglemente m. m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Lübeck under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående de flottans s. k. A-klass tillhörande värnpliktiges tjänstgörings- och avlöningsförhållanden.

Ang. de flottans s. k. A-klass tillhörande värnpliktiges tjänstgörings- och avlöningsförhållanden.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 60, hade herr *Ingvarson* hemställt,

1) att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla, det åtgärder måtte vidtagas för att, i den mån ytterligare tjänstgöring till rikets värn kunde visa sig nödvändig, bereda flottans A-klassare en för alla likformig och rättvist avvägd tjänstgöring;

2) att all A-klassarnes hittills under mobiliseringen fullgjorda tjänstgöring måtte få tillgodoräknas dem, såväl vid behov av ytterligare inkallelser som för beräklandet av gratifikation, samt att gratifikation måtte tilldelas icke blott korpraler, utan jämväl första och andra klass sjömän; samt

3) att tjänstledighet för kortare eller längre tid skulle beviljas, där A-klassare styrkte sig för sin eller sin familjs existens eller av annan giltig anledning vara i behov därav.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan, yttrade

Herr *Ingvarson*: Herr talman! Utskottet har visserligen yrkat avslag å min motion, men i det läge frågan befinner sig, skulle det förhållandet icke ha föranlett något yttrande från min sida. Icke desto mindre nödgas jag med hänsyn till frågans beskaffenhet säga några ord.

Motionen sonderfaller i tre olika punkter. I den första av dem begäres det mera rättvisa i fördelningen av tjänstgöringsbördorna för de värnpliktiga vid marinen, i den andra bättre ordnande av ersättningsfrågan för samma värnpliktiga, och i den tredje, att då ömmande förhållanden föreligga, skola de kunna hemförlovas. Utskottet har i sin motivering varit syn-

Ang. de
flottans s. k.
A-klass till-
hörande värn-
pliktiges
tjänstgörings-
och avlö-
ningsförhål-
landen.
(Forts.)

nerligen välvilligt gentemot de i motionen uttalade önskemålen. Det har i stort sett understrukit allt det väsentliga av vad i motionen framhållits, men beträffande andra punkten om ersättning hänvisat till det kända förhållandet, att Kungl. Maj:t nu efteråt framlagt en särskild proposition, vari de i motionen framställda yrkandena delvis tillmötesgåtts. Och jag kan ju fästa uppmärksamheten på att statsutskottet, som behandlat denna sida av saken, på grund av enskild motion har föreslagit förbättringar i den kungliga propositionen. Detta förslag är ju i dag utdelat på kammarens bord, och därmed får man väl anse, att denna del av motionens yrkande är besvarad. Man vågar väl hoppas, att riksdagen om några dagar skall komma att bifalla förslaget.

Vad åter angår det i första punkten framställda yrkandet, bättre ordnande av tjänstgöringsförhållandena, så nödgas jag därom säga några ord. Utskottet har funnit, att vad i motionen framhållits är nog så riktigt, och utskottet säger: »Att så många av denna kategori värnpliktiga äro oanträffbara torde bero på, att de i stor utsträckning äro anställda i utländsk sjöfart, men att det även brister i rullföringen av dessa värnpliktiga är nog obestridligt. Under diskussionen i andra kammaren med anledning av ovannämnda interpellationssvar» — det svar sjöministern lämnade på en tidigare här i kammaren framställd interpellation — »erkände även herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, att de sjömilitära myndigheterna funnit, att det sätt, varpå rullföringen av dessa A-klassare är ordnad, icke har varit fullt tillfredsställande. Det vore sålunda givetvis önskvärt, att denna sak ordnades på ett bättre sätt.» Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna framställa något förslag därutinnan, då intet yrkande därom fanns i motionen. Men utskottet finner synpunkterna beaktansvärda och hoppas, att Kungl. Maj:t skall tillgodose desamma.

Jag kan icke neka mig det nöjet att för kammarens ledamöter visa ett litet dokument, som jag har här i min hand och som är ett belysande exempel på, hur rullföringen vid marinen är ordnad. Det är en inkallelseorder från Karlskrona rullföringsområde till en värnpliktig sjöman, en A-klassare, att han skall inställa sig i tjänst i Karlskrona den 6 instundande juni. Denne värnpliktige befinner sig emellertid redan sedan lång tid tillbaka i tjänst, inkallad vid Karlskrona station och uppsänd till Stockholms station, där han nu är stationerad till den 20 instundande juni. Först då slår frihetens timma för honom. Men ehuru han sedan så länge befinner sig i tjänst, har rullföringsområdesbefälhavaren det oaktat utfärdat ny inkallelseorder på honom till den 6 juni. Herrarne förstå, hur genialt rullföringen måste vara ordnad, när sådana händelser kunna inträffa. Och nu vill jag tillägga, att detta är för ingen del något enstaka exempel. Jag känner till ett flertal liknande fall — icke blott vid Karlskrona

station utan jämväl vid Stockholms station — som visa, hurudan rullföringen är.

Jag kan icke heller underlåta att fästa uppmärksamheten på det tillvägagångssätt, de marina myndigheterna använt, när det gällt att med A- eller B-klassare fylla vakanserna inom marinen. I stället för att som vid armén utfärda allmän kungörelse om inkallelse av viss del eller vissa delar av de värnpliktiga har man på sista tiden — icke i början, det är sant — uteslutande använt det tillvägagångssättet att utsända personliga order till de värnpliktiga, på vilka man haft adress. Nu är det bekant genom svaret på den interpellation, som här tidigare framställdes, att vid den första allmänna inkallelsen 1914 vid marinen inställde sig massor av värnpliktiga, som man icke hade någon användning för. Man lät dem då till stor del resa hem, och enligt vad herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet synes ha medgivit — och vad jag förut för min personliga del erhållit kännedom om — torde det vara så, att ett betydande antal av dessa, som man då släppte hem, antecknade man icke adressen på, åtminstone icke ordentligt. En del av dem togo anställning i utrikes sjöfart och försvunno sålunda ur de marina myndigheternas synkrets, och man har aldrig sedermera fått tag på dem. Men jag vet bestämt, att även här hemma i landet, såväl i Stockholm som annorstädes, går det värnpliktiga A-klassare — jag vet icke, om det är samma förhållande med B-klassarne, men det är icke otroligt — som skulle varit inne i tjänst men vilka de marina myndigheterna icke ha någon adress på och därför icke kunnat få tag i, och som sålunda allttjämt gå fria. Det är ett ringa antal av marinens värnpliktiga, som man lyckats få adress på, och de stackarne bli sedan oupphörligt inkallade och få gå fram och tillbaka mellan flottan och hemorten. Man håller dem inne, A-klassarne under 8 och B-klassarne under 10 månader i allmänhet — undantag finnas väl, för all del — innan man släpper dem lösa. Men när de varit hemma kanske endast några veckor, så få de order att inställa sig på nytt, försävt de icke få order om ny inkallelse, redan innan de blivit lössläppta, såsom den nyss omnämnde A-klassaren fått.

Det är således ett alldeles rosenrasande system — yttrycket är icke alls för starkt — som för ögonblicket tillämpas i detta avseende. Och att man icke bringat reda och ordning i det sedan 1914, visar ett annat exempel, som jag skall tillåta mig att påpeka. I vintras inställde sig ett antal värnpliktiga, som hade hemkommit från längre sjöresor och förmodade sig vara inställningsskyldiga. De inställde sig vid ett av våra matroskompanier. Men den gången hade man ett tillräckligt antal A-klassare inne och man svarade dem, att man icke hade någon användning för dem för närvarande. Men kom igen den 6 juni, sade man, då behöva vi er. Detta var tidigt på vintern. De reste troligen hem, och antagligen togo de sedan anställning på nytt i sjöfarten. De försvunno, och man får antagligen aldrig tag på

*Ang. de
flottans s. k.
A-klass till-
hörande värn-
pliktiges
tjänstgörings-
och avlö-
ningsförhål-
landen.
(Forts.)*

Ang. de
flottans s. k.
A-klass till-
hörande värn-
pliktiges
tjänstgörings-
och avlö-
ningsförhål-
landen.
(Forts.)

dem igen. Men de värnpliktige, som man har adress på, behåller man, och de få göra den ena inställelsen efter den andra och på det sättet bära synnerligen tunga bördor i jämförelse med alla andra värnpliktige.

Jag har ansett mig böra fästa uppmärksamheten på detta förhållande. Visserligen har herr sjöministern i sitt svar på den förut omnämnda interpellationen försökt försvara det använda tillvägagångssättet och påvisa de förhållanden, som nödvändiggjort detsamma, och man kan naturligtvis icke förneka, att det kan ligga något i vad han där anförde, liksom också i vad han senare anfört i motiveringen till den kungl. proposition, vari särskild ersättning påyrkas till dessa värnpliktige. Men det kan å andra sidan icke bestridas, att bristerna i rullföringen och de marina myndigheternas sätt att handha inkallelserna äro så i ögonen fallande, att riksdagen borde ha rättighet att fordra, att det blir bättre ordning och reda härutinnan. Hade jag vid den tidpunkt motionen skrevs känt till dessa förhållanden lika väl, som jag nu gör, då är det ganska visst, att jag skulle framställt direkt yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om snara åtgärder i detta avseende. Det gjorde jag emellertid icke. Utskottet har därför icke ansett sig kunna för egen del föreslå någonting sådant, och jag kan sålunda icke heller nu göra det. Men jag har velat säga detta, då nu ärendet föreligger till behandling, och jag vill tillägga, att skulle det visa sig under återstående delen av detta år, att det system, som hittills använts, icke förändras, så att mera rättvisa förhållanden genomföras, då blir det med all säkerhet nödvändigt att förelägga nästa riksdag förslag till en grundlig förändring i det avseendet. Ty det kan icke få fortsätta i längden på samma sätt som hitintills. Det är min alldeles bestämda övertygelse.

Jag har, herr talman, såsom ärendet nu ligger, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, och jag vill mycket kraftigt understryka det erkännande, som utskottet givit åt de i motionen framförda synpunkterna, liksom också uttala mitt tack för den enhälliga anslutning, som utskottet givit därtill.

Herr vice talmannen, som under herr Ingvarsons anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade nu ordet till

Herr Thore, som anförde: Herr talman! Säkerligen finnes det en del missförhållanden i det avseende, som den föregående ärade talaren har anfört, och jag är den förste att erkänna detta. När jag icke för min del velat vara med om att tillstyrka motionärens hemställan, så har det delvis varit på den grund, att under fjolåret förelåg en motion av mig angående sjömanshusens omorganisation. I denna motion påpekade jag vissa brister med avseende på sjöruddföringen av de värnpliktige, och denna motion ledde till en riksdagsskrivelse, däri också detta är understruket. Det är då antagligt, att vid den undersökning och utredning, som

denna skrivelse kommer att giva anledning till, de missförhållanden, som här framförts av motionären, bli föremål för uppmärksamhet samt förslag framlagda till förbättringar Det är endast detta jag velat ha uttalat.

Ang. de flottans s. k. A-klass tillhörande värnplikttiges tjänstgörings- och avlösningsförhållanden.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Härefter förekom till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av reglementena för de kungliga teatrarne och för deras personals pensionsinrättningar.

Ang. revision av reglementena för de kungl. teatrarne m. m.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 220, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande i vad mån reglementena för de kungl. teatrarne och deras personals pensionsinrättningar skulle kunna underkastas revision i syfte att tillförsäkra denna personal en rättvis och tryggad anställning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Lindhagen*, som anförde: Den förevarande motionen sysselsätter sig i själva verket med en detalj, men den detaljen är framdragen som ett exempel på en mycket viktig princip. Och det är frågan om den maktbefogenhet och det hjärtelag, som statens ämbetsmannakår eller byråkrati i högsta instanser böra lägga sig till med. Detta har i alla tider varit en brännande fråga, och hur långt världen än framskrider, tycks det bli samma problem och knappast bättre, utan saken står på samma standpunkt som förut. Får man makt, så förledes man att missbruka densamma. Här är nu ett exempel på detta, som jag ansett vara min skyldighet att fästa riksdagens uppmärksamhet på, såsom den enda officiella instans där man möjligen skulle kunna vinna gehör för sådana synpunkter.

Förhållandet är, att det finns en inrättning, som heter kungl. teatern och den har också sin pensionskassa. Den är halvofficiell, vilket har fått ett uttryck därigenom, att Kungl. Maj:t fastställer reglemente för kungl. teatern. Staten vill således intressera sig för denna inrättning, och då ha vi en särskild anledning att tycka, att det här också bör tillses, att allting fungerar på ett rättfärdigt sätt.

Nu är det ställt så för personalen där, att den anställes genom kontrakt för ett år i sänder med tre månaders uppsägnings tid å ömse sidor. Men på samma gång är det så, att denna personal, som man tänker sig får en ganska fast anställning i realiteten, har en pensionsinrättning, till vilken den får betala ganska avsevärda avgifter.

*Ang. revision
av reglemen-
terna för de
kungl. teat-
rarna m. m.*

(Forts.)

Och vidare är det bestämt i reglementet för teatern, att där anställd personal icke kan avskedas utan föregående varning och en del andra sådana åtgärder.

Nu har emellertid inträffat, att en person, som var anställd i hovkapellet på dessa villkor och mycket intresserade sig särskilt för musikens och operaverksamhetens populariserande och även deltagit mycket i teaterpersonalens lönerörelse samt varit så att säga en ledare för hovkapellets personal, var inbjuden till ett av en tidning anordnat diskussionsmöte rörande operans framtid och de brister verksamheten kunde ha. På särskild uppmaning av redaktören för den tidning, som anordnat mötet, yttrade han sig också på detsamma och framhöll därvid, att vad som felades, vore dels tillräckliga subvention och dels att ledningen icke vore den allra bästa. Man behövde en chef, som särskilt förstode sin sak, och så yttrade han därom några ord rent sakligt. Och detta anförande följdes av, som det står i samma tidnings referat, en ihållande och kraftig applådsalva.

Vad inträffar då? Jo, teaterchefen kallar honom till sig och giver honom en varning, dels därför först och främst att han var chef naturligtvis, och alla chefer göra på det sättet, dels därför att det står i reglementet, bland annat, någonting om rätt för teaterchefen att varna och pliktfalla teatern tillhöriga personer, som »menligen utlåta sig om kamrater, förmän eller kungl. teaterinstitutionen och dess verksamhet». Han kan således även pliktfalla vederbörande, men nu valde han att varna mannen ifråga, därför att han sagt detta om ledningen i allmänhet, vilket ansågs vara att menligen utlåta sig om förmän. Då borde det kunnat stanna vi detta, särskilt som uttalandena gjorts i bästa uppsåt och i sakligt intresse. Jag skall icke säga någonting om att han blev varnad, ehuru jag anser, att en medborgare bör ha rättighet, även om han är i underordnad ställning, att yttra sig på ett sakligt sätt om sitt verks organisation. Men så fick han mottaga en uppsägning på grund av sitt ettåriga kontrakt och måste flytta ur landet, emedan han ingen annan utkomst här hade, och begiva sig till Amerika, lämnande kvar här sin hustru och sin lilla son.

Nu frågar jag: är detta mänskligt? Och är det en riktig anordning av staten, då den tager hand om en teaterverksamhet, såtillvida att den fastställer reglemente för densamma och försöker stödja den, att den tillåter, att personalen kan behandlas på detta sätt? Man kan ha olika meningar, huruvida varningen var befogad eller icke. Men att helt enkelt avskeda, är det rätt? Nu säger man, att det ej var något visst skäl anført för avskedandet. Men i det yttrande, som avgivits av teaterstyrelsen, har den erkänt, att det var denna, som de kalla det, förseelse, som föranlett detsamma. Detta är verkligen enligt min uppfattning ett uttryck för den byråkratiska andan i utpräglad grad. Därför att en person, som varit anställd vid hovkapellet under många år, yttrat sig på ett sådant sätt, så icke blott varnar man honom utan tager ifrån honom hans dagliga bröd och alla pensionsavgifter, som han fått erlagga, upp-

gående till 8- å 900 kronor. Är detta överensstämmande med ett verkligt civiliserat samhällsskick? Jag tycker det icke, och därför har jag tillåtit mig att fästa uppmärksamheten på denna sak och an- hålla, att riksdagen skall begära ett bättre reglemente för denna inrättning, som står under Kungl. Maj:s vård. Det står i yrkandet, att »Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande i vad mån reglementena för kungl. teatrarna och deras personals pensionsinrättningar kunna underkastas revision i syfte att tillförsäkra denna personal en rätt- vis och tryggad anställning».

*Ang. revision
av reglemen-
tena för de
Kungl. teat-
rarna m. m.*

(Forts.)

Vad svara nu vederbörande myndigheter härpå? Teaterstyrel- sen själv säger, att med hänsyn till verksamhetens beskaffenhet och företagets i viktiga avseenden privatekonomiska karaktär kan det icke tillåtas de anställda, som äro i enskild tjänst, att efter sitt godtycke offentligen uttala sina omdömen om det ena eller andra av verksamheten. Ja, där låter teaterstyrelsen en nedslående dager falla över hela den privata verksamheten. Där gälla de rena makt- instinkterna utan hänsyn till människorna. Nu vill man göra gäl- lande, att samma principer skulle få tillämpas även här. Jag har då som motionär svarat: stopp mina herrar! Detta är dock en halv- officiell inrättning, och så långt i hänsynslöshet bör det allmänna icke tillåta, att enskilda makthavande i detta fall gå. Utskottet har också erkänt, att denna teaterstyrelsens ståndpunkt är fullkomligt ohållbar. Därvidlag äro vi således eniga.

Pensionsinrättningarna säga, att de tycka, att deras reglementen äro bra och att de icke hava anledning att påyrka någon ändring. Detta är icke heller motionärens avsikt. Han menar, att teater- reglementet bör ändras, så att personalen får en fastare anställning och icke kan avskedas på detta sätt. Men om detta icke låter sig göra, så ifrågasättes, att de avskedade åtminstone böra få tillbaka sina pensionsavgifter, när de bliva så godtyckligt avskedade. Pen- sionsinrättningarna säga — och det kan man ju förstå — att deras reglementen är det icke något att anmärka mot. Här har emellertid en styrelse yttrat sig på följande sätt om denna sak: »Det måste gälla på detta område likasom på så många andra områden i livet, där man icke är allenarådande, att tillse, att man icke själv obe- tänksamt vidtager åtgärder i strid mot sina egna intressen.» Ja, detta är ett gott råd, ty sådan är världen, att om man icke är på sin vakt, så kan man råka ut för de mest våldsamma orättfärdig- heter. Motionären har emellertid just avsett att förekomma orätt- färdigheten själv, så att människorna icke skola behöva falla i sådana snaror och deras människovärde skall kunna upprätthållas. Skall icke en person i hovkapellet kunna få offentligen yttra sin mening om operans verksamhet utan att bliva berövad sitt levebröd? Jag protesterar emot en sådan samhällsordning.

Nu har utskottet, såvitt jag läst riktigt, i själva verket i sin motivering givit motionären rätt, men utskottet har sagt, att det här gäller, huruvida det är lämpligt, att kontrakten äro ettåriga eller icke, och detta anställningssätt med ettåriga kontrakt gillar utskottet för detta slags verksamhet. Sedan alltså utskottet i själva

*Ang. revision
av reglemen-
tena för de
kungl. teat-
rarna m. m.*

(Forts.)

verket uttalat sitt gillande av motionen, kommer utskottet till det resultat, att utskottet icke finner, att framställningen kan föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Nu har utskottet i sin motive- ring i själva verket icke godkänt principen om ettåriga kontrakt, vad hovkapellet beträffar, utan satt ett frågetecken för, huruvida det är riktigt att för hovkapellet göra anställningstiden så kort. Det råder alltså en viss motsägelse mellan motiveringen och klämman ifråga om hovkapellet.

Motionären har vidare just påyrkat, att det missförhållande rättas, att en person berövas sin yttrandefrihet, när han vill fram- ställa sakliga anmärkningar, och att han bestraffas med att förlora sitt levebröd. Det är däri, som det skall göras ändring oavsett huruvida kontrakten äro ettåriga eller icke. Det bör förekommas, att kontrakten få utnyttjas för sådana obehöriga ändamål.

Utskottet har sålunda icke alls besvarat motionärens fram- ställning, och jag kan därför tillåta mig, herr talman, att på de av utskottet anförda skälen, fränsett sista stycket i dess motivering, samt med tillägg av de i motionen angivna skälen yrka bifall till motionen.

Vidare yttrade

Herr Löw egren: Vad den sista saken om detta frågetecken beträffar, så avser det icke i något hänseende att beteckna, att ut- skottet icke velat bestämt säga ifrån, att icke ettåriga kontrakt även i fråga om hovkapellet äro lämpliga. Men utskottet har ansett den frågan vara så pass inkrånglad, att det icke däri velat taga någon bestämd position. Därmed förfaller en del av den påtalade inkonse- kvensen, som herr Lindhagen ansåg föreligga mellan motiveringen och utskottets hemställan.

Över huvud taget ligger saken så, att pensionsfrågan, som kan- ske är den väsentliga, har riksdagen såsom sådan icke det minsta att befatta sig med, ty därvidlag är det fråga om en privat pensions- inrättning. Varje medlem av denna pensionsinrättning har rätt att komma fram med de ändringsförslag, som han önskar, och med två tredjedels majoritet kan reglementet ändras. Däremot tillkommer det icke riksdagen att i något hänseende blanda sig i vad reglemen- tet för denna privata pensionsinrättning innehåller för bestämmel- ser. Även om vi således ansågo inom utskottet, att bestämmelserna i detta reglemente voro mindre lämpliga, kunde vi icke gå fram med något yrkande i denna punkt.

Då vidare verksamheten vid operan är så beskaffad, att det är mycket svårt att avgöra, om fast anställning där kan användas, och då det synes mycket vanskligt att ordna anställningen annat än med ettåriga kontrakt, har det för utskottet varit mycket svårt att framkomma med något förslag, hur man skall kunna åstadkomma någon ändring i reglementet, vad anställningsfrågan beträffar. Där- emot har den åskådningen framförts av herr Lindhagen, att man likväl haft ett fall som varit upprörande, där en man förlorat sin

anställning på grund av att han framkommit med kritik av inrättningens verksamhet. Jag vill då säga, att detta är det enda fall, som varit utskottet bekant, där man skulle hava gjort en felaktig användning av bestämmelsen om anställningen.

Men utskottet har sannerligen icke ansett sig vara kompetent att bliva domare i detta fall, vilket säkerligen är mera komplicerat, än vad herr Lindhagen från början ansett. Jag tror icke alls, att det är lämpligt att ingå på detta fall angående en viss hovkapellist. Då det sägs, att det var en rent saklig kritik, som utövades av denne hovkapellist, så stämmer detta icke fullt med det referat, som stått att läsa i pressen och som även godkänts av honom själv i den skrivelse, han insänt till Kungl. Maj:t utan kritiken sköt vida över målet. Det kan ju vara att direkt skada operans verksamhet att fälla sådana omdömen, som att det vid operan icke bedrevs något allvarligt arbete, utan att det var mera skämt, eller hur orden nu föllo. Det är i den stilen, som kritiken delvis gått, och om man är efter år bedriver en sådan kritik, så kan detta verka menligt för operan, och det kan ifrågasättas, om det icke är önskvärt, att man inom operans ledning har möjlighet att därvidlag utöva en viss påtryckning. Därtill kommer, att det troligen även var andra omständigheter, som föranledde avskedandet.

Under sådana förhållanden har det varit svårt att utgående från ett enda fall, som därtill var mycket tvivelaktigt, taga position i anställningsfrågan, och därför har utskottet ansett sig icke kunna föra fram något positivt förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Enligt förslaget är det icke frågan om pensionsinrättningens reglemente, som är huvudsaken, utan reglementet för kungl. teatern själv, och det är där, som motionären velat hava någon ändring. Nu sade den siste talaren, att han icke visste, hur en sådan ändring skulle kunna ske, men utskottet har självt givit anvisning på en dylik ändring, då just utskottet till en början säger, att avsked bör endast kunna meddelas, när det gäller personalens olämplighet för yrket eller allmänna ordningsföreskrifters åsidosättande, men att man däremot bör vara mycket försiktig i övrigt och förbehålla personalen dess yttrandefrihet i allmänhet. Det låge då närmast till hands, att i detta reglemente intoges bestämmelser om att avskedande icke får äga rum annat än på grund av sådana omständigheter, som särskilt sagts kunna föranleda avsked, och att det bör sägas ifrån vid ett avskedande, vilken grunden är till det samma.

Vad angår det här ifrågavarande fallet, framhöll den föregående talaren, att det skulle hava varit en rad andra omständigheter, som föranlett avskedandet. Jag har också hört, vilka dessa omständigheter skulle vara. De voro enligt min mening icke alls av den betydelse, att de borde hava föranlett ett avskedande, och skulle icke heller hava gjort det. Men teaterstyrelsen har som sagt förklarat i

*Ang. revision
av reglemen-
tena för de
kungl. teat-
rarna m. m.*

(Forts.)

Ang. revision
av reglemen-
terna för de
kungl. teat-
rarna m. m.
(Forts.)

sin skrivelse, som är avtryckt vid motionen, att det var uppträdandet på diskussionsmötet, som föranledde, att mannen blev avskedad.

Det är detta, som jag velat inskrida emot. Jag är fortfarande mycket upprörd över detta behandlingssätt. Jag trodde, att andra kammaren var det enda ställe, där man kunde få fram någon indignation över ett sådant övergrepp, och därför har jag vänt mig hit.

Herr Löwegren: Det står *icke* i teaterstyrelsens skrivelse, att den av herr Lindhagen åberopade omständigheten var orsak till avskedandet. Den var orsak till varningen, men styrelsen har rätt att avskeda utan att angiva några skäl därför, och den har i detta fall underlåtit att angiva något skäl.

Vad sedan beträffar förslaget, att man skulle intaga i teaterreglementet en paragraf, i vilken man skulle skriva, att fast personal får avskedas blott på grund av konstnärliga hänsyn, d. v. s. då en person icke fyller de konstnärliga kraven, eller på grund av förseelser mot ordningsföreskrifterna, samt att i reglementet skulle inryckas den bestämmelsen, att om en person avskedas från operan, skälet därtill skulle angivas i avskedsskrivelsen, så får jag för min del säga, att jag icke vet, om det är lämpligt att påyrka en sådan bestämmelse, ty jag undrar, om den skulle bli så angenäm i tillämpningen. Om t. ex. en tenor mister rösten eller hans röst blir mindre bärkraftig, så att han icke längre anses fullt lämplig för operascenen, skulle då i den skrivelse, genom vilken han avskedas, styrelsen vara tvungen att säga, att på grund av att hans röst numera är sprucken eller att han icke längre fyller de krav, som man ställer på densamma, anser man, att han bör avskedas? Jag tror, att detta skulle minst av allt vara angenämt för honom själv!

Herr Lindhagen: Teaterstyrelsen ägnar denna sak allenast en juridisk granskning och tycker, att man skall slå sig till ro med, att det är ettåriga kontrakt och tre månaders uppsägningstid och att man därför icke behöver angiva något annat skäl, än att man har kontraktsenlig rätt att avskeda vederbörande. Sedan säges dock: »Styrelsen anser sig emellertid icke böra i detta sammanhang underlåta att erinra om att B. i själva verket låtit en synnerligen allvarlig förseelse komma sig till last» o. s. v. Därpå redogöres det för förseelsen, och då får man veta, vad som ligger bakom det hela.

Jag tror icke, att samhället är så utan resurser i lagstiftningsväg, att man icke skulle kunna hitta någon utväg, varigenom man kunde hindra, att en person av en hög byråkrati avskedas och berövas sitt levebröd, därför att han underkastat denna verksamhet kritik på ett offentligt diskussionsmöte. Det må vara nog med varning, om vederbörande nu skola förtryckas under en sådan trældom som detta i själva verket är, men jag bestrider, att det är ett verkligt civiliserat samhällsskick, att det skall tillåtas en sådan ledande byråkrati att helt enkelt kasta ut honom i utblottat tillstånd och beröva honom hans levebröd; aldrig!

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Ang. revision
av reglemen-
terna för de
kungl. teat-
rarna m. m.
(Forts.)*

§ 5.

Lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg, föredrogs härpå; och biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av lagutskottets memorial, nr 38, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning om automobiltrafik, dels ock fyra i ämnet väckta motioner, begärdes ordet av

*Ang. förord-
ning om
automobil-
trafik.*

Herr Åkerlund, som yttrade: Jag kan icke förstå, vad detta sammanjämningsförslag skall tjäna till. Konungens befallningshavande tillspörjer redan nu vederbörande vägstyrelse, innan sådana mindre vägar upplätas, men vederbörande Konungens befallningshavande göra nu som de vilja i detta avseende och komma fortfarande att göra det, ty det står icke, att de skola fästa något avseende vid vägstyrelsernas uttalanden, i vidare mån än de själva finna för gott.

Ehuru jag, som sagt, icke kan förstå vad förslaget tjänar till, så skall jag icke yrka avslag på detsamma, men jag har tagit mig friheten begära ordet för att göra en värdsam hemställan till herr statsrådet, att när denna fråga slutligen behandlas, regeringen ville taga i betraktande, vilka personer som uttalat sig för Kungl. Maj:ts förslag, och vilka som uttalat sig för att en större vägbredd är nödvändig i allmänhet, om automobiltrafiken skall få utvecklas fritt, såsom man hoppas här. Det var i alla fall nio lantbrukare — och det är ju för landsborna, som skon klämmer — samt en arbetare från landsbygden, som uttalade sig för att större vägbredd vore erforderlig, under det att endast två landsbor jämte två redaktörer och två tjänstemän ansågo, att Kungl. Maj:ts förslag var tillräckligt. Det är väl i alla fall folket på landsbygden, som känner till svårigheterna av att man går för hastigt tillväga på detta område, och jag hoppas, att Kungl. Maj:t, då frågan slutligen avgöres, beaktar vad som från landsbygden i detta avseende kommit till synes.

Att icke det förslag, som väcktes av landsbygdens representanter, blivit synnerligen mycket beaktat inom lagutskottet, förstår jag mycket väl, ty såsom lagutskottet för närvarande är sammansatt — jag tror, att det är två lantmän och i övrigt huvudsakligen stads-

Ang. förord-
ning om
automobil-
trafik.
(Forts.)

jurister — är det icke märkvärdigt, att dess medlemmar hava svårt att sätta sig in i förhållandena på landsbygden och därför lita på Kungl. Maj:t.

Det är för övrigt i detta fall såsom med den ekonomiska lagstiftningen i allmänhet här i landet, att personer, som ha ganska liten erfarenhet på området, komma med lagförslag, och så få vi taga dem plockade eller oplockade.

Jag har, som sagt, begärt ordet endast för att vördsamt hemställa till herr statsrådet att taga i övervägande vad landsbygdens representanter begärt.

Herr *Eurén* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogos vart för sig:

lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillägg till lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910; och

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte samt lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, i vad propositionen angår sistnämnda lag, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

statsutskottets utlåtande, nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i föreskrifterna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ang. anslag
till husmoders-
skolor m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till husmodersskolor m. m. Därvid anförde

Herr *Rydén* i Malmö: Jag skall blott be att få uttala den önskan, att ifall denna fråga åter kommer upp nästa riksdag, man ägnar litet mera omsorgsfull utredning åt det föreliggande viktiga ärendet, och därvid tänker jag alldeles särskilt på att man icke bör stanna vid att tillfälligtvis tillkalla ett par representanter för folkskolöverstyrelsen utan remittera hela ärendet till folkskolöverstyrelsen, så att dess speciella sakkunnige blir i tillfälle att också yttra sig i ärendet. Detta är efter min mening mycket viktigt, för att

denna angelägenhet till nästa års riksdag skall kunna bliva ordnad på ett sätt, som alla önska.

Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

*Ang. anslag
till husmoder-
skolor m. m.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Vidare föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ny ämbetslokal för patent- och registreringsverket; samt

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 46, i anledning av kamrarnas återremiss av bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av justitieombudsmannens framställning om fastställande av vissa avlöningsvillkor för justitieombudsmannen m. m.;

nr 47, i anledning av kamrarnas återremiss av bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av militieombudsmannens framställning angående avlöning för tjänstemän och vaktbetjäning vid militieombudsmansexpeditionen m. m.;

nr 49, angående användande av riksbankens vinst för år 1915; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

Utskottens i nämnda utlåtande och memorial gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 10 kap. 14 § samt 8 kap. 26 § strafflagen.

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 97, hade herr *Lindman m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta

dels att 10 kap. 14 § strafflagen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Var som — — — stadgas.

Där någon — — — mom. sägs.

Har någon — — — fängelse.

Där någon i annat fall, än nu är sagt, inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade, muntligen eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller upp-

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)

väcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, vare lag som i 3 mom. sägs.

Vad i — — — verkan.

dels att 8 kap. 26 § samma lag skulle erhålla denna lydelse:

Har någon — — — sex månader.

Den, som förleder eller hjälper krigsman till rymning eller till annat brott, för vilket straff finnes utsatt i strafflagen för krigsmakten och vara kan följa straffarbete eller svårare straff, dömes, om det sker i krigstid, till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år och, om det sker i fredstid, till böter eller fängelse i högst sex månader, där icke gärningen är i denna lag belagd med svårare straff.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse av 8 kap. 26 § och 10 kap. 14 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 8 kap. 26 § och 10 kap. 14 § strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

8 kap.

26 §.

Har någon i uppsåt att undandra sig värnplikt genom stympning eller annorledes gjort sig oduglig till uppfyllande, under längre eller kortare tid, av den krigstjänstskyldighet, som eljest skolat av honom fullgöras, straffes med fängelse eller straffarbete i högst sex månader.

Den, som förleder eller hjälper krigsman till rymning eller till annat brott, för vilket straff finnes utsatt i strafflagen för krigsmakten och vara kan följa straffarbete eller svårare straff, dömes, om det sker i krigstid, till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år och, om det sker i fredstid, till böter eller fängelse i högst sex månader, där icke gärningen är i denna lag belagd med svårare straff.

10 kap.

14 §.

Var som, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott, varde, där ej uppmaningen särskilt med straff belagd är, dömd till böter eller fängelse. Avsåg uppmaningen brott, vara strängare straff än fängelse kan följa, eller voro eljest omständigheterna synnerligen försvårande, då må till straffarbete i högst fyra år dömas. Är den skyldige i följd av uppmaningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som därå följt, gälle vad i 4 kap. 1 § stadgas.

Där någon annorledes, såsom genom prisande av brottslig handling, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utsprikt eller utsprida låtit, söker förleda till brott; vare lag som i 1 mom. sägs.

Har någon eljest på sätt i 1 eller 2 mom. förmåles sökt förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, straffes med böter eller fängelse.

Där någon i annat fall, än nu är sagt, inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade, muntligen eller i skrift, den han utsprikt eller utsprida låtit, söker upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, vare lag som i 3 mom. sägs.

Vad i denna paragraf är stadgat gälle även om den, som annans skrift, vars innehåll är efter samma paragraf straffbart, utsprikt eller utsprida låtit för att därmed främja den med skriften åsyftade verkan.

Vid ulåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Alexanderson, S. F. E. Söderbergh, Stårner, Lindhagen, Persson* i Norrköping, *Karlsson* i Fjäl, *Igel* och *Lindqvist* i Kosta, vilka förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, varjämte herr *Lindhagen* velat för sin del tillägga ett vid reservationen fogat uttalande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Petersson* i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Lagutskottets förevarande utlåtande innehåller en hemställan om ändring av två särskilda lagrum i allmänna strafflagen, det ena 8 kap. 26 §, det andra 10 kap. 14 § i lagen. Den ändring, som är föreslagen i det senare lagrummet, är densamma, som förra året var föremål för riksdagens prövning och då antogs av den ena kammaren men föll i den andra. Den andra ändringen, som rör 8 kap. 26 § strafflagen, är däremot ny. Vid behandlingen av detta ärende i lagutskottet hava, såsom herrarna se av reservationen, meningarna stått lika oförenliga mot varandra som förra året, och därför har icke heller inom utskottet detta lagförslag varit föremål för den ingående diskussion, som annars antagligen blivit fallet. Nu har, efter det lagutskottets utlåtande framkommit, från intresserat håll anmärkts, att den föreslagna ändringen av 8 kap. 26 § lider av en rent teknisk brist, som sammanhänger med formuleringen av ett par paragrafer i strafflagen för krigsmakten och som gör, att med den av utskottet föreslagna lydelsen av 8 kap. 26 § strafflagen skulle i vissa tänkbara fall ett mindre tillfredsställande resultat kunna uppkomma. Detta föranleder naturligtvis, att denna paragraf, för så vitt den skall antagas, bör undergå någon jämkning.

Med anledning härav ber jag att få hemställa, att utskottets förslag i denna del varder till utskottet återremitterad. Däremot finnes

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

icke någon anledning att företaga en sådan återremiss i avseende å 10 kap. 14 §.

Jag tillåter mig alltså yrka, i stället för den hemställan, som utskottet gjort, att kammaren måtte besluta 1:o att för sin del antaga ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen, sådan den lyder i utskottets utlåtande, och 2:o att utskottets utlåtande i vad det avser ändring i 8 kap. 26 § strafflagen måtte varda till lagutskottet återremitterat.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Lagutskottets ärade ordförande har i sitt anförande inskränkt sig till att yrka dels återremiss på första delen av det lagförslag som här föreligger, nämligen 8 kap. 26 § strafflagen, samt dels bifall till den andra delen, nämligen 10 kap. 14 § strafflagen.

Jag tillåter mig angående det första yrkandet meddela, att man icke vinner något med att bifalla herr Peterssons i Lidingö villastad förslag om återremiss, enär första kammaren redan för sin del har avslagit utskottets förslag i förevarande del, vadan en återremiss icke tjänar till något annat än att utskottet måste, utan att intaga någon ny ståndpunkt, inkomma till andra kammaren med ett förslag om att fatta beslut. Jag skall därför på grund av detta sakläge icke heller inlåta mig på någon som helst saklig kritik av första delen av föreliggande förslag utan uteslutande hålla mig till den andra delen, nämligen den föreslagna ändringen av 10 kap. 14 § strafflagen, till vilken det här har yrkats bifall.

Som de av herrarna, vilka läst motionen och utskottets utlåtande, hava kommit underfund med, har förevarande lagförslag förelagts denna kammare på grund av en motion, undertecknad av ett stort antal av denna kammares högerpartis ledamöter, och jag tillåter mig att karakterisera det de önska införa i strafflagen såsom ett försök att ytterligare befästa det militära övertäget gentemot den civila befolkningen. De avse ytterligare att kringskära yttrandefriheten och därigenom i åtskilliga stycken förhindra en välbehöfelig kritik både av militarism, av militärväsende, av militära anordningar i allmänhet och även av militärbefälets tyvärr icke alltför sällan konstaterade försumlighet, vårdslöshet och obehöriga utövande av den makt och myndighet, som det har.

Frågan är ju för riksdagen ingalunda ny, ty man har ju varit inne på försök på ifrågavarande område vid åtskilliga tidigare riksdagar. Redan år 1889 gjorde man ett liknande försök med att få ett tillägg till här förevarande 10 kap. 14 § strafflagen, men denna kammare var på den tiden — det är hela 27 år sedan — så pass på det klara med försökets innebörd, att den huvudsakligen och väsentligen avvisade detsamma. Klagomålen voro ungefär desamma då som nu. fastän de varierade något, och kommo från ungefär samma håll, från militära och åtskilliga högerelement. Man klagade på den tiden över en uppviglande agitation, som börjat bland militären, och man beklagade, att man redan tydligt sett, hurusom denna agitation åstadkom en farlig jäsningsprocess bland de anställda militä-

terna, vilken kunde för landets krigshär vara av upplösande och farlig beskaffenhet. Emellertid hava ju såsom nämnts hela 27 år gått sedan dess, och vi hava under de två senare åren haft en mobilisering, som varit mera omfattande än någon tidigare sådan, men icke kan man just påstå, att det därunder visat sig någon farlig jäsningsprocess eller någon farlig upplösning av vårt militärväsende, trots att man *icke* år 1889 fick igenom det lagförslag, som skulle vara ägnat att förhindra just dessa faror. Vad man sålunda på den tiden förutsade, har visat sig vara alldeles ogrundade farhågor. Det förelåg icke någon bärande motivering för genomförandet av de skärpta bestämmelser av lagparagrafen, som man då önskade, vilket erfarenheten sedan dess tydligt visat.

Det var ju även så, att man på den tiden klagade över att agitationen bland militären särskilt gick ut på att hetsa den till att under ingen förevändning begå våld mot civila medborgares frihet här i landet. Arbetarna hade då just börjat röra på sig en smula, bildat organisationer och börjat proklamera strejker här och där för att få rikligare med bröd, och man ansåg, bland de besittande klasserna, att man skulle slå ned dessa rörelser med militärens hjälp, och man tvivlade på att militären skulle låta sig brukas till en sådan gärning, och därför gingo agitationens vågor för nya strafflagar ganska höga vid den tiden. Men vi veta, hurusom vår industri, som man då ansåg vara hotad på grund av arbetarnas revolutionära tendenser, sedan dess har utvecklat sig alldeles storartat, och vi hava även sett, hurusom militärväsendet sedan den tiden också utvecklat sig alldeles storartat, utöver vad många anse vara av behovet påkallat, varför även de farhågor som uttalades i agitationen, visade sig vara omotiverade och orimliga.

Emellertid har man gjort försök även vid senare tillfällen och tyvärr lyckats i visst avseende att få till stånd skärpta strafflagar, vars verkningar enligt mitt och många andras förmenande visat sig allt annat än tillfredsställande. Man lyckades med ett försök år 1906, då man fick en ändring till stånd just i den strafflagsparagraf, som det här är fråga om, en ändring, som allmänt blivit kallad efter den man, som framlade förslaget härom, för Staafflagen. Dess väsentliga innehåll lyder som bekant: »där någon annorledes, såsom genom prisande av brottslig handling, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker förleda till brott; vare lag som i 1 mom. sägs». Straffet i 1 mom. är böter, fängelse eller straffarbete upp till 4 år i särskilda fall. Jag erinrar om motiveringen till denna lag. Den ansågs vara av synnerligt behov påkallad, och mot de i riksdagen uttalade farhågorna för att denna lag på grund av sin innebörd skulle kunna komma att missbrukas, förklarade man, att där förelågo icke några faror i detta hänseende, men icke förty veta vi ju, hurusom redan det första målet, som avdömdes efter denna lag, väckte oerhört uppeende här i landet på grund därav, att då träffades med straffarbete ett offer, en marty, som enligt allmänna,

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.*

(Forts.)

vanliga civila begrepp icke hade begått någonting, som var av den art och den natur, att det straff, som därvid ådömdes, verkligen var befogat.

Man må efter dessa år fråga sig, huruvida någon över huvud taget tror, att den ändring och den straffskärpning, som då vidtogs, länt landet och folket till någon nytta. Nej! svarar jag bestämt på denna fråga. Det väsentliga resultat, som denna lag åstadkommit, har varit, att den ytterligare vidgat klyftan mellan de besittande och de egendomslösa klasserna, att den skapat mycken bitterhet och mycket missnöje med bestående samhällsförhållanden och lagar, som icke behövt förefinnas här i landet, därest man icke gått fram på sätt, man gjort.

Nu anföra motionärerna till försvar för den ändring, som nu föreslås, att man med den skall söka skydda de värnpliktige från civila förledare, så att de värnpliktige icke av civila uppviglare och agitatorer förledas till att begå brott mot krigslagarna eller eljest vara vårdslösa och försumliga o. s. v. i sin krigstjänstgöring. Jag ber att få erinra om att man redan förut antagit bestämmelser här i riksdagen, som borde vara, enligt mitt förenande, alldeles tillräckliga i det avseendet. Samma år, som den av mig omnämnda lagändringen antogs, blev även en annan särskild lag antagen, nämligen lagen av den 16 juni 1906 om förbud för krigsmanskap att deltaga i vissa sammankomster; och där stadgas bland annat: »Är sammankomst utsatt att äga rum å ort, där krigsmanskap är samlat till tjänstgöring, och kan det på giltiga grunder antagas, att vid sammankomsten skola förekomma yttranden, vilka åsyfta att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnanden, äge på stället varande högste befälhavare förbjuda manskapet att deltaga i sammankomsten.» Genom denna bestämmelse har man sålunda redan givit de militära befälhavarna rätt att handhava skyddet och vården om det under dem stående krigsmanskapet, så att icke detta utsättes för några faror att förledas av civila agitatorer, och jag förmenar, att de exempel på, i vilken utsträckning och i vilken grad denna bestämmelse i en del fall tillämpats, ge tydligen vid handen, att det ingalunda är en död lag, utan att den tvärtom av militärbefälhavarna tillämpas på ett sätt, som understundom är synnerligen uppseendeväckande. En äldre ledamot av denna kammare och dessutom ordförande för det socialdemokratiska arbetarpartiet — herr Hjalmar Branting — har varit ute och hållit möten, till vilka militärmanskapet av de militära befälhavarna förbjudits att infinna sig. Andra ledamöter, som eljest visst icke kunna misstänkas för att vilja utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller uppväcka hat mot militärbefälet eller eljest undergräva krigslydnanden, ha drabbats av samma nedsättande betyg av militärbefälhavare genom att manskapet förbjudits att infinna sig på de möten, som avhållits. Det duger sålunda icke att komma och säga, att denna lagparagraf icke kan tillämpas och icke tillämpats, ty den tillämpas helt visst i rätt stor utsträckning.

Jag ber vidare att få erinra, att för militärmanskapets och beväringens skyddande mot att läsa skrifter, vilka till sitt innehåll icke äro av för militärbefälhavaren tillfredsställande art, finnas även redan fastslagna lagbestämmelser — till och med i grundlagen, ity att tryckfrihetsförordningens 4 § 12 styck. bestämmer: »Anträffas vid trupp eller ombord å flottans fartyg skrift, vilken uppenbarligen äsyftar att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden», skall den indragas. Men det står också föreskrivet, att efter indragningen skall skriften av militärbefälhavaren insändas till tryckfrihetskommittén. Även denna paragraf tillämpas i synnerligen stor utsträckning, varom justitieombudsmannens berättelser årligen bära vittnesbörd; och jag ber att särskilt få erinra om ett uppseendeväckande fall, som på sista tiden inträffat, ity att en sådan historisk skildring som Björklunds skildring av Mikael Bakunin blivit indragen såsom varande farlig, såsom varande ägnad att undergräva den militära krigslydnaden; och tryckfrihetskommittén ha med sin majoritet gillat denna indragningsåtgärd, vadan man sålunda redan med de lagbestämmelser, som finnas, ingalunda är blygsam, då det gäller tillvägagångssättet vid deras tillämpning, då det gäller att »skydda» och »vårda» militären och de värnpliktige för att icke bli utsatta för frestelser att begå brott och förfalla till försumlighet och vårdslöshet i militärtjänsten o. s. v.

Emellertid är man icke nöjd med detta, utan man vill gå längre. Man vill ha in ett nytt stycke i 14 §, varigenom skall stadgas: »Där någon i annat fall, än nu är sagt, inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade, muntligen eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, vare lag som i 3 mom. sägs»; d. v. s. han kan, när han åtalas, dömas till böter eller fängelse, och fängelsestraffet kan gå upp ända till två år.

Nu böra vi erinra oss, vilka många bestämmelser som redan förut finnas att tillämpa: militärbefälhavarens rätt till mötesförbud, vidare militärbefälhavarens rätt att indraga skrifter, vidare strafflagen, som stadgar straffbestämmelser för den, som muntligen inför menighet eller folksamling eller i skrift uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott, vidare för dem som anordnes såsom genom prisande av brottslig handling muntligen inför menighet eller folksamling eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker förleda till brott, och vidare slutligen för den, som eljest söker förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet. Det förefaller mig, som om man verkligen skulle ha alldeles tillräckligt förut, utan att nu i strafflagen införa en ny kautschuk-paragraf, vars verkningar man helt visst icke kan överblicka, men vars verkningar tack vare nitiska åklagare och tack vare den uppfattning, som i stor utsträckning behärskar våra domare, icke komma att bli av den blygsamma art, som motionärerna tillåtit sig

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.*

(Forts.)

att framhålla i sin motivering både i fjol och i år, utan komma att sträcka sig långt därutöver. Man tänke sig, att det kommer ut en vanlig föredragshållare på ett möte och framhåller vad som av så många erkänts vara av stor vikt att framhålla och icke kan bestridas, nämligen att militarismen är skadlig och i vissa fall ödesdiger för samhället såväl som för hela mänskligheten, framhåller, att dessa militära anordningar och rustningar ruina landet och ruina folket, och hurusom de förhindra många andra samhällsnödiga och nyttiga reformer. Jag undrar, huruvida det icke med god vilja skall lyckas att få en dylik föredragshållare in under denna bestämmelse, därest på detta möte några militärer vore närvarande, och dömd på grund av någon av de bestämmelser, som denna lagparagraf innehåller. Han skall straffas, om han söker uppväcka hat mot det militära befälet, heter det. Kan icke under denna bestämmelse komma envar än så berättigad samt lovlig och nyttig kritik mot militärbefälets olater, mot militärbefälets oriktiga handhavande av sin tjänst, mot dess icke alltför sällsynta hänsynslösa uppförande mot allmänheten o. s. v.? Förvisso kan en än så befogad kritik komma in under och bli straffad enligt bestämmelser, som finnes i denna paragraf. Men för all säkerhets skull har man lagt till ytterligare något för att få allting inrymt, nämligen det tillägget: »eller eljest undergräva krigslydnaden». Under detta tänjbara uttryck torde man kunna få in nära nog vilken agitation som helst, vilken kritik som helst, som berör militärväsendet, vadan man helt visst får vara ytterst försiktig med en dylik lag, som här är fråga om, och vadan andra kammaren helt visst gjorde klokt i att icke inlåta sig på att fatta något beslut, som kammaren sedan av erfarenhet kommer att mer än en gång anse vara ett oklokt beslut.

Men, invänder någon, det är icke meningen här att kringskära den allmänna kritiken. Det är icke meningen att på något sätt undertrycka den agitation och det resonemang, som, såsom det hette i motiveringen till föregående års motion, endast riktar sig mot överdrifter och vill åstadkomma ändringar i försvarsorganisationen och försvarsverksamheten; och såsom ytterligare säkerhet för detta åberopar man, att lagen ju stadgar, att de yttranden, som här skola anses vara straffbara, skola hållas inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga på grund av värnpliktslagen äro samlade. Huru kan man egentligen på ett allmänt offentligt möte veta, huruvida där finns ett större eller mindre antal krigsfolk närvarande? Huru kan man taga reda på, huruvida ett antal värnpliktiga finnas samlade på det mötet? Det behövs ju icke mera, än att ett litet antal sådana äro samlade, för att lagen med alla dess bestämmelser skall vara gällande, och därvid kommer helt visst att påtalas även den agitation, som enligt fjolårets motion skulle gå fri från åtal, nämligen den, som endast riktar sig mot överdrifterna, som endast vill åstadkomma annan ordning i försvarsorganisationen och försvarsverksamheten o. s. v.

För övrigt behöva vi icke gå längre än till motiveringen nu i

är för att få klart för oss, vad motionärerna egentligen vilja, fastän de icke ha vågat sig fram eller ansett lämpligt att komma fram med lagförslag i detta avseende. De säga i sin motivering bl. a.:

»Även den mera allmänt hållna agitationen för avskaffande av allt försvar måste tagas med i räkningen i detta sammanhang, nämligen om den, som allt för ofta är fallet, söker att metodiskt utplåna känslan av de förpliktelser, som vårt nationella oberoende under allt hitintills rådande internationella förhållanden med nödvändighet ålägger oss. I alla dessa fall är faran mera omedelbar, då agitationen söker sitt föremål direkt bland militären, än om den bedrives ute bland allmänheten, ehuruval den även i sistnämnda fall ingalunda är ofarlig för disciplinen inom en krigsmakt, som bygger på den allmänna värnpliktens grund.» Man söker nu att i detta lagförslag träffa agitationen, att träffa mötestalare, då de uppträda inför samlat krigsfolk; men lyckas man komma dithän att få detta genomfört, då framgår det tydligen av andemeningen i denna av mig citerade del av motiveringen, att nästa steg är den allmänna propagandan, som ju ingalunda, enligt motionärernas uppfattning, är ofarlig i ett land, vars försvar byggts på allmän värnplikt.

Jag har här sökt påvisa, dels hurusom dessa lagar äro, enligt min uppfattning, obehövliga och överflödiga och dels hurusom de förvisso skulle komma att i sin praktiska utövning leda till en hel massa onödiga, skadliga, för samhällsfriden farliga trakasserier, åtal och domar. dels även hurusom, enligt min uppfattning, på grund av dessa skäl lagarna icke ha något bärande motiv och därför icke böra av riksdagen antagas.

Man skall för övrigt icke tro, att man med några som helst strafflagar av liknande art har möjlighet att skapa ökad fosterlandskänsla ibland landets medborgare eller ökad välvilja emot landets militärbefäl eller landets militärväsende, ty uppfattningen om militärbefälet är en produkt av militärbefälets eget uppträdande, utav dess olika sätt att handhava de angelägenheter, som de äro satta att sköta. Om dessa handhavas på ett olämpligt sätt av de särskilda befattningshavarna — jag vill icke säga, att detta i allmänhet är fallet, men det finnes många exempel därpå — kommer känslan av missnöje och förbittring mot detta militärbefäl att taga sig uttryck i den mån, som detsamma är berättigat, och det hindrar man helt visst icke genom några som helst strafflagsparagrafer, i synnerhet av den art det här är fråga om, icke heller skapar man någon större kärlek till fosterlandet eller till landets försvar genom dylika strafflagar. Tvärtom, man skapar en misstro, ett missnöje, en bitterhet, som i sin mån kommer att allt annat än främja det, som man säger sig vilja främja med dessa lagar. Det kräves en helt annan verksamhet inom landet än stiftandet av ny strafflag, och det kräves helt andra åtgärder för att få fram den nationella stämning, som man säger sig vilja ha fram, och därför, herr talman, tillåter jag mig yrka avslag å det av utskottets majoritet här tillstyrkta lagförslaget beträffande såväl den ena paragrafen som den andra.

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

I detta anförande, under vilket herr talmannen återkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Lundström* i Vreten, *Sjögren* och *Löwegren*.

Härpå yttrade

Herr *Holmdahl*: Herr talman, mina herrar! Då i fjol frågan om lagstiftningsåtgärder mot den antimilitaristiska propagandan förelåg till behandling, anfördes som skäl mot dessa åtgärder, att man saknade utredning, i vilken omfattning denna propaganda hade förekommit, och att man i alla händelser icke kunde påvisa, att densamma medfört någon fara eller någon skada. Av den diskussion, som förekom i kamrarna i fjol, fick man ovillkorligen den uppfattningen, att man inom vänsterpartierna var benägen att underskatta betydelsen av denna rörelse, som ostört och opåtalat fått bedrivas under mer än ett helt decennium; och det ser ut, som om denna vänsterpartiernas uppfattning sedan dess icke undergått någon förändring. Den senare tidens händelser borde väl dock ha varit ägnade att öppna ögonen på dem, som i fjol icke kunde eller icke ville inse den fara, som denna agitation innebär.

Man kan väl näppeligen nu med fog göra gällande, att hela denna antimilitaristiska rörelse är betydelselös, och man kan väl icke heller avfärda frågan om åtgärder mot densamma endast under åberopande av, att man saknar utredning om agitationens förekomst och omfattning. Redan den utredning, som föreligger i den nu väckta motionen, är tillräckligt belysande. Man får där en klar inblick i, hur planmässigt organiserad denna rörelse är, man får veta, hur systematiskt man går tillväga, då det gäller att locka den värnpliktiga ungdomen in i antimilitaristiska kretsar och där bibringa densamma den rätta försvarsfientliga åskådningen. Sorgligt nog har också denna agitation haft åsyftat resultat.

Jag har varit i tillfälle att taga del av ett flertal rapporter, som i början av innevarande år ingivits till lantförsvarsdepartementet rörande de disciplinära förhållandena inom arméns olika truppförband. Jag skulle vilja rekommendera den föregående ärade talaren, som helt nyss förklarade, att denna agitation icke medfört några vidare påföljder, att ta del av dessa rapporter. De visa, hurusom på sista tiden den antimilitaristiska agitationen riktats särskilt mot underbefälet av manskapsklass och haft till följd förföljelser, missfirmelser och våldshandlingar mot detta underbefäl, i tydlig avsikt att försvåra underbefälets rekrytering. Tyvärr är det icke möjligt att här återgiva alla dessa rapporter, de äro nämligen alltför omfattande; men jag skall tillåta mig att här återgiva uttalanden från två arméfördelningschefer, vilka uttalanden visa deras uppfattning om, i vilket samband de disciplinära förbrytelserna stå till den antimilitaristiska propagandan.

Sålunda yttrar chefen för andra arméfördelningen, general Hasselrot, sedan han redogjort för vad som i detta avseende förekommit inom hans arméfördelning: »Det lider intet tvivel, att bakom de flesta av ovanberörda missförhållanden ligger en från vissa, mot försvarsväsendet fientliga kretsar systematiskt ordnad och ledd rörelse för att undergräva lydnaden inom krigsmakten och försvåra underbefälets rekrytering, vilken rörelse har sin främsta hjälp i den antimilitaristiska propaganda, som bedrivs av vissa delar av tidningspressen och av vissa politiska sammanslutningar i vårt land. Att detta måste föra till disciplinens och den militära plikt känslans undergrävande, är ofrånkomligt, och det även av den anledningen, att underbefälet självt ofta ledes till att hellre göra en eftergift i disciplinens fordringar än att driva saken till sin spets. Stävjandet av den antimilitaristiska agitationen är av vital betydelse ej blott med hänsyn till volontärrekryteringen och krigstuktens upprätthållande vid regementena, utan även med hänsyn till förhållandet mellan den civila befolkningen och krigsmakten.»

Chefen för sjätte arméfördelningen, general Wrangel, yttrar: »Får det försvarsfientliga arbetet oförhindrat alltjämt pågå, kommer sannolikt detsamma för framtiden att bära ännu farligare frukter, än vad nu i allmänhet är fallet», och han tillägger: »Den viktigaste åtgärden till förekommande av ovannämnda förhållande är helt visst, att sådana lagbestämmelser skapas, att effektivare straff kunna åläggas dem, som bevisas hava drivit försvarsfientlig propaganda.»

Jag skall tillåta mig att citera ännu ett uttalande, detta hämtat från Sveriges officiella statistik. I ett nyligen utkommet häfte angående fångvården år 1914 heter det: »Den mobilisering av värnpliktiga och landstormsmän, som haft sin anledning i det utbrutna världskriget, har tillfört fängelserna ett anmärkningsvärt stort antal fångar, dömda för brott mot krigslagarna.» »Vid samtal med dessa fångar», yttrar predikanten vid straff-fängelset i Linköping, »finner man, att den antimilitaristiska propagandan burit sorgliga frukter i bristande ansvarskänsla för fosterlandets välfärd och i ett jäsande missnöje med värnplikten.»

Den föregående ärade talaren ordade helt nyss om den berättelse, som avgivits till innevarande års riksdag av kommitterade för tryckfrihetens vård. Jag skall tillåta mig att rekommendera även denna berättelse till noggrann genomläsning av honom och kammarens övriga ledamöter. Den innehåller en förteckning å en mangfald broschyrer och tidningar, som under sistlidet år indragits vid armén och flottan. Alla dessa broschyrer och tidningar falla under 4 § 12 mom. tryckfrihetsförordningen och avse sålunda just det slag av agitation, varom här är fråga. Jag skall endast läsa upp några av titlarna på den litteratur, som bjudes vår värnpliktiga ungdom: »Upp till kamp mot militarismen»; »Munkorg och knutpiska»; »Mobiliseringsvisa för 1913 års klass av Västmanlands regemente»; »Några revolutionära sän-

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.

(Forts.)

ger utgivna av Ungsocialistiska partiet»; »Försvarsnihilisten»; tidningen »Långholmen» och »Låt ryssen ta oss».

Den antimilitarism, som tar sig uttryck i dylika pressalster, som föranleder disciplinära förbrytelser och förgripelser i ord och handling mot militärbefälet — denna antimilitarism är enligt herr Lindhagens uppfattning för närvarande mänsklighetens enda hopp, och denna antimilitarism bör, enligt hans mening, »stödjäs i sin viktiga uppgift att rädda oss alla från andlig förkrympning och ekonomisk undergång». Jag skall icke spilla några ord på detta herr Lindhagens uttalande, då man väl får hoppas och tro, att de övriga reservanterna, ehuru de icke på något sätt motiverat sitt avslagsyrkande, dock icke helt och fullt instämma i herr Lindhagens uppfattning. Men jag skulle vilja till dessa reservanter liksom till alla dem, som motsätta sig de ifrågasatta lagbestämmelserna, rikta den frågan: Tro herrarna verkligen, att den agitation, varom här är fråga, är fullständigt betydelselös, tro herrarna, att den icke har någon verkan på de ungas sinnen? Ty endast en sådan uppfattning kan, såvitt jag förstår, utgöra en förklaring och ett försvar för denna enständiga vägran att gripa in mot den antimilitaristiska propagandan.

Väl är det många gånger svårt att kunna påvisa kausalsammanhanget mellan en disciplinär förbrytelse och den agitation, som föregått densamma, men om man av detta förhållande vill draga den slutsatsen, att det icke föreligger något samband mellan dylika förbrytelser och de antimilitaristiska läror, som i tal och skrift bibringas den värnpliktiga ungdomen, och det hat, som predikas mot militärväsendet och militärbefälet, ja, då har man mycket liten erfarenhet om, huru lätt unga sinnen låta sig påverkas av en upphetsande agitation. Huru ofta får man icke höra, då man påvisar faran av denna agitation: den har mycket liten betydelse, de unga vända ryggen åt agitatorerna och lyssna icke till deras läror! Erfarenheten visar dock något helt annat. Och huru skall man kunna begära, att vår värnpliktiga ungdom skall ställa sig avvisande emot denna agitation, då statsmakterna tolerera densamma och icke ens genom att belägga den med straff stämplat den såsom brottslig? Huru skall man kunna förutsätta, att den värnpliktiga ungdomen skall avhålla sig från antimilitaristernas möten och från att lyssna till deras läror, då hela denna sak bagatelliseras, då den av vissa folkrepresentanter förklaras utgöra endast en yttring av ungdomens fredskärlek och då man nu till sist får höra, att den är mänsklighetens enda hopp, att den är en rörelse som bör stödjäs i sin viktiga uppgift att rädda oss alla från andlig förkrympning och ekonomisk undergång.

Det vore önskligt, om den ömsinhet och den omtanke, som man visar agitatorerna, i någon mån också ägnades vår värnpliktiga ungdom; men på den risk, som denna ungdom löper genom att lyssna till agitatorernas läror, tänker man föga eller intet. Och dock hur lätt kan det icke inträffa — och det har också in-

träffat — att en värnpliktig ungdom, förledd av någon agitator, gjort sig skyldig till brott mot krigslagarna och fått försona detta med fängelsestraff! Vem är i detta fall den mest skyldige: denna ungdom, som lydde uppvisaren, eller agitatorn, som förledde den unge till brottet? Svaret på denna fråga kan väl näppeligen av någon rättänkande person bli mer än ett. Men, agitatorn går fri, om han är en civil person, under det att den värnpliktige med kanske flera år får försona sitt brott. Detta förhållande borde väl ge anledning till någon betänksamhet hos dem, som i denna sak ingenting vilja åtgöra. Det är för att råda bot på detta missförhållande, men framför allt för att förekomma, att disciplinen helt och hållet undergräves inom armén och flottan, som de nu föreliggande lagförslagen framkommit.

Man har nu mot det här föreslagna tillägget till 10 kap. 14 § strafflagen anmärkt i lagtekniskt hänseende, att det är mycket svävande, att det är vagt och att det, såsom den föregående ärade talaren uttryckte sig, är en kautschukparagraf, som skulle kunna leda därtill, att även en saklig kritik av militära förhållanden, ja, till och med ett fredsföredrag skulle kunna drabbas av straff enligt detta tillägg. Detta påstående grundar sig på ett fullkomligt missförstånd. För att ett verkligt fredsföredrag och en saklig kritik av militära förhållanden skall kunna straffas, enligt det föreslagna lagstadgandet, fordras, att det föreligger avsikt att undergräva krigslydnaden; där denna avsikt icke kan påvisas, där föreligger icke heller någon straffbarhet. Det är emellertid betecknande, att medan man på det ena hållet underkänner detta lagförslag på den grund, att man anser detsamma vara för strängt och vittgående i sina konsekvenser, utdömer man det på annat håll därför, att det skulle vara ineffektivt. Jag skulle vilja rikta den frågan till dem, som av nu antydda skäl icke kunna acceptera det föreliggande lagförslaget: varför gör man icke något försök att formulera något bättre eller, om man icke anser sig kunna göra detta, varför ifrågasätter man icke en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande av något annat, mera acceptabelt lagförslag? Därigenom hade man åtminstone manifesterat den goda viljan att stävja den antimilitaristiska propagandan. Att denna goda vilja icke skulle komma till synes från det socialdemokratiska partiet, hade jag, det måste jag bekänna, icke förväntat, ty detta parti har ständigt kraftigt motsatt sig varje åtgärd mot denna propaganda. Däremot är det ägnat att väcka förvåning, att numera det liberala partiet helt och fullt anslutit sig till denna det socialdemokratiska partiets non-possumus-politik. Det liberala partiet har dock förr visat förståelse för den fara, som den antimilitaristiska agitationen innebär för vårt försvar, och en klar uppfattning om statens plikt att gripa in för att avvärja denna fara. Skulle nu lagförslaget ånyo falla, något som ju är att förutse, då båda vänsterpartierna i denna sak stå eniga, är det att förvänta, att den antimilitaristiska propagandan skall få ytterligare luft under vingarna. Om

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)

så sker, skall åtminstone icke ansvaret härför kunna läggas på riksdagens högerpartier.

Innan jag slutar detta mitt anförande, vill jag ägna några ord åt den reservation, som avgivits av herr Lindhagen. Det är icke min mening att ingå i något bemötande av hans uttalande i själva sakfrågan, ty detta uttalande är enligt min mening icke av beskaffenhet att föranleda till något vidare yttrande. Men det förekommer i denna reservation en passus, som jag icke kan lämna helt och hållet obeaktad. Den lyder sålunda: »Det är ett kännemärke för den politiska processen, att den emot domarreglernas bud söker i tvivelaktiga fall hellre fälla än fria, och att den i domarceден uttalade befallning att döma efter icke blott Sveriges utan även Guds lag fullständigt åsidosättes. Den politiska processen är särskilt ett högerpartiets anfallsvapen, och motionärerna, utgörande en samlad representation för andra kammarens höger, vilja nu som sagt smida ett nytt bidrag till dess arsenal av möjligheter.»

Herr Lindhagen har i detta uttalande tillåtit sig att mot Sveriges domare rikta beskyllningen, att dessa, då det gäller politiska processer, i strid mot domarreglernas bud söka att i tvivelaktiga fall hellre fälla än fria, och han tvekar icke att tillvita Sveriges domare, att de i dylika processer svika, vad de i sin domareed förbundit sig till, nämligen att döma icke blott efter Sveriges, utan även efter Guds lag. Det är en oerhörd ärekränkning mot Sveriges domarekår, till vilken herr Lindhagen genom detta uttalande gjort sig skyldig — en ärekränkning av desto svårare beskaffenhet, som den icke skett i hastigt mod och icke heller på grund av obetänksamhet, oförstånd eller okunnighet. Mot denna ärekränkning emot Sveriges domarekår vill jag härmed nedlägga en allvarlig protest.

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till det av herr Petersson i Lidingö villastad framställda yrkandet.

Med herr Holmdahl förenade sig herr *Vahlquist*.

Herr Räf: Herr talman, mina herrar! Jag förstår mycket väl att, såsom reservationen nu ligger i förhållande till utskottets utlåtande, det egentligen icke är något att göra åt saken. Men jag känner mig dock dels såsom motionär och dels såsom intresserad i saken förpliktad att här göra ett uttalande; jag har aldrig förr gjort det i denna fråga.

Jag har med mycket stor uppmärksamhet läst detta utlåtande, och jag kan icke finna annat, än att det är en verklig barmhärtighetsåtgärd, som man här vill vidtaga till förmån för våra 20- och 21-åriga ynglingar, som komma ut för att göra sin värnplikt och icke känna till livets förhållanden. Emellertid är det så långt ifrån, att man från vänstersidan vill bidraga till utförandet av detta barmhärtighetsverk, att man tvärtom visar stor barmhärtighet mot de förförande, men icke mot dem, som

utsättas för denna samma förförelse. Jag finner den ståndpunkt, som reservanterna här ställt sig på, mycket betänklig med hänsyn både till rättskänslan och övriga goda känslor. Det gäller här att skydda dessa unga, som kallas ut, för ett av de kanske svåraste fall, som man tilläventyrs överhuvud taget kan bli utsatt för, nämligen att förledas till att begå sådana brott, som kunna medföra böter, fängelse och straffarbete, för att icke tala om något ändå värre. Det synes mig, att i den folkvalda kammaren borde man verkligen ha så pass mycken känsla för vår ungdom, att man här ville träda skyddande emellan till dess förmån. Eller vill man verkligen här gång efter annan ställa sig på den förförandes och icke på den förförda svagares sida?

Jag kan icke tänka mig annat, än att alla föräldrar och anhöriga till dessa unga, som på detta sätt utkallas, skulle känna sig synnerligen tacksamma, om riksdagen ville upphöra detta förslag till lag. Därmed vore, förmenar jag, åtminstone ett av de många bekymmer, som föräldrarna ha för sina söner, då de utkallas till militärtjänst, avhjälpt; de övriga, som stå kvar, beklagar man sig nog över här gång efter annan, men just den sak, som det här är fråga om, synes icke här vinna någon medkänsla, åtminstone icke så stor medkänsla, att man här i denna kammare kan komma någonstans i detta fall. Med hänsyn till de namn, som återfinnas under reservationen, förstår jag väl, att vi icke ha så synnerligen mycket att vänta här i dag. Dessa reservanter ha ju i allmänhet icke uttalat sin mening i själva den reservation, de avgivit — vi ha ju dock sedermera hört denna mening utvecklas här i kammaren — men herr Lindhagen, som alltid är en uppriktig, ärlig och trevlig karl i detta avseende, han har rent ut sagt sitt hjärtas mening och vad han här syftar till. Vi ha här redan hört något av detta, och han har i övrigt i tydliga ordalag uti sin reservation sagt ifrån, vilka hans tankar här äro.

Herr Lindhagen ställer sig här på den rent antimilitaristiska ståndpunkten; den saken är alldeles klar. Och såsom vi förut hört, har han sagt, att det här gäller mänsklighetens enda hopp. Men tänk, om det hoppet också bleve inburat, då vore vi alldeles utan hopp — och detta är väl också grundtonen i det hela. Herr Lindhagen är av den åsikten, att vi här skola offra, men om han menar att vi för övrigt skola offra ett öre eller en man, vet jag icke, det har han icke uttalat i detta sammanhang. Men följden blir, att vi år efter år skola offra många miljoner kronor för vårt försvar och för att få våra söner utbildade, så att de kunna gå till försvar för vårt land, men om det här blir efter herr Lindhagens mening, så få vi hem våra söner såsom — försvarsfiender. Det är åtminstone hans avsikt, men man måste väl ändå erkänna, att detta är så inkonsekvent, som något kan vara.

För att komma fram till en sådan inkonsekvens, så tillgriper han snart sagt allt emellan himmel och jord och talar om byråkratism, funktionarism, första kammaren och konungamak-

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

(Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.)

(Forts.)

ten o. s. v., och i spetsen för allt detta sätter han betecknande nog ett citat ur Jeremias' klagovisor. Liksom denne store profet och fosterlandsvän haft något sådant i tankarna, då han nedskrev sina klagovisor! Man får ovillkorligen den känslan, då man läser detta skriftspråk, att man måste ha reda på, i vad sammanhang det står, för att se, om det är motiverat att sätta det i den ställning, som herr Lindhagen satt det i. Nej, vill herr Lindhagen läsa och tolka Jeremias' klagovisor rätt, så kommer han nog till ett annat resultat, och han skall då visst icke välja detta språk såsom motto över denna reservation. Det är visserligen sant, att Jeremias allt emellanåt, innan han skrev dessa klagovisor, hade bitter klagan över inre förhållanden i Israel, men så var icke förhållandet i detta fall. Det var nämligen så, att detta gamla Israel var uppdelat i en hel massa partier, det ena ville söderut till Egypten, det andra nordost till Assyrien och det tredje österut för att ansluta sig till Kaldéen, och det fanns även i Israel ett nationellt parti. Så hade landet dessutom vid den tiden en mycket svag konungamakt, vilket också herr Lindhagen synes tro skulle vara något utomordentligt fördelaktigt drag även i svensk politik. Det hade även en del rovgiriga grannar och synnerligast en granne i öster, nämligen det gamla Kaldéen — dess ärkefiende så att säga. Kaldéerna sågo, hur partisplitet utvecklade sig och verkade i landet och huru konungamakten försvagades, till dess att rätta tidpunkten kommit för dem. Då grepo de in, intogo Jerusalem, ödelade landet och bortförde befolkningen i tusental tillika med dess dyrbarheter. Det var då profeten Jeremias framträdde och i synnerhet med hänsyn till att kaldéerna tillsatte en kaldeisk administration i landet. Då framträder Jeremias och håller det tal, vari detta citat, som herr Lindhagen anført, står, nämligen:

»Trälar råda över oss; ingen finnes som rycker oss ur deras hand.»

Jag tror, att herr Lindhagen och vi litet var må vara tack samma till Gud för att vi icke befinna oss i den ställning, vari Israel och Jeremias den tiden befunno sig. Tids nog kan det öde och kan den stund komma, då vi komma i en sådan ställning. Och då? Ja, då kanske varken herr Lindhagen eller någon av oss andra sitter i denna kammare. Åtminstone tar jag för givet, att den riksförsamling, som fanns i Israel den tiden, fick dela det ödet att följa med österut.

Om herr Lindhagen icke tror på denna tolkning, ber jag att få hänvisa honom till Jeremias, eftersom han kommit in på det kapitlet och bragt in diskussionen på det området, jag ber att få hänvisa honom till 39 kap. och alla klagovisorna för övrigt. Det finnes mycket mycket vackra kapitel där och ett språk, som säkerligen överträffar allt, som vi någonsin hört i denna kammare. Och dessutom kan herr Lindhagen även studera konungaböckerna och krönikeböckerna för motsvarande tid. Då

skall han finna, att denna min mening, men icke hans tolkning av ifrågakvarande citat är den riktiga.

Nu frågar jag: kan det inför just detta citat, som herr Lindhagen använt och använt på ett oriktigt sätt, kan det vara skäl för oss att tänka på sätt han gör i avseende å denna lagstiftning, att det är onödigt att utöva barmhärtighet mot våra ynglingar, som övas till landets försvarare. Det är icke uteslutet, jag betonar det, det är icke uteslutet, att våra barn kunna få skåda sådana händelser, som Jerusalems invånare, inklusive Jeremias, den gången fingo skåda. Vi skola icke skratta åt allt detta; det kan ju vara fritt att så göra, men låt dock den känsla jag talar om komma över våra sinnen, så skall den helt säkert stämma oss på annat sätt till försvarsfrågan, och jag tror, att om herr Lindhagen studerar detta, skall han taga sig en funderare både en och två gånger, om det icke kunde vara lämpligt att tänka sig en smula in även i den andra riktningen.

Nu frågar jag: kunna vi inför dessa eventualiteter blottställa våra offervilliga ynglingar i den maktpåliggande ställning de hava i förhållande till försvaret, blottställa dem för att förledas till handlingar rakt emot de uppgifter, som de sålunda hava? Skola vi här i riksdagen år efter år anslå hundratusentals och miljoner kronor till våra söners utbildning i försvarsvänligt hänseende för att få dem hem igen såsom — försvarsfiender? Det är mig så absolut omöjligt att fatta ett resonemang, som går i den riktningen, och jag tror icke, att någon annan kan det. Man kastar ut miljoner kronor för att öva de unga männen till duktiga karlar och får hem dem — såsom motståndare till den uppgift, som de gått ut för att lära sig fylla.

Så säger man, att det uppväxande hatet kan bero på befälet. Ja, men frågan om befälet ligger icke före nu. Vore det fråga om befälet, skulle jag ha haft åtskilliga ord att säga om även det, men det ligger icke före nu. Om genom oförstånd hat skulle uppväckas hos beväringen av befälet, icke hjälptes det med att uppgitera ytterligare hat mot militärväsendet från den andra sidan. Är det otillbörligt, att det ena parten ammar till hat, måtte det väl vara lika otillbörligt, att den andra parten gör det. Och för övrigt, kopplar man av den ena polen, så torde den andra också upphöra att verka väsentligt.

För övrigt, om herrarna litet var tänka sig stå i militärbefälets ställning och förhållandena gestalta sig såsom det står på sid. 9, vilket jag för övrigt rekommenderar till genomläsande i dess helhet, vad skulle herrarna då göra? Tänk er, att några ynglingar ha gjort s. k. beväringstjänst, att de därvid ha gjort sitt till för att uppmäna till antimilitarism eller som de säga: vi ha sökt »göra livet för oss själva behagligt och till ett helvete för befälet». Om någon står i den ställningen, att han skall sköta manskap, t. ex. såsom arbetsgivare, och det bedrives bland detta manskap ett intensivt arbete för att göra livet för arbetsgivaren till ett helvete, kan man då icke förstå, att det måste

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

Om ändrad
tydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.

(Forts.)

därmed nödvändigt följa, att arbetsgivaren eller befälet eller vem det vara månne, kan komma i en nervös känslöstämning? Även han kan bli osäker och oförsiktig och häftig kanske emellanåt. Var och en må tänka sig in i saken, och jag tänker man skall på det sättet kunna komma till en bättre, lugnare och mildare uppfattning, även om här och där verklig anledning till anmärkning finnes.

För övrigt, då det finns en sådan lagstiftning i många andra länder och särskilt i Norge genomförts ett sådant lagförslag, varför skulle icke även vi behöva det, då vi dessutom nyss hört vad som sagts oss från talarestolen och då var och en vet, att det här pågår ett sådant arbete? Då jag sett på allt detta, har jag icke kunnat annat än önska, att lagförslaget skulle upphöjas till lag, men efter vad jag hört ordföranden i lagutskottet meddela, ber jag att få yrka bifall till hans yrkande.

Herr Westman: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att på det livligaste instämma i den protest, med vilken herr Holmdahl avslutade sitt anförande. Det i hög grad nedsättande, men lyckligtvis oriktiga omdöme, som herr Lindhagen i sin reservation uttalat om Sveriges hela domarekår, är så mycket beklagligare, som det kommit från en person, vilken åtminstone formellt tillhör denna kår. Men det kan måhända förklaras därav, att samma person reellt sett sedan lång tid tillbaka nästan alldeles förlorat kontakten med domarekallet och icke sysslat med domarefunktionernas utövande. Denna förklaringsgrund, om den är riktig, förminskar emellertid icke det beklagliga i själva sakförhållandet.

Herr Karlsson i Fjäl: Herr talman! Herr Holmdahl började sitt anförande med att säga, att varför denna kammare icke förra året kunde gå med på det lagförslag, som då förelåg, var den, att det då saknades nödig utredning om dels vilken omfattning den antimilitaristiska propagandan hade i landet och dels huru lagarna skulle komma att verka. Men, tillade han, den senaste tidens händelser hava varit av den art, att de borde hava öppnat ögonen på andra kammarens ledamöter. Herr Holmdahl gick icke in på vilka dessa den senaste tidens händelser varit, utan åberopade endast några rapporter av truppförbandschefer och fängelsepredikanter. Dessutom syftade han möjligen på den bekanta Bodenhistorien. Vi hava sett hurusom, så snart det förekommer något disciplinärt på det militära området, man genast tror sig kunna spåra antimilitarism och medsamma är man färdig att utan undersökning av den verkliga orsaken, uti braskande artiklar i högerpressen, ropa på skärpta lagar mot antimilitarismen.

Vad nu beträffar det bekanta Bodenmötet, så har så mycken affär på sin tid gjorts därav, att man rent av förmenade, att man borde häkta hela besättningen och avsätta kommandanten, men hela denna historia sjönk, sedan en särskild kommission blivit tillsatt för att närmare utreda densamma, ihop till mycket små dimensioner.

I de rapporter från truppförbandscheferna, varom herr Holmdahl talade, hava särskilt omnämnts, att en del underbefäl skulle varit så utsatt för övergrepp från den civila befolkningens sida, att detta underbefäl knappast vågat visa sig ute på gatorna under permissionstiden. Vi veta också, att högerpressen i landet efter dessa rapporters avgivande yrkat på skärpt lagstiftning mot den antimilitaristiska propagandan. Emellertid har det gjorts åtskilliga undersökningar om innehållet i dessa rapporter.

Man har frågat underofficerare inom ett regemente, som särskilt varit utpekadt, huru det förhölle sig med denna sak och de ha sagt ifrån, att de icke kände till några sådana trakasserier som i rapporterna omnämnas. Att åtskilliga uppträden mellan civila och militärer förekomma allt emellanåt är tyvärr sant, men dessa uppträden ha förekommit långt före man hört talas om den antimilitaristiska propagandan och i dessa uppträden spela säkerligen rusdryckerna större roll än antimilitaristagitationen.

Vad fängelsepredikanternas rapporter beträffar, läste herr Holmdahl endast upp en del av dem. Jag tror, att han icke läste upp mera än vad som passade för det syfte, han ville nå. Jag har icke dessa rapporter för tillfället tillgängliga, men jag vill minnas, att däri omtalades att många uteblivit på grund av ovetskap om det straff, som de genom att utebliva ådrogo sig, att många uteblivit på grund av fattigdom, de hade familjer att försörja och voro i den ekonomiska ställning, att de måste fortsätta med att arbeta och hellre togo risken av någon tids fängelse än de lämnade sin familj i nöd. Dessutom funnos några, som enligt fängelsepredikanternas rapporter uraktlåtit att infinna sig på grund av rent trots.

Ser man på de senare tidernas händelser, som herr Holmdahl åberopade, så finner man, att de dels äro sanningslösa, dels äro i mycket, mycket hög grad överdrivna. Jag tror icke, att förhållandena skulle varit bättre, om vi haft de lagar, man nu vill att vi skola antaga. Jag instämmer med herr Sven Persson däri, att den senare tidens händelser med de omfattande inkallelser till militärtjänstgöring, som ägt rum, visst icke berättigat till någon skärpt lagstiftning på detta område, ty under denna tid har befolkningen underkastat sig stora uppostringar i detta avseende och gjort det på ett sätt, som är värt beröm i stället för skärpta strafflagsbestämmelser.

Det framhölls här förra året och har framhållits även i år under debatten i första kammaren, att de föreslagna lagparagraferna äro kautschuksparagrafer, som kunna drabba den fullt berättigade och lojala kritiken av förhållandena inom armén. Nu säger herr Holmdahl, att det alltid skall bevisas, att bakom dessa föredrag ligger en avsikt att vilja undergräva krigslydnaden. Men huru bevisa om en sådan avsikt föreligger eller icke? Det blir i varje fall domstolarnas subjektiva uppfattning som blir avgörande och att detta kan leda till betänkliga konsekvenser ha nog senare tiders händelser visat.

Jag har icke kunnat vara med om att bifalla motionärernas

*Om ändrad
lydelse av 19
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

förslag eller utskottets hemställan. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få yttra några ord med anledning av uttalanden från dem, som blivit så upprörda särskilt över den reservation, som jag avgivit.

Det är ganska betecknande för tidsförhållandena, att herr Räf, som ju nu mer än något annat vill framstå som en kristligt sinnad man, anser sig böra uppträda och försvara alla de garantier, med vilka man vill omgärda militärväsendet, utan att han haft ett enda ord av känsla för de ohyggliga, de antikristliga verkningar, som militärväsendet medfört. Man kunde åtminstone väntat sig att finna en känsla för, att allt borde göras för att komma ifrån detta elände, så att vi icke med likgiltiga blickar betraktade massmördandet, och att den frågan tränger sig fram: huru skola vi bära oss åt för att åtminstone brännmärka hela detta system? Icke ett ord av detta fanns bakom herr Räfs yttrande utan endast ett omhägnande av detta samhällssystem på alla möjliga vägar.

Herr Räf fäste sig vid, att jag försett min reservation med ett motto. Då vill jag säga, att jag lånat detta från en nyligen från Tidens förlag utkommen bok med titel »Byråkratismen», som just upptagit detta motto såsom en symbolik av bokens innehåll. Jag plöjer alltså i detta fall med andras kalvar. Mottot lyder: »Trälar råda över oss; ingen finnes som rycker oss ur deras hand.» Jag får säga att hela denna byråkrati icke alls har någon känsla för att den måste bort hela denna andliga trälldom, som vi styrda anhålla att få slippa träla under, men vi få tyvärr göra det ändå. Det är denna trälldom, för vilken herr Räf såsom en Guds-man gjort sig till målsman. Jag kan icke förstå, att de närvarande ohyggligheterna kunnat förvillan ett så ärligt sinne och en så redbart och ärligt strävande person på ett så fruktansvärt sätt.

Jag böjer mig emellertid för herr Räfs sakkunskap. Han var tydligen på sin mammas gata, som det heter, då han genast visste, att detta citat var lånat från Jeremias klagovisor. Jag får bekänna att det också står angivet i det åberopade citatet, fastän jag för min del under mottot skrivit »Gamla Testamentet», ty det tyckte jag verkade kraftigare. Nu anförde herr Räf en del historiska utläggningar, av vilka skulle framgå, att den särskilda anledningen till Jeremias bekymmer var, att i Israel inrättats en kaldeisk administration. Ja, jag har verkligen den uppfattningen, att högeradministrationen här i landet är kaldeisk, och därför tycker jag att citatet är så utomordentligt passande. Det är det administrativa enväldet, som förtrycker oss, söker förfölja oss för våra humanistiska åsikters skull och vill tvinga oss att i stället intressera oss uteslutande för sådana här blodiga verktyg som militärväsendet och att icke uppriktigt sträva att göra slut på detta oerhörda elände. Då s. k. fram-

stående personer icke vilja ägna sig åt denna sistnämnda uppgift, får man vara tacksam för att andra göra det, och jag skulle vilja påstå, att alla, som sträva för att öppet uttala sitt hat och sin avsky för hela detta system, äro de, som i alla fall äro framtids-tankarnas tjänare, och icke de framstående personer, som endast vilja skaffa oss nya byråkratiska lagar. Jag undrar för övrigt, vad Jeremias skulle ha sagt, om han fått vara med om 1914 års härordning och allt det övriga, som i dess släptåg i en aldrig sinande ström utgjuter sig över oss. Han kanske skulle säkerligen ha tyckt att detta verkligen är kaldeiskt.

Vad beträffar de erinringar som gjordes af herr Holmdahl med instämmande av en annan ärad ledamot af domarekåren, herr Westman, så är ju detta bekanta saker för kammaren. Det har förut talats så mycket om domarekårens ofelbarhet eller mänsklighet. Jag tycker, att det vore en ärekränkning — om man får använda motsvarande terminologi — mot domarekåren, om man ville inbilla dess medlemmar, att de icke äro människor utan snarare ett slags automater, som göra allt precis riktigt efter guldväg bara man mekaniskt sätter apparaten i gång. Det förhåller sig icke på det sättet, herrar Holmdahl och Westman, utan domare äro människor de som andra, och därför har jag också i reservationen sagt, att allt detta, som den anmärkte, sker på alla händer icke i något medvetet ont uppsåt. Det skulle, med de ärade talarne uppfattning, lika fullt vara en ofantlig ärekränkning mot domarekåren, att det finnes i rättegångsbalken ett kapitel om jäv mot domare. Lagen tillåter sig förutsätta, att det kan finnas omständigheter, som kunna göra även en domare jävig, detta alldeles i motsats till uppfattningen hos de föregående talarne, som synas vilja, att den påvliga ofelbarheten, som finnes i Rom, skall utsträckas även till svenska domarekåren i gemen. Därför har jag framhållit, att det är bekymmersamt, att icke även en olika politisk uppfattning, då det gäller politiska processer — märk väl, politiska processer — skall kunna innefatta domarejäv. Man vet ju, att det finnes icke något värre än att bliva dömd av en domare med annan politisk uppfattning i en politisk process. Hela historien visar, att politisk ovilja är bland det värsta, man kan råka ut för. Skall något anses som jäv, borde det vara en motsatt politisk uppfattning eller rättare sagt en annan politisk uppfostran hos domaren. Men, som jag tillåtit mig säga, högerpolitikens syn på militärväsendet och andra frågor och högerpressens inflytande på befolkningen i landet och även på dess domarekår blir oftast avgörande, huru domstolarna betrakta dessa saker. Det är icke värt, att man här står upp för att bara oupphörligt påkalla ofelbarhet för en kår. Detta är ett mycket bekvämt sätt för högerpolitiken att bibehålla ett obehörigt monopol på inflytande. Domarekåren är liksom alla andra kårer skröplig. Detta är varje kår, och det är naturligt, att det måste vara så. Vad vi fordra är därför, att dessa politiska processer reformeras eller helst alldeles försvinna eller att vi åt-

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.*

(Forts.)

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

minstone få särskilda domarekollegier för sådana mål, så att de icke behandlas som i de vanliga processerna. Vad jag särskilt har anmärkt — jag upprepar det för kammarens ledamöter, de må säga vad de vilja därom — det är att politiska processer i alla länder och i alla tider äro uttryck för den ohyggligaste av all rättskipning. På grund av sådana processer brändes i medeltiden personer för att de ej hade bra åsikter. Det var även då samhällets officella domarekår som handlade så å ämbetets vägnar ehuru icke av något medvetet ont uppsåt. Därför står det också i min reservation, att »det är ett kännemärke för den politiska processen, att den emot domarreglernas bud söker i tveklaktiga fall hellre fälla än fria» — det veta vi, att det alltid är på det sättet, hela historien är ett vittnesbörd därom — »och att den i domareeden uttalade befallning att döma efter icke blott Sveriges utan även Guds lag fullständigt åsidosättes». Det har alltid varit på detta sätt. Icke skall jag stå här och ljuga heller. Detta uttalande är och förblir det riktigaste, som står i reservationen, och därför kan jag icke alls taga avstånd från det samma.

För att nu övergå till själva saken började herr Holmdahl sitt anförande med att säga, att den siste tidens händelser öppnat ögonen för behovet av en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta. Låt oss vara uppriktiga och säga: detta är en partisak. Vi ha fullkomligt olika uppfattningar om sakens andliga innehåll och dess tekniska natur. Den senaste tidens händelser ha på mig öppnat ögonen för, att vi icke alls böra ha sådana lagar. För att komma åt militärväsendet måste vi upplysa människorna och inom riksförsamlingarna komma överens om att till och med avskaffa detsamma. Därför är det icke någon nyhet, då herr Räf framhållit, att jag är en fullständig antimilitarist, ty det har jag sagt flera gånger. Enligt min uppfattning kräver fosterlandets säkerhet helst avrustning. Ingenting är visserligen säkert, men man får väga skälen för och emot, och jag har då kommit därhän att tala för och rösta för en fullständig avrustning såsom det säkraste för ett litet land till och med ensamt utan någon internationell överenskommelse företagen avrustning särskilt när det gäller ett land med vårt läge. Militärväsendet innebär å ena sidan en frestelse att begagna sina egna vapen och å andra sidan inger det förhoppningar på andra håll, att man skall begagna dem till förmån för andra. Man kan ha olika tankar i denna fråga, men min uppfattning är, att härigenom vår säkerhet skulle bli mycket större än om vi hade att räkna med dessa ständiga rustningar och dessa ständiga antimilitaristlagar o. s. v. och dessa upprepade domfällanden på grund av antimilitaristlagarna. Jag tror icke att fäderneslandet på det sättet går mot en lycklig framtid. Det finnes nästan intet under solen, om vilket man ej kan ha olika meningar, men vad jag nu vill göra gällande är, att jag har rätt att kräva respekt för den mening, jag företräder och tillåtit mig uttala i denna reservation, och jag måste,

när man uppträder mot en sådan åskådning på sätt som här skett, falla tillbaka på mottot: »Trälar råda över oss; ingen finnes, som rycker oss ur deras hand.»

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Jag har en livlig önskan att icke förlänga denna debatt, men jag har dock icke kunnat underlåta att begära ordet, särskilt för att förklara, att man icke har rätt att draga sådana slutsatser av det liberala partiets allmänna hållning i hithörande frågor, som herr Holmdahl i sitt anförande tillät sig att draga.

Herr Holmdahl tycktes göra gällande, att därför att man icke går in på det av honom och andra motionärer väckta förslaget, därför skulle man ställa sig likgiltig till vådorna av den antimilitaristiska agitationen, och därför skulle man över huvud taget icke alls kunna vara med om några åtgärder gentemot densamma.

Jag bestrider alldeles bestämt denna slutledning. Jag tror mig kunna tala för mina kamrater, då jag säger, att även vi djupt ogilla och beklaga en sådan antimilitaristisk agitation, som kan lända till men för krigsväsendets styrka och för vårt lands förmåga att försvara sin självständighet. Men vad det här gäller, det är blott den frågan, huruvida man gör något, som är effektivt och nyttigt, emot denna agitation, genom att på nytt utöka strafflagens paragrafer och särskilt genom att godtaga de strafflagbestämmelser, som motionärerna nu ha föreslagit. Det är detta och ingenting annat som den nu föreliggande frågan innebär. Och det är i detta avseende, som jag för min del vågar påstå att den kritik, som har blivit riktad mot motionärernas förslag, är träffande och icke kan av dem tillbakavisas.

Det bör väl ändock även i denna kammare göras fullt klart, att så illa ha de ärade motionärerna förberett denna lagstiftning, som de nu ha ropat på, att i första kammaren det märkliga har inträffat, att den ena av denna motions föreslagna lagparagrafer, den nämligen, som angår ändring i 26 § vid 8 kap., har fallit i första kammaren. Där blev först framställt ett yrkande på återremiss av motionen i denna del, men detta yrkande kunde icke vinna ens den kammarens bifall. Till den fullkomligt nedgörande kritik, som mot den paragrafen riktades av en liberal talare, herr Alexanderson, anslöto sig herrar Thyren och Trygger, varefter herr Trygger yrkade avslag på paragrafen, och paragrafen föll. Skulle icke det som sålunda inträffat i första kammaren få anses på ett tämligen eklatant sätt visa vådorna av att så pass lättvindigt som man här gjort formulera paragrafer, endast såsom uttryck för en önskan, den må nu i och för sig vara respektabel, att försöka på något vis stävja eller motarbeta den antimilitaristiska propagandan? Det ådagalägger i sanning, hur vanskligt varje sådant lagstiftningsarbete är, när dessa många högt ärade motionärer ha kommit med en paragraf av så oantaglig beskaffenhet, när den paragrafen har gått igenom

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.

(Forts.)

lagutskottets skärseid, utan att av detta utskott på något vis ändras — och så får det öde, som jag nu omnämnt.

Alldeles detsamma är ju visserligen icke förhållandet med den andra i motionen föreslagna ändringen, den som gäller 14 § i 10 kap. strafflagen. Det yrkandet är känt förut, det har förut varit framlagt och diskuterat och det är nu som i fjol bifallet av första kammaren. Men fast står redan från fjolårets diskussion, att det icke har kunnat uppvisas, att man har orätt, när man påstår att denna paragraf i sin ordning är genom hela sin avfattning så oklar, så tänjbar, att det icke står till att i det ögonblick, man eventuellt skulle antaga den, i någon mån bedöma hur den skulle komma att verka. Jag vill helt allmänt säga, att för mig såsom lekman förefaller det, som om paragrafen skulle, om den skall tolkas riktigt och tillämpas riktigt, göra ytterst litet tillägg till vad som redan förut finnes i lag stadgat, och att å andra sidan, om paragrafen skall anses giva något väsentligt utöver det skydd mot landsskadlig propaganda, som förut finnes i lagen, en sådan tolkning kan komma att föra alldeles för långt, i varje fall till en tillämpning, som icke alls kan över-skådas.

Herr Holmdahl har förklarat, att om förslaget faller, så skulle den antimilitaristiska agitationen växa, och han har såsom motiv för behövligheten av den föreslagna bestämmelsen speciellt hänvisat till yttranden av arméfördelningschefer, av vilka yttranden jag antecknat en del. En sådan arméfördelningschef lär enligt herr Holmdahls citat ha begärt, att effektivare straff skulle påläggas dem, som bevisas ha drivit försvarsfientlig propaganda. Jag ber då att få fråga: Är det förslag, som här har blivit framlagt, verkligen sådant, att det kan sägas täcka det syfte, som vederbörande general har uppställt? Är det framlagda förslaget sådant, att det kan sägas innebära effektivare straff på alla dem, »som bevisas ha drivit försvarsfientlig propaganda»? Så är naturligtvis icke alls förhållandet. Vad motionen avser är en i och för sig begränsad lagstiftning av väsentligt annan läggning än den, som arméfördelningschefen har begärt. Ej heller herr Holmdahl kan alltså göra gällande, att hans förslag täcker det som de militära myndigheterna begära, och icke heller det förslaget skulle sålunda kunna enligt deras omdöme stävja den propaganda de vilja ingripa emot.

Herr talman! Jag har ansett mig äga anledning att yttra detta för att en gång för alla eftertryckligt avvisa varje sådan slutledning, som godtyckligt lägger in i det liberala partiets och i varje fall i min personliga hållning till dessa förslag till lagar mot den antimilitaristiska agitationen något annat än vad vi själva däri lägga in. Jag erkänner, att denna agitation är högligen beklaglig, och vill i den mån jag förmår det göra vad som verkligen kan göras för att motarbeta den. Jag tror emellertid icke, att detta i någon väsentlig mån står att vinna genom skärpta strafflagsbestämmelser. Jag är övertygad om, att det icke kom-

mer att vinnas genom de bestämmelser, som nu äro föreslagna. Det är på dessa skäl och icke på några andra som jag förenar mig i yrkandet om avslag på motionen.

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.

(Forts.)

Herr Schotte: Herr talman! Efter det senaste yttrandet skulle jag kanske kunnat avstå från att vidare förlänga en redan tämligen utdragen debatt, men jag kände mig manad av herr Lindhagens sista yttrande att förklara, att jag naturligtvis icke vill göra mig solidarisk med alla de synpunkter, han därvidlag gjort gällande och som ytterligare kommit till uttryck i hans reservation. Den hållning, som från liberalt håll intagits i denna fråga, är uteslutande att söka i, förutom lagförslagets tekniska brister, vår övertygelse om, att den nu gällande lagstiftningen ungefärligen är vad som över huvud kan ifrågasättas emot den antimilitaristiska propagandan, och att en sådan mycket obestämd brottsbestämning på detta område, som här föreslagits, skulle kunna drabba en fullt legitim kritik, och att de föreslagna lagbestämmelserna i övrigt äro affattade på sådant sätt, att de kunna och måste giva anledning till en hel del trakasserier och svårigheter i mängd för domstolarna att rätt tillämpa lagen och till en hel del vådor för yttrande- och medborgarfriheten.

Eftersom jag nämnde ordet medborgarfrihet, kan jag icke undertrycka den anmärkningen, att när högern nu har en sådan utomordentlig stor kolartro på strafflagsparagrafer för att motarbeta antimilitaristiska uttalanden, så är det märkvärdigt, att icke på ett annat område, nämligen nykterhetslagstiftningens område, som är ett sådant väsentligt moment just med avseende på lydnad och vördnad för lagar på det militära området, högern avböjer alla verkligt effektiva åtgärder, som i det fallet föreslås och antagas i denna kammare. Det är likaledes rätt märkvärdigt, att, jämte flera högre militärer, just motionären i ämnet, herr Holmdahl, befinner sig bland inbjudarna, såvitt jag är riktigt underrättad, till »Förbundet för medborgarfrihet».

Jag vill också säga, att åtskilliga talare här, särskilt herr Räf, ha gjort sig skyldiga till utomordentliga överdrifter i denna sak. Herr Räf har betraktat denna föreslagna bestämmelse som en sorts palladium för hans söner att icke bli förförda av den antimilitaristiska propagandan. Jag menar icke direkt *hans* söner, utan alla deras söner, för vilka han gjort sig till målsman och när han betraktade sig som en tolk för alla landets fäder. Jag vill då säga, att det beror ytterligt litet på strafflagsparagrafer, om dessa söner bli förförda av antimilitaristiska agitationer eller om de hålla sig därifrån obesmittade, utan det beror mest på den uppfostran de fått av sina fäder, på hemmens inflytande och den grund där lagts för fosterlandskärlek och för en rätt uppfattning om militärväsendet. Strafflagsparagrafer göra här föga varken till eller från.

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.*

Jag har, herr talman, velat deklarera, att jag icke nu intager någon annan ståndpunkt än jag hade i fjol, ehuru jag icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets överläggningar i denna punkt och således ej återfinnes bland reservanterna.

(Forts.)

Herr Månsson: Herr talman! Jag har begärt ordet för att fastslå en sak, som jag väntat skulle bli fastslagen under debatten, men som ännu icke kommit fram.

I motionens motivering säges, att »de vittgående åtgärder, som år 1914 vidtagits för höjande av landets försvarskraft, böra såsom oavvislig följd föranleda en strävan att även annorledes än genom direkta försvarsåtgärder förläna den militära verksamheten erforderligt stöd och i varje fall undanröja förefintliga hinder och svårigheter för denna verksamhet att på ett betryggande sätt fylla sin uppgift».

Det är denna öppna bekännelse jag velat ha fastslagen. Den tolkar en tendens, som vi ha sett gå igen under nära trettio års tid i svensk politik. Icke förr har folket åtagit sig en personlig eller ekonomisk börda, framför allt för vad man kallar försvaret — under de sista åren ha vi sett, att det icke alls varit för något försvar, utan för något helt annat — icke förr, sade jag, har folket åtagit sig sådana bördor, förrän man varit framme med försök att strypa folkets yttrandefrihet rörande militära förhållanden. Gång på gång ha vi under de sista 25 åren kunnat se tendenser i den riktningen framträda, och detta icke blott i vårt land. Överallt i de stora militärländerna har det varit så och även i de mindre länderna. Jag vill erinra herrarna om ett ord av den gamle vänsterledaren i Danmark, Viggo Hörup, som i anledning av sådana tendenser hos militärväsendet en gång yttrade, att »det är med näsan man känner vad det är för något», detta militärsystem. Han ville därmed poängtera, att det icke innebär en förstärkning, en saniering av nationen, utan en förpestning. Adolf Hedin fällde här i riksdagen om liknande företeelser de träffande orden: »Skatorna skratta, de vänta främmande.» *Det är något främmande*, som i och med denna art av lagar under den kapitalistiska och militaristiska förvildningen under det sista kvartseket kommit in i vårt land. Det är främmande för gammal svensk anda. Det har icke varit så förr, vårt land har en gång varit, och det är ingen fras, »frihetens stamort på jorden». Vårt folk har alltsedan hedenhös och framförallt då varit jordens mest självständiga och fria folk, så fritt, att konungens män djärvdes aldrig komma på deras ting utan lagmännens och böndernas lov. Det var en annan anda, denna ursvenska anda, än den som råder nu, när dessa kårer, som erhållit miljoner och hundratals miljoner efter varandra, såsom under de sista åren ägt rum, och befordringar och löneförhöjningar och blivit omkelade på alla möjliga sätt, också komma och kräva att på sitt område av statsförvaltningen bliva undantagna från den kritik, som alla andra kårer inom statsförvaltningen få tåla. Det är en främmande anda detta, ingen svensk. Å andra sidan kan jag medge, att det icke är märkvärdigt, att dessa kårer

komma och begära sådana lagar ideligen, när man sett den trafik som av dem bedrivits — jag bara erinrar i förbigående om de löften och bedyranden och fackmannaförsäkringar, som avgåvos t. ex. i fråga om pansarbåtarna för ett par år sedan och huru dessa fackmannaomdömen hållit i praktiken. Och likadant har förhållandet varit rörande en hel del andra militära fackliga förhållanden. När, säger jag, målsmännen för ett visst område av statsförvaltningen uppträda såsom de kårerna och de herrarna gjort, så är det mycket förklarligt, att de önska, att tystnaden och glömskan skola lägga sig över dem och deras verksamhet, och att de känna behovet av att denna glömska måtte upprätthållas med kraft.

Detta skulle ske genom nya lagar, sådana som de här föreslagna, ty de skulle i verkligheten hindra de skattebetalande medborgarna att yttra sig om det sätt, på vilket dessa kårers män handhava sitt värv.

Här har nu påpekats — och föregående sommar och höst var det en förfärlig strid och agitation om den saken — att det är mot underbefälet, som dessa av antimilitaristiska agitationer upphetsade ungdomar vänt sin ovilja i form av våld mot person. Herr Karlsson i Fjäl har påpekat, att man icke lyckats få fram något intyg om detta från underbefälet. Man kan fråga sig: varför har icke av hela svenska underofficerskåren kunnat uppbringas en, säger en enda man, som varit villig ingå med en rapport i denna riktning? Jo, därför att det finnes ingen man i underofficerskåren, som velat underteckna en falsk rapport, ty falsk skulle den nog ha måst bli i detta fall. Jag ser, att en representant på Stockholmsbänken, själv regementschef, skakar på huvudet åt det påståendet. Naturligtvis förekommer det bråk mellan civila och militärer. Herr Åkerman har nog varit militär tillräckligt länge för att ha erfarenhet av att detta förekom även för en 15, 20 och 25 år sedan. Jag har själv i min ungdom varit militär och minnes väl det evinnerliga bråk, som uppstod på gatorna på Östermalm mellan de civila och oss. Men varom rörde det sig väl? Jo, om att t. ex. en militär och en civil konkurrerat om en och samma flicka. Ja, i de allra flesta, för att ej säga alla, fall är det sådant där, som nu av regementscheferna i landet föres fram och göres ett stort nummer av. På så lösa grunder söker man få fram nya antimilitaristlagar!

Nu anser man väl, att det är mot officerskåren, som oviljan från de antimilitaristiskt uppgiterade i främsta rummet vänder sig. Kunna väl dock herrarna erinra sig, att en officer blivit överfallen av några sådana uppgiterade ynglingar? Jag har icke hört någon rapport eller något meddelande om något sådant.

Det säges vidare i utskottets motivering, strax under den nyss upplästa satsen, att »världshändelsernas allvar under den tid som förflutit, sedan försvarsreformen beslutades». manar till just sådana här lagar. Jag menar, att världshändelsernas allvar och erfarenheterna under den tid som gått, icke alls mana till sådana lagar. Vad världshändelserna visa på ifråga om behov av lagar är i främsta rummet, att vi skulle behöva sådana mot dem som utnyttja

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

landets och folkets trångmål till att på allmänhetens bekostnad förtjäna rikedomar, under det andra lida och svälta. Där skulle man möjligen kunna vara med om strafflagsparagrafer. Vidare skulle man i värsta fall kunna vara med om strafflagsparagrafer — ehuru jag för min del principiellt menar att det bör vara samma rätt och samma frihet för Loke och för Tor — men jag säger att jag skulle kunna vara med om strafflagsparagrafer mot militarismen och Bernhardiismen och dess förkunnare, ty hade vi icke haft denna agitation i Europa under de näst föregående åren, är det min mening, att Europa nu icke varit nere i den avgrund av elände, lidande och skuldsättning, som det kommit in i just genom denna militaristiska agitation. Behövs det lagar, så skola de riktas mot denna agitationen men icke tvärtom. Jag vill fastmer göra gällande, att de folklager, som högern riktar sig mot i denna agitation, ha visat, att när ett folk har rätten på sin sida, så ha de trätt in för rätten och med liv och blod försvarat sin rätt och sitt samhälles existensberättigande.

Jag skall bara erinra herrarna om, att Frankrikes och Belgiens hätskaste antimilitarister äro de, som mest oförsonligt förkunna kamp till sista man, hellre än att bli nedtrampade av samhällen och samhällsformationer, som de anse reaktionära och frihetsfientliga. Jag vill erinra om ett land, där det hände sig, att det landets Z. Höglund, han hette förresten de Man, så snart landet blev angripet, utnämndes till landets konungs adjutant. Och liknande ting kunna uppvisas från andra håll.

Men vi behöva icke gå ut till andra länder för att söka sådan lust till kamp för friheten. Se på de offer som bragts här i vårt land av just de arbetarskaror, den arbetarungdom, mot vilkas kritik och yttranderätt man här vänt sig! Det är enligt min mening icke så, att världshändelserna mana oss att nu göra nya strafflagsparagrafer, utan att vända om från den väg vi varit inne på i 25 år och skicka ut det främmande vi ha i landet i form av klasslagstiftning och klasslagskipning och återvända till den gamla, sunda, frimodiga svenska anda, som vi hade i forna tider, en anda, som gör att man tål kritik men icke heller utövar orättvis kritik.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Herr Edén har icke kunnat neka sig den lilla triumfen att i denna kammare berätta, hurusom hans meningsfrände i första kammaren, herr Alexanderson, lyckats så grundligt nedgöra en del av det av utskottet tillstyrkta förslaget, att första kammaren funnit sig böra avslå detsamma i den delen. Sedan har herr Edén naturligtvis utnyttjat detta som ett argument mot hela förslaget och de principer, på vilka det är grundat, och därjämte givit utskottet en varning, att framdeles icke inlåta sig på formulering av lagparagrafer.

Ja, jag skall ge herr Edén rätt i att det var oförsiktigt av oss att i detta fall tillstyrka en formulerad lagparagraf i stället för att begära en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om

utredning i det syfte, som den första delen av lagförslaget innehåller. Det var oförsiktigt av oss, och vi ha också fått vår lön därför. Men, mina herrar, förhållandet är det, att den anmärkning, som framkommit mot förslaget, väsentligen beror på, att det bland strafflagen för krigsmakten många paragrafer — jag minns nu icke dessas antal — finnas några få, som ha sådant innehåll, att de icke stå väl tillsammans med det nu framlagda förslaget, och att i dessa fall under vissa tänkbara förhållanden en tillämpning av den föreslagna nya lagen icke skulle innebära rättvisa och billighet. Nå, nu är det klart, att en sådan upptäckt skall vara ett mycket kärkommet medel att slå ihjäl det lagförslag, som vi kommit med. Medlet har också blivit utnyttjat på det allra kraftigaste sätt i första kammaren och sedan har utgången jublande förkunnats i denna kammare.

Men, mina herrar, det må sägas ifrån, att anmärkningen träffar icke den princip, den grund, från vilken lagförslaget går ut. Det föreslogs däri, att man skulle införa straff för en civil person, som förleder en militär till brott, för vilket denne sedan dömes till straff enligt strafflagen för krigsmakten. Vi ha redan i vår allmänna strafflag infört den principen för ett särskilt fall, i ty att om en civil person förleder en militär till rymning, så straffas han för detta förledande, ehuru brottet är rent militärt. Nu finnes det flera andra militära brott, ifråga om vilka det är fullt ut lika stort skäl att göra den civile ansvarig för meddelaktighet som i fråga om rymning, och jag vill sasom exempel peka på så allmänt förekommande förseelser som dem, vilka i krigslagarna bestraffas som olydnad och uppstudsighet mot förman. Dessa brott äro enligt strafflagen för krigsmakten belagda med ganska högt straff, och hur ofta hava icke sådana brott framgått såsom resultat av just den antimilitaristiska agitation, mot vilken vi här velat rikta oss?

Det är således visst icke något principiellt ogillande av förslaget, som tagit sig uttryck i första kammarens beslut, utan det är den formella bristen i förslaget, som föranlett dess fall. Jag vågar därför tro, att om principen förelegat uttalad i ett skrivelseförslag, i stället för i lagtext, så skulle utgången i första kammaren icke blivit den, som den nu blev.

Emellertid var herr Edén så vänlig, att han medgav, att kritiken icke gällde »i fullt samma grad», tror jag han sade, om sista delen av lagförslaget, den del som förelåg förra året, och som då genomgick den liberala granskningens skärself, utan att man fann några formella anmärkningar mot densamma. Men denna senare del av förslaget har det fel, säger herr Edén, att den är så oklar och tänjbar, att man därför icke kan antaga den. Ja, det är nu ett mycket lätt funnet skäl, när man icke vill ha en paragraf i detta ämne. Men jag vill påpeka, att alldeles samma ordalag som här äro använda för att beteckna det brott som man nu vill bestraffa, förekomma i andra redan gällande lagar, så i tryckfrihetsförordningen, som det ju också gäller att till-

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.*

(Forts.)

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.

(Forts.)

lämpa. Ty där heter det i fråga om rätt att indraga tryckt skrift att sådana skrifter kunna indragas, som uppenbarligen »åsyfta att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden».

Och vidare hava vi likalydande stadgande använt i lagen av 1906, om militärbefäls rätt att förbjuda krigsmanskap att besöka vissa sammankomster. Sådan rätt förefinnes nämligen då befälhavaren har anledning antaga, att vid sammankomsten skola förekomma »yttranden, vilka åsyfta att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden».

Således ha vi, mina herrar, redan två särskilda lagar, enligt vilka det tillkommer svenska ämbetsmän att tillämpa ett stadgande av just den lydelse, som vi föreslagit. Men då bör väl ett liknande stadgande i annat sammanhang även kunna tillämpas av den domarekär, som skulle få härmed att göra. Det är förresten något för mig alldeles oförklarligt, hur man kan karakterisera den föreslagna lagstiftningen angående antimilitaristisk agitation såsom otillbörlig, orättmätig och stridande mot tillbörlig medborgerlig frihet, då ju agitationen blivit bedömd såsom förkastlig i de två lagar jag nyss omnämnt, och man genom dessa sökt med preventiva medel förekomma att de värnpliktiga besmittas av dylik agitation. Men mot den som utövar sådan agitation, vill man ej ingripa, en agitator bör ha sin fulla frihet — ty säger man, eljest skulle man införa en inskränkning i yttrandefriheten och den medborgerliga diskussionsrätten skulle härigenom sättas i fara. Detta är ett tema, som man hör varieras från olika håll. Men när man lägger den synen på dessa ting, då går man ut ifrån en alldeles felaktig utgångspunkt. Det är ju icke fråga om att hindra medborgerlig diskussion i allmänhet, att hindra vanliga medborgerliga överläggningar, utan endast och allenast att hindra sådana föredrag, sådan diskussion, och därmed förenad agitation inför värnpliktiga eller som det heter »inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade» som sedermera kan bära frukter som taga gestalt av brott mot krigslagen. Endast i sådant fall, då en agitator vänder sig till värnpliktiga eller krigsmän med framställningar som åsyfta att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, skulle det alltså kunna bli fråga om att ta honom för huvudet.

Här har förut påpekats, att alldeles liknande bestämmelser förefinnas i Norge; där är man således icke så rädd för att ingripa mot företeelser av här ifrågavarande art.

Med detta vill jag nu blott ha till sina rätta dimensioner — det var anledningen varför jag tog ordet — reducera den triumf, som herr Edén förmenar sig ha vunnit, vad angår den första punkten; och vad angår den sista punkten, har jag velat tillbakavisa hans uttalande om, att i den skulle ligga något så oklart och

tänjbart, att man på den grund borde avslå förslaget. Det skälet för avslag kan icke åberopas.

Slutligen vill jag säga, att, då herr Edén tillika nu uttalat så uppriktiga sympatier för att något bör göras till stävjande av den antimilitaristiska agitationen, så hade man verkligen enligt min mening kunnat vänta att även från den liberala sidan skulle förekommit åtminstone ett försök att åtgöra någonting emot densamma. Men aldrig har något sådant framkommit, utan uteslutande har det från den sidan hetat: »nej vi vilja icke, att något alls göres».

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Jag vill, herr talman, genast konstatera, att *ingen* av de talare, som i dag uppträtt, har förnekat, att en antimilitaristisk agitation existerar. Den förste ärade talaren gjorde sig till på köpet en viss möda att bevisa, att denna agitation var av ganska stor omfattning, ity att han talade om, att de lagar som redan finnas måste mycket ofta tillämpas. Även herr Edén har medgivit, att en sådan agitation finnes, och han vill vara med om att göra vad som kan göras för att motarbeta denna agitation, men han vill icke göra det på det nu föreslagna sättet och icke nu, utan för tillfället nöjer han sig med att ogilla och beklaga agitationen. Det är emellertid ledsamt, att detta beklagande har så liten praktisk betydelse.

Den förste ärade talaren rekommenderade, att befälet skulle sköta sig bättre, ty då skulle nog den antimilitaristiska agitationen försvinna. Jag har varit i tillfälle att följa truppförband, där jag kunnat bedöma förhållandena fullt objektivt, och där jag kan påstå, att de värnpliktiga omfattade sitt befäl med — om jag icke vågar säga kärlek, så i alla fall sympati och mer än sympati. Men det fanns lika fullt antimilitaristisk agitation vid det truppförbandet. Och det är icke underligt, att det finnes en antimilitaristisk agitation, hur än befälet bär sig åt, då vi ju även i denna församling ha hört, att det finns de, som av rent principiella skäl, oavsett hur befälet bär sig åt, äro antimilitarister och agitera antimilitaristiskt.

Nu har det också sagts, att den antimilitaristiska agitationen icke är föremål för något beklagande från underbefälets sida, det har icke kommit någon skrivelse från en enda underofficer eller underbefäl av manskapet rörande denna sak. Nej, men när det införas yttranden från regementscheferna, så ha dessa chefer hört sig för hos sitt underbefäl, och jag skulle upptaga tiden alldeles för länge, om jag här upprepade allt vad cheferna fått höra av detta. Jag skall endast läsa upp en liten bit ur ett yttrande från en regementschef på en plats, som icke torde vara herr Månsson obekant. Den skrivelse, som jag syftar på, har inkommit helt nyligen och rör icke den antimilitaristiska agitationen utan en helt annan sak, den rör rekryteringen av det fast anställda manskapet. Vederbörande chef säger: »Den som bland kamraterna upptäckes vara villig bliva krigsman till yrket, är snart sagt en förlorad man. Han utsättes för trakasserier och förföljelser av alla slag och lämnas icke i ro, förrän

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

han överger sina vägars villa. Så genomusel är andan bland en stor del av menige man inom detta inskrivningsområde, framkallad under en följd av år utav hatfulla och hänsynslösa agitatorer, vilka ostörda fått bedriva sin nesliga verksamhet. Volontärerna vid regementet komma numera ej heller från Gävleborgs län.»

Tror måhända herr Månsson, att dessa trakasserier m. m. äro att tillskriva tvist om någon »flicka»? Nej, det äro de icke. De komma av helt andra orsaker. Jag kan av egen erfarenhet belysa saken genom att berätta en liten episod. Det var en ung man, som kom och anmälde sig på regementet och ville bli volontär. Läkaren fanns inte till hands den dagen, utan mannen i fråga fick ligga i vederbörande kompanis logement över natten. På morgonen kom han och anmälde: »Jag skall be att få taga tillbaka min ansökan. Jag har blivit så trakasserad under natten och vågar icke nu vidhålla ansökningen.» Den gången var det heller icke någon flicka, som var skulden till trakasserierna.

Jag är den första att erkänna, att under de inkallelser, som nu ha ägt rum, har manskapet i stort sett varit värt beröm för sin hållning och sin goda anda, om det ock givits beklagliga undantag. Det är för att den goda anda och den goda hållning, som ännu lyckligtvis finns inom vår armé, skall vidmakthållas, som man från vår sida fordrar medel för stävjande av denna agitation, som sannerligen icke beror på sådana struntsaker som tvister om flickor, utan som är beroende på rent principiella ståndpunkter.

Herr Hallén: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av ett yttrande av herr Räf. Han ville rent av taga rollen av den barmhärtiga samariten och menade, att den rena barmhärtigheten fordrade, att man tänkte såväl på förföraren som på den förförda och att man således för bägge parternas skull borde gripa till det här lagstiftningsmedlet, som nu är ifrågasatt. Jag tyckte visserligen, att herr Räf då han skulle anlägga en nytestamentlig synpunkt på frågan icke föreföll lika säker och rapp som annars. Men var han något tveksam då, så försvann tveksamheten, då han fick flytta över till mera gammaltestamentliga områden, där han är mera förtrogen med de tankar som framställas där. I det sammanhanget skulle jag vilja tillåta mig ett litet råd till herr Lindhagen, att, om han anser det tjänligt för sina intressen att ge en devis till sina reservationer i utskottsutlåtandena hädanefter, så kanske försiktigheten bjuder, att han undviker bibliska motiv, vare sig gammal- eller nytestamentliga, och detta just med tanke på herr Räf. I stället rekommenderar jag honom att taga några av de gamla klassikerna från Hellas eller Rom, någon av de klassiska författarna, låt oss säga någon som skildrar t. ex. hellernas frihetskamp mot perserna. Kanske herr Räf härvidlag icke sitter inne med lika ingående kunskaper, som då det gäller kaldéerna och assyrierna. Detta endast som en liten detaljanmärkning i förbigående.

Jag begärde ordet för att påpeka en synpunkt, som gör sig gällande på socialdemokratiskt håll, men som icke här strukits un-

der, och det är, att den likgiltighet, som av oss i stort sett visas gent emot de skyddsåtgärder, som man här begär. kanske har sin grund däri, att vi äro fullt övertygade om, att just den socialdemokratiska arbetarungdomen i den mån som den blir verkligt förtrogen med tidens politiska tänkande och insatt i det parlamentariska arbete, som socialdemokraterna vilja bedriva, visserligen icke blir, som kanske från ett ytterlighetshåll menas, flat och undfallande mot militarismen — jag är säker om, att fredsviljan och obenägenheten för hela det militära systemet växer —, men att den kommer att undan för undan vägra bekämpa militarismen med *sådana irrationella* medel, som det här är fråga om. Det är en utbredd lugn förvissning, att så är förhållandet, som motiverar den likgiltighet och avvisande hållning vi lägga i dagen inför dessa extra skyddsåtgärder, som nu ifrågasättas.

Sedan skulle jag. innan jag slutar. vilja säga, att den föreliggande motionen har för mig åtminstone en ganska odiös karaktär, därigenom att den kommer fram i ett tidsläge sådant som detta. Vi skola erinra oss, att just bland den arbetarungdom, mot vilken lagförslaget riktar sig, finnes en synnerligen stor kontingent, som är antingen tolstojanskt fredsvänlig eller på andra vägar kommit till sin antimilitaristiska uppfattning, men att i alla fall det stora flertalet på ett lojalt sätt fullgör sina skyldigheter, vare sig det gäller den allmänna värnplikten eller inkallelse till krigstjänstgöring, och vi veta, att många göra det under ganska stora umbäranden och med risk att förlora sin arbetsanställning o. s. v. När ett sådant lagförslag som det ifrågavarande kommer fram, hur skall det uppfattas av — som den med ett visst slagord kallas — den röda ungdomen? Jo, den får det intrycket, att det nu kommer ett ytterligare bidrag till det allmänliga utpekandet av de fattigare klassernas ungdom såsom karaktärlös, såsom fosterlandslös och beredd att svika i farsans stund. Ett gammalt ordspråk säger. att om man spottar länge på en sten, så blir den våt, och man kan anknyta den tanken här, ty detta ideliga utpekande av denna ungdom i vårt land gör — frånsett egna kamraters agitation — att en stor del får den uppfattningen, att den är parias, att den lever liksom på kanten av samhället, och så inträffar vad vi dagligen se, att det sker så att säga ett slags emigration ut från det lagliga samhällets rågångar av denna ungdom, och det är naturligtvis på det sättet, som man når ett motsatt resultat till det motionärerna åsyfta.

Jag vill bara ha anfört detta och säga, att för mig åtminstone är det motionens prägel av att vara uttryck för *sekunda social pedagogik*, som gör, att jag biträder avslagsyrkandet.

Herr Månsson: Herr Akerman sökte förringa värdet av mina anmärkningar genom att sammanblanda talet om de slagsmål, som skulle ägt rum mellan civila och militärer och vilka äro obestyrkta, med frågan om svårigheterna att få rekryter. Klagomålen över slagsmål o. s. v. ha kommit från regementscheferna, och jag

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.

(Forts.)

säger fortfarande, att de tillbakavisas såsom varande obestyrkta. Frågan om rekryteringen rör en helt annan sak.

Herr Åkerman förstår väl i alla fall, att om herr Åkerman vore en ung man på 17 eller 18 år, skulle han icke, om hans far vore bonde, vara nöjd med den sakernas ordning, att medan det på alla andra områden i livet icke finns några gränser för hans vingars bana utan han där kan utveckla sig ända till att bli lik Gud, skall han, när han ger sig in på det militära området, genast känna, att då han kommit en bit på vägen, så är denna av klasshänsyn stängd för hans framtida fortkomst. Jag tror, att herr Åkerman själv skall erkänna, att en ung man icke gärna kan gå in vid ett regemente som militär, när hans bana till följd av den nuvarande officersrekryteringen blir avklippt på fjärdedelen eller femtedelen av vägen. Nej, nutidens unge man vill känna rymdens fria luft under sina vingar, han vill utvecklas, så långt hans begåvning och anlag räcka, han är icke nöjd med att stäckas, innan han hunnit halvvägs.

Det har sannerligen icke från min sida eller mina kamraters inom Gävleborgs län förts någon hätsk agitation emot att någon skulle taga värvning som volontär. Många av de unga volontärerna vid Hälsinge regemente kunna intyga, att jag tillrätt dem att taga anställning just därför att jag ansett, att de därigenom skulle erhålla bättre skolbildning och bli nyttigare i arbetarklassens tjänst än vad de skulle bli, om de icke hade tillfälle att genomgå skolorna. Så förhåller det sig med den där agitationen.

För övrigt får jag säga, att jag här i min hand har ett papper, som visar, att de lagar, som nu finnas, utnyttjas tämligen samvetsgrant av myndigheterna, framför allt när det gäller ungsocialister. Under de senaste tre månaderna har det enligt uppgift varit icke mindre än 23 åtal, varigenom agitatorer dömts till sammanlagt 82 månaders och 20 dagars straffarbete samt 47 månaders och 38 dagars fängelse; så icke saknas det lagparagrafer att tillämpa.

Herr Lindhagen: Det var en upplysning, som lämnades i lagutskottet och som jag skulle vilja ha intagen i kammarens protokoll. Herr Åkerman framhöll, att det var på grund av önskan att bibehålla en god anda inom armén, som han ville söka få bort de antimilitaristiska elementen. Jag ber då få nämna, att det var en ledamot av första kammaren, som inom lagutskottet hänvisade till en artikel i tidningen Forum, där en militär tagit till orda och — på samma gång han ogillade den antimilitaristiska agitationen — förklarade, att enligt hans erfarenhet den antimilitaristiska ungdomen var den, som alltid gjorde sina militära prestationer med den bästa farten och den bästa insikten. Från annat håll sades det, att flera officerare gjort samma erfarenhet. Det skulle bero därpå, att denna ungdom var den intelligentaste. Vid det förhållandet förefaller det mig, som om herr Åkermans önskan om att allesammans borde hysa icke-antimilitaristiska åsikter utgör ett bevis för riktigheten av det av mig fällda, här under debatten klandrade uttrycket,

att militarismen medför andlig förkrympning. Herr Akerman borde ur sin synpunkt snarare önska, att alla gossarna vore antimilitarister, ty då bleve de militära prestationerna allra bäst.

*Om ändrad
lydelse av 10
kap. 14 §
samt 8 kap.
26 § straff-
lagen.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmanen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Petersson i Lidingö villastad under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 11.

Härefter föredrogs vart för sig:

lagutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock en i anledning därav väckt motion; och

jordbruksutskottets utlåtande, nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av änkesäte åt Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande av jägmästarebostäder; och yttrade därvid

*Ang. anord-
nande av jäg-
mästarbostä-
der.*

Herr Hellberg i Lycksele: Herr talman! Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande av jägmästarebostäder vill jag icke underlåta att erinra om de kostnader för att icke säga det slöseri med statens medel, som enligt min mening gör sig gällande i avseende på den byggnadsverksamhet, som det här är fråga om. I Fredrika och Sorsele äro jägmästarebostäder uppförda för en kostnad av 40,000 kronor på vardera stället. I Lycksele äro två revirförvaltare stationerade, och de ha där även bostäder. Byggnaderna blevo färdiga förra sommaren, men icke heller där kunde de båda jägmästarna rymmas under samma tak, utan två boställen uppfördes samtidigt och på var sin stora tomt. Och så man bygger sen! Stora hus i två våningar med en massa rum, med nio à tio eldstäder, gästrum, värmeledning etc. Men så är det icke underligt, att det också kostar att bygga, och här kosta dessa boställen tillsammans mellan 40- och 50,000 kronor, varvid är att observera, att staten släpper till virke.

Man har sagt och påvisat, att det blir så dyrt, när staten skall bygga, och det kan icke sägas nog ofta. Men här går det

Ang. anordnande av jägmästarbostäder.

(Forts.)

enligt min och fleras mening över alla gränser. Jag undrar, vad den ledamot av kammaren, som brukar vara specialist på byggnadsfrågor och som förr ofta skarpt gisslat statens sätt att bygga såväl med avseende på utrymme som med avseende på slöseri med penningar, skall säga om de nu föreslagna jägmästareboställena. Har han männen observerat och satt sig in i denna proposition och detta jordbruksutskottsutlåtande? Men han har kanske resignerat inför omöjligheten att åstadkomma något sakernas bättre tillstånd.

Ett dylikt byggnadssätt är oförsvarligt, synnerligast då man ser, hur andra statens ämbets- och tjänstemän få bo, såsom provinsialläkare, domare, kronofogdar med flera, vilka på grund av sin tjänst bli tvungna att vistas i Lappland. De måste till höga priser hyra in sig i dåliga bostäder, i bondgårdar, ja, till och med i kyrkstugor, såsom t. ex. har skett i Tärna socken, där en läkare med familj lär ha måst bo under årtal i ett hus av björk, indelat i två små rum med kök, samtidigt som jägmästarna i Lappmarken få bo i av staten uppförda stora komfortabla 40,000-kronorshus mot en ringa hyresersättning, flera hundra kronor mindre än provinsialläkare och andra statstjänare få betala i hyra för kalla och dragiga bostäder.

Läkarebristen i Norrland är en fråga, som redan sedan flera år stått på dagordningen. Herr civilministern har tagit initiativ till en utredning därom hos medicinalstyrelsen. En orsak till denna läkarebrist, och enligt min mening en av de mest bidragande, är just de dyra och usla bostadsförhållandena. Medicinalstyrelsen har nu föreslagit till avhjälpande av denna läkarebrist, bland annat att hyresersättning eller bidrag därtill skall lämnas av staten. Det är nog gott och väl, men det hjälper ej, eftersom det mångentades icke finns drägliga bostäder att få hyra och på somliga ställen så gott som inga. Skulle jag t. ex. för min ringa del av en eller annan anledning bli uppsagd från min nuvarande innehavande bostad, så finns det ingen möjlighet att få hyra någon där på platsen, utan jag finge söka mig ut i någon by. Avsikten med detta uttalande är därför att för herr civilministern påpeka, att det inom lappmarkerna även finns andra statstjänare än revirförvaltarna, som behöva bostäder. Vore det icke skäl att göra en utredning, om det icke skulle ligga i statens intresse att även förse andra tjänstemän inom lappmarkerna och kanske även inom hela Norrland med förmånen att få hyra komfortabla bostadslägenheter på samma billiga villkor som jägmästarna. Bostäder för provinsialläkare och revirförvaltare t. ex. kunde kanske kombineras. Om provinsialläkarne därigenom finge sig anvisade hyggliga bostäder, så skulle ett tiotal år som provinsialläkare i det karga Lappland mindre än nu avskräcka en ung man. Jag skulle därför till herr civilministern vilja framföra en varm vädjan härom, och jag är förvissad, att han i så fall skulle icke allenast bidra till läkarebristens avhjälpande i Norrland utan även på samma gång därige-

nom hos provinsialläkarkåren resa sig ett »momentum ære perennius».

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr vice talmannen, som ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Holm, som anförde: Herr vice talman, mina herrar! Det kan ju knappast vara någon idé att gent emot ett enhälligt utskott framställa något yrkande, och det är icke heller min avsikt att så göra, i synnerhet som jordbruksutskottet i viss mån beaktat min motion, i det att utskottet hemställer om att med uppförande av bostad till jägmästaren i Jukkasjärvi revir tillsvidare måtte få anstå. Utskottet har sålunda tagit någon hänsyn till de, om jag så får säga, humanitära skäl jag i min motion anført, vilka skäls beaktande enligt mitt förmenande äro av icke ringa betydelse för tjänstemannen och det sätt varpå han kan komma att utföra sina alliganden.

Emellertid måste jag beklaga, att resultatet i denna fråga blivit negativt. Som saken nu ställer sig, kommer jägmästaren, då det torde möta svårigheter att erhålla lämplig bostad såväl i Kiruna som i Wittangi, bli tvungen att allt fortfarande vara bosatt i Gällivare, som är beläget 6 mil från revirgränsen, 10 mil från Kiruna, dit det visserligen finnes järnväg, och 11 mil från Wittangi. Den lösningen anser jag för min del icke riktigt lycklig.

Jag har här endast velat framställa den förhoppningen, den önskan, att denna fråga angående uppförande av bostad åt jägmästaren i Jukkasjärvi revir med snaraste måtte återkomma. Jag har, herr vice talman, intet yrkande.

Herr *Tamm* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Kammarén biföll utskottets hemställan.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från riksdagens kansli:

nr 159, angående åtgärder till beredande av en mera tryggad ställning åt lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor;

från statsutskottet:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för bekämpande av arbetslösheten bland stenarbetare; samt

från jordbruksutskottet:

nr 160, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladvårdsskötare i Norrland och Dalarna;

Ang. anordnande av jägmästarbostäder.

(Forts.)

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av Tierps kronopark m. m.;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tvenne till förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 i Gudhems socken hörande områden;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande på staden Falun av kronans rätt till vissa områden invid nämnda stad; och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1917 för egnahemslånefonden.

§ 14.

Till bordläggning anmälde:

konstitutionsutskottets memorial, nr 17, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring samt en i ämnet väckt motion;

nr 115, i anledning av väckt motion angående särskild ersättning till vissa armén tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till vissa byggnads- med flera arbeten vid Ulriksdal, Haga och Drottningholms slott m. m.;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utredning rörande frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser med England;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen ävensom i särskilda till riksdagen avlätna propositioner gjorda framställningar om vissa anslag för utgifter för kapitalökning i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående vissa förutsättningar för eventuell framtida inlösen för svenska statsverkets räkning av bolagets järnväg mellan Torved och Gullspång m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 120, i anledning av väckt motion om ersättning åt viss från

Uddevalla till Göteborg förflyttad järnvägspersonal för av flyttningen föranledda kostnader;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. samt en i ärendet väckt motion;

nr 122, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning angående en för stora fartyg användbar farled mellan Baggensfjärden och Lilla Värtan m. m.;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser för lån från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse om återtagande av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anvisande för år 1917 av vissa belopp för anläggande av ny docka vid flottans station i Stockholm m. m.; och

nr 127, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till Sveriges allmänna exportförening;

bevillningsutskottets memorial:

nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande viss del av utskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner angående tillägg till bestämmelserna om ersättning till följd av statsmonopol å tobakstillverkningen; och

betänkande, nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter, dels ock i ämnet väckta motioner;

bankoutsnittets memorial, nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutsnittets utlåtande nr 42, i anledning av väckt motion angående pension åt förra poststationsförestånderskan Anna Broberg; samt

jordbruksutskottets memorial:

nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby;

nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkt 10 i Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 96, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en jordkommission.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 78.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ericsson</i> i Arboga	under 3 dagar fr. o. m. den 25 maj,
» <i>Jönsson</i> i Revinge	» 4 » » 25 »
» <i>Söderberg</i> i Hobborn	» 3 » » 25 »
» <i>Olsson</i> i See	» 5 » » 26 »
» <i>Persson</i> i Björsbyholm	» 8 » » 27 »
» <i>Lingström</i>	» 6 » » 25 » och
» <i>Carlsson</i> i Solberga	» 2 » » 25 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.